

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Průřezová témata a školní vzdělávací programy

The sectional subjects and school educational programmes

Zpracovala: Lenka Nohová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Renata Jandová

Studijní obory: Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ

Učitelství českého jazyka a literatury pro 2. stupeň ZŠ

Datum zadání diplomové práce: 20. listopadu 2006

Datum odevzdání diplomové práce: 30 dubna 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma Průřezová témata a školní vzdělávací programy vypracovala samostatně a použila jsem pouze prameny, které uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Klenové dne 10. dubna 2008

Lenka Nohová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Renatě Jandové za odborné vedení, cenné rady a informace, za její ochotnou pomoc při zpracování mé diplomové práce. Zároveň bych ráda poděkovala pedagogickým sborům ZŠ Třeboň, Na Sadech 375, ZŠ L. Kuby 48, České Budějovice a ZŠ Londýnská 34, Praha 2 za jejich spolupráci.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá reformou, která v současné době probíhá v českém školství. V teoretické části jsou charakterizovány základní související pojmy jako je rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, reforma, transformace, pilotní škola. Dále jsou definována průřezová témata, je podrobně popsán jejich obsah a možnosti jejich zařazení do výuky. Jsou zde nastíněny způsoby konkrétní práce s průřezovými tématy ve výuce českého jazyka a občanské výchovy. V praktické části je porovnávána práce s průřezovými tématy na třech základních školách. Toto srovnání je doplněno informacemi z dotazníků pro učitele těchto škol.

Annotation:

The diploma paper deals with the revision, which is in progress in Czech educational system in these days. In the theoretical part are characterized the basic related conceptions such as framework programme of education, school framework programme, revision, transformation change, training school. Further the sectional subjects are defined, there is a detailed description of them and the possibility of insertion of these subject into the education. In this diploma paper there is also an outline of method of specific work with the sectional subjects in education of the Czech language and civics. In the practical part there is a comparison of work with the sectional subjects on three schools. The comparison is replenished with information from questionnaires for the teachers who work in this schools.

OBSAH:

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Transformace českého školství	13
1.1 Tradice české školy	13
1.2 Standard základního vzdělávání a vzdělávací programy	14
1.3 Bílá kniha	15
1.4 Rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy	16
1.4.1 Rámcový vzdělávací program	16
1.4.2 Školní vzdělávací program	17
1.5 Současný stav	17
2. Vzdělávání	17
2.1 Charakteristika	17
2.2. Pojetí a cíle základního vzdělávání	18
2.2.1 Pojetí	18
2.2.2 Názory na náplň vzdělávání.....	19
2.2.3 Cíle základního vzdělávání	20
3. Rámcové vzdělávací programy	22
3.1 Vymezení pojmu	22
3.1.1 Vymezení ze zákona	22
3.1.2 Vymezení z RVP ZV	24
3.2 Principy RVP ZV	24
3.3 Vývoj RVP ZV	26
4. Pilotní školy	27
4.1 Pilot Z	27
4.2 Seznam pilotních škol	27
5. Školní vzdělávací programy	28
5.1 Vymezení pojmu	28
5.1.1 Vymezení ze zákona.....	28
5.1.2 Vymezení z RVP ZV	29
5.2 Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu pro zákl. vzdělávání ..	30

5.3 Fáze zpracování ŠVP	31
6. Průřezová témata	32
6.1 Vymezení pojmu.....	32
6.2 Principy zavádění průřezových témat do výuky	33
6.3 Příčiny zavádění	34
6.4 Způsob zavádění průřezových témat do ŠVP.....	35
6.4.1 Integrace do výuky	35
6.4.2 Samostatný předmět	36
6.4.3 Mimopředmětové začlenění průřezových témat	36
6.5 Osobnostní a sociální výchova	37
6.5.1 Charakteristika	37
6.5.2 Tematické okruhy průřezového tématu	37
6.5.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	38
6.6 Výchova demokratického občana	39
6.6.1 Charakteristika	39
6.6.2 Tematické okruhy průřezového tématu	40
6.6.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	40
6.7 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	41
6.7.1 Charakteristika	41
6.7.2 Tematické okruhy průřezového tématu	42
6.7.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	42
6.8 Multikulturní výchova	43
6.8.1 Charakteristika	43
6.8.2 Tematické okruhy průřezového tématu	43
6.8.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	44
6.9 Environmentální výchova	44
6.9.1 Charakteristika	45
6.9.2 Tematické okruhy průřezového tématu	45
6.9.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	45
6.10 Mediální výchova	46
6.10.1 Charakteristika	46
6.10.2 Tematické okruhy průřezového tématu	47

6.10.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	47
7. Průřezová témata ve výuce českého jazyka a občanské výchovy	48
7.1 Osobnostní a sociálních výchova	48
7.2 Výchova demokratického občana	49
7.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	50
7.4 Multikulturní výchova	50
7.5. Environmentální výchova	51
7.6 Mediální výchova	51
II. PRAKTICKÁ ČÁST	53
1. Cíl diplomové práce	54
2. Výzkumné hypotézy	55
3. Metoda získávání dat	56
4. Vyhodnocení výzkumu	57
5. Výběrový soubor	58
6. Charakteristika škol	59
6.1 Základní škola Třeboň	60
6.1.1 Popis školy	60
6.1.2 Žáci	60
6.1.3 Pedagogický sbor	61
6.1.4 Projekty a mezinárodní spolupráce.....	61
6.1.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty	61
6.1.6 ŠVP	62
6.2 Základní škola Rožnov	63
6.2.1 Popis školy	63
6.2.2 Žáci	63
6.2.3 Pedagogický sbor	64
6.2.4 Projekty	64
6.2.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty	64
6.2.6 ŠVP	65
6.3 Základní škola Praha	66
6.3.1 Popis školy	66
6.3.3 Žáci	66

6.3.3 Pedagogický sbor	67
6.3.4 Projekty	67
6.3.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty	67
6.3.6 ŠVP	68
7. Zpracování průřezových témat	70
7.1 ZŠ Třeboň	70
7.2 ZŠ Rožnov	72
7.3 ZŠ Praha	73
7.4 Srovnání	75
8. Vyhodnocení	76
8.1 Otázka č. 1, 2, 3	76
8.2 Otázka č. 4	79
8.3 Otázka č. 5	81
8.4 Otázka č. 6	83
8.5 Otázka č. 7	86
8.6 Otázka č. 8	88
8.7 Otázka č. 9	91
8.8 Otázka č. 10	93
8.9 Otázka č. 11	95
8.10 Otázka č. 12	98
8.11 Otázka č. 13	100
8.12 Otázka č. 14	102
8.13 Otázka č. 15	104
8.14 Otázka č. 16	106
8.15 Otázka č. 17	108
8.16 Otázka č. 18	110
8.17 Otázka č. 19	113
9. Interpretace výsledků	117
ZÁVĚR	120
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	122
III. PŘÍLOHY	

ÚVOD

Při výběru tématu pro svou diplomovou práci mě zaujala v současné době nejdiskutovanější otázka českého školství, a sice právě zaváděná nová školská reforma. Je to téma, které se skloňuje ve všech pádech, má své nadšené příznivce i odpůrce. Zároveň je to problematika, o které není dostatečně informována laická, bohužel stále ještě často ani učitelská veřejnost. Není možné věnovat se celé reformě, protože jde o širokou oblast s mnoha dílčími aspekty výchovně vzdělávacího procesu. Pro svou práci jsem tedy zvolila oblast průřezových témat. Ta představují jednu z novinek, které přináší rámcový vzdělávací program a posléze jednotlivé školní vzdělávací programy. Průřezová témata mají reprezentovat aktuální problémy současného světa, jsou povinnou součástí ve všech ročnících, pro jejich zpracování existuje několik možností. Jde tedy o oblast z mého pohledu velmi zajímavou.

Teoretická část mé práce obsahuje osm kapitol. V první kapitole nabízím stručný pohled na vývoj českého školství během 20. století. Zmiňuji dokumenty, které předcházely vzniku Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) a v návaznosti na něm jednotlivých školních vzdělávacích programů. Další kapitola charakterizuje pojem vzdělávání jako takový, vytyčuje jeho pojetí a cíle. Uvádím tu také několik představ a názorů o podobě vzdělávání. Třetí kapitolu tvoří Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Protože jde o nový pojem, uvádím jeho přesné vymezení vyplývající jednak ze zákona, a jednak z vlastního dokumentu RVP ZV. Dále jsou vypsány konkrétní principy a také dlouhý a náročný vývoj vlastního dokumentu RVP ZV v jeho jednotlivých verzích. Šestou kapitolu tvoří několik důležitých informací o pilotních školách, které mají největší zásluhy na tvorbě RVP ZV a jeho uvedení do praxe. Všechny školy jsou v práci vyjmenovány. Následuje kapitola věnující se školním vzdělávacím programům. I v tomto případě je uvedeno přesné vymezení ze zákona i z dokumentu RVP ZV. Předposlední kapitolu už tvoří průřezová témata - jejich vymezení, důvod jejich existence a možné způsoby začlenění do výuky. Každé z šesti témat je velmi podrobně rozepsáno. Vždy začínám charakteristikou daného tématu, následují jeho tematické okruhy (podtémata) a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka. V poslední kapitole se zamýšlím nad začleněním jednotlivých průřezových témat do výuky vlastních aprobačních předmětů - českého jazyka a občanské výchovy.

Praktická část mé práce, rovněž s osmi kapitolami, má být ukázkou konkrétní práce s průřezovými tématy na základních školách. Pro porovnání byly zvoleny tři obdobně veliké školy, všechny jsou fakultními školami Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity. Pilotní škola ZŠ Londýnská, Praha, která začínala s tvorbou ŠVP před několika lety a má tedy značné zkušenosti, které v současnosti předává dál. ZŠ L.Kuby, České Budějovice, která uváděla svůj školní vzdělávací program do praxe o rok dříve, v roce 2006/2007 a ZŠ Třeboň, uvádějící ŠVP do výuky ve školním roce 2007/2008. Každou školu podrobně charakterizuji z několika hledisek, poté uvádím jejich způsob zpracování průřezových témat do výuky. Důležitou součástí srovnávání jsou dotazníky předložené pedagogickým sborům všech škol. Jejich vyhodnocení a interpretace má ukázat pohled učitelů na průřezová témata a na školskou reformu vůbec. Data z dotazníků jsou doplněna informacemi, které jsem získala v rámci rozhovorů s koordinátory ŠVP těchto škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Transformace českého školství

V dnešních dnech mluvíme o nové školské reformě. Aby k něčemu takovému vůbec mohlo dojít, muselo tu být něco dávno před tím. Dlouhá desetiletí a staletí vývoje vzdělávání, školského systému, cílené práce s dětmi. Začít s charakteristikou by bylo možné kdekoliv, protože důležitých mezníků v českém školství je určitě dost. Vznik prvních škol, zavedení povinné školní docházky apod. Pro tuto práci, to však podle mého názoru nejsou stěžejní fakta, proto se jen krátce zastavím u 20. století, tedy období, které stávající reformě těsně předcházelo, které ji určovalo.

1.1 Tradice české školy

Česká škola a pedagogika 20. století prošla složitým a v mnoha směrech rozporuplným vývojem, ve kterém se odrážely historické proměny české společnosti. Jeho počátky sahají hluboko do minulosti, kdy v rámci habsburské monarchie a v rámci utvářejících se tereziánských reforem, které byly součástí komplexních změn habsburské říše ve druhé polovině 18. století, hledala česká pedagogika svou identitu se zvláštním zřetelem k demokratickému odkazu husitství, Komenského a českého obrození. Rozkvět nastává v etapě předmnichovské republiky (1918-1939), kdy probíhá široká diskuse o modernizaci české školy a výchovy a kdy se konstituuje česká pedagogika jako věda, která hledá své místo vedle ostatních společenských věd i na půdě univerzity. Zlom a stagnaci přinesla na několik let nacistická okupace (1939-1945).

Po roce 1945 dochází rychle k obnově života pedagogické vědy, která navazuje na tradice předmnichovské republiky a hledá kontakty se zahraničím. Politické rozdělení světa, vznik studené války a ideová konfrontace Západu a Východu poznamenaly českou školu, výchovu i pedagogiku a jednostranně ji orientovaly na socialistickou pedagogiku Svazu sovětských socialistických republik. (Blatný, Jůva 1996)

Změny v tomto směru mohly nastat až po pádu „železné opony“. A tak listopadem 1989 začíná nová etapa české školy a pedagogiky, která hledá své místo v současném světě s plným přihlédnutím k pokrokovým domácím tradicím. Listopad

1989 přinesl kvalitativně nové a podstatně příznivější podmínky pro rozvoj pedagogické teorie na bázi demokracie a pluralismu. Česká pedagogická teorie se rychle vracela ke svým kořenům - k husitskému odkazu, ke Komenskému, k pedagogickému odkazu 19. století, k Lindnerovi, k Masarykovi a především k tradicím rozvíjeným za předmnichovské republiky. Obnovily se a prohloubily tradiční kontakty se západní pedagogikou, rostl zájem o alternativní školu, hledali se odpovědi na základní problémy výchovy v moderním světě. (Kučera, Štverák 1999)

1.2 Standard základního vzdělávání a vzdělávací programy

Důležitým progresivním krokem je v roce 1995 vydání Standardu základního vzdělávání, čj. 20819/95-26, ze dne 22. 8. 1995 (zveřejněn ve Věstníku MŠMT sešit 9/1995). Ten je chápán jako „*soubor zamýšlených, společensky žádoucích vzdělávacích cílů přiměřených věkovému stupni a zralosti žáků a požadavků na vzdělanostní a osobnostní profil absolventa základního vzdělávání*“. (Kalhous, Obst 2002, str.137)

Na svých webových stránkách charakterizuje Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy standard základního vzdělávání a jeho uplatnění takto: „*Standard základního vzdělávání představuje jeden z významných nástrojů péče státu o kvalitu vzdělání poskytovaného základní školou. Jeho prostřednictvím hodlá stát (nadále) garantovat, že všichni žáci základních škol zařazených do sítě mohou v průběhu povinné školní docházky získat plnohodnotné a srovnatelné základní vzdělání využitelné jak v dalším studiu na středních školách, tak v praxi. Svým pojetím je standard základního vzdělávání dokumentem otevřeným: jako takový bude periodicky aktualizován, doplňován a zpřesňován.*

Pro ředitele a učitele základních škol standard v souhrnné podobě formuluje podstatné vzdělávací cíle, k jejichž naplnění pedagogická činnost škol směřuje, i soubory závazných vzdělávacích obsahů, jež jsou ve výuce - při plné podpoře její metodické rozrůzněnosti - respektovány.“ (MŠMT ČR 1995)

Od standardu pak už zbývá jen krůček k jednotlivým vzdělávacím programům, pro které jsou cílové standardy východiskem. Jde o základní pedagogické dokumenty pro poskytování vzdělávání - jsou souhrnem požadavků státu na obsah vzdělávacích

programů, vzdělání, jehož dosažení stát osvědčuje, a také zjišťování výsledků vzdělávání. Vzdělávací programy jednak rozpracovávají cílové požadavky na vlastnosti, kompetence žáků a zároveň navrhují učivo pro jednotlivé ročníky. Je v kompetenci ředitelů a učitelů vybrat rámcově navržené učivo do ročníků, vyučovacích předmětů či projektů v jednotlivých školách, v konkrétních podmínkách práce škol (a to ve vztahu k možnostem žáků, složení učitelského sboru, materiálnímu vybavení škol, spolupráci s rodiči, regionálním podmínkám). Školy mohly vybírat z následujících vzdělávacích programů: Obecná škola, Základní škola, Národní škola. (Kalhous, Obst 2002)

1.3 Bílá kniha

Jak uvádí Vladimíra Spilková ve svém článku „RVP ZV v kontextu transformace českého školství“ byla po roce 1989 velkou komplikací transformace *„absence konzistentní vzdělávací politiky, která by v podobě základních východisek a principů formulovala představu o tom, proč, kam a v jakých časových horizontech má české školství směřovat.“* (Spilková 2005, str.20) Dále zde uvádí, že prvních deset let znamenalo období mnoha pozitivních změn i aktivit vedených spíše zdola, oproti tomu se ale v reformním úsilí projevil živelný, často až chaotický vývoj a neodpovídající, nesystémové zásahy do organizace. Významný zlom pak přináší až Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha, 2001. (Spilková 2005)

„Národní program je koncipován na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v něm – v návaznosti na programové prohlášení z července 1998 – schválila zásadní cíle vzdělávací politiky. Stanovené cíle se staly východiskem „Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice“ zveřejněné Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 13. května 1999.

Ministerstvo se touto koncepcí přihlásilo k zásadě, že rozvoj školství a všech dalších vzdělávacích institucí a aktivit, podílejících se na utváření národní vzdělanosti, se má v budoucnu vyvozovat z obecně přijatého rámce vzdělávací politiky a jasně vymezených střednědobých a dlouhodobých záměrů, které mají být veřejně vyhlášeny v podobě závazného vládního dokumentu, tzv. „Bílé knihy“. Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém

horizontu. Konečná podoba Národního programu rozvoje vzdělávání byla jednomyslně schválena na zasedání vlády České republiky dne 7. února 2001.“ (MŠMT ČR 2001, str.7-9)

1.4 Rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy

V návaznosti na Bílou knihu a principy, které jsou zakotvené v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)), byl do vzdělávací soustavy zaveden nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních - státní a školní.

„Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy - předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Všechny dokumenty jsou přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.“ (VÚP Praha 2005, str. 9)

1.4.1 Rámcový vzdělávací program

Podle MŠMT ČR vstupujeme po zavedení RVP ZV do další fáze v rámci vývoje povinného základního vzdělání. Završujeme vývoj, který směřuje od jednotných učebních osnov, přes tři dosud platné vzdělávací programy k systému vzdělávacích dokumentů dvojí úrovně (tzv.dvojstupňovému kurikulu).

RVP ZV jsou prvním z dokumentů v rámci základního vzdělávání. Jde o dokument, který garantuje a zajišťuje stát, dokument vymezující vzdělávací rámec (prostor), jenž musí všechny školy respektovat při vytváření vlastních vzdělávacích postupů a při konkretizaci vzdělávacího obsahu. (Andrýsek 2006)

1.4.2 Školní vzdělávací program

Druhou úroveň dokumentů pak tvoří školní vzdělávací programy, které budou podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání povinny vytvářet všechny školy, které uskutečňují a realizují základní vzdělávání (včetně víceletých středních škol). Školy musí respektovat závazný obsah Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a v něm vymezená konkrétní pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, přitom všem však musí vymezovat vlastní vzdělávací postupy, upravovat podle stanovených pravidel učební plán, členit učivo do ročníků a především volit odpovídající činnosti, metody výuky a hodnocení ve shodě s potřebami a možnostmi žáků. Všichni učitelé pak ponесou odpovědnost za uskutečňování a naplňování společně vytvořeného dokumentu. (Andrýsek 2006)

1.5 Současný stav

Cestu k nové školské reformě je zatím třeba zakončit v roce 2007, kdy vstupují jednotlivé školní vzdělávací programy do výuky pro 1. a 6. ročníky. Zároveň MŠMT ČR s účinností od 1. září 2007 vyhlásilo úpravu dosavadních učebních plánů - Základní škola, Obecná škola a Národní škola, včetně učebních plánů ZŠ pro zrakově postižené, ZŠ pro sluchově postižené, ZŠ logopedické a učebního plánu vzdělávacího programu Zvláštní škola. Záměrem těchto úprav je umožnit školám v přechodném období od září 2007 do konce platnosti dosavadních vzdělávacích programů organizovat výuku ve všech ročnících tak, aby se co nejvíce přiblížila výuce podle školního vzdělávacího programu. (VUP Praha, 2007)

2. Vzdělávání

2.1 Charakteristika

Vymezení pojmu vzdělávání není v současné době jako u mnoha jiných termínů zcela jednoznačné. Jednotlivé slovníkové definice se od sebe liší. Většina zdrojů se však shoduje na tom, že jde o cílené, záměrné a systematické získávání poznatků, znalostí a

dovedností, jehož výsledkem má být člověk se širokým rozsahem vědomostí. RVP ZV charakterizuje vzdělávání pouze jako: „*Základní vzdělávání, kterým se dosahuje stupně základní vzdělání, se realizuje oborem vzdělání základní škola. V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního vzdělávání vydán Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.*“ (VUP Praha 2005, str.11) Dále uvádí, že je základní vzdělávání spojenou s povinností školní docházky a zmiňuje jednotlivé paragrafy školského zákona č. 561/2004 Sb., kterými se řídí organizace, průběh a ukončení základního vzdělávání. (VUP Praha 2005)

2.2 Pojetí a cíle základního vzdělávání

Podrobné principy a zásady v rámci základního vzdělávání jsou uvedeny v následující kapitole, která se zabývá pojetím vzdělávání a jeho jednotlivými cíli. Pro pochopení organizace školství a toho, čeho se očekávaná změna týká, považuji tuto kapitolu za důležitou, a proto zde uvádím značnou část informací.

2.2.1 Pojetí

Základní vzdělávání je navazujícím stupněm na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvují všichni žáci ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních.

Základní vzdělávání na 1. stupni má svým pojetím usnadnit přestup žákům z předškolního vzdělávání a z rodinného prostředí do prostředí povinného, systematického a každodenního výchovně vzdělávacího procesu. Musí být postaveno na poznávání, které respektuje a rozvíjí individuální potřeby, možnosti a zájmy každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Je třeba žáky dovést k poznání, jak hledat, objevovat, tvořit a řešit problémy. Toto umožní činnosti a praktický charakter vzdělávání při uplatnění odpovídajících metod, jež motivuje žáky k dalšímu učení a k učební aktivitě

Na 2. stupni pomáhá vzdělávání žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim posléze umožní samostatné učení a utváření těch hodnot a postojů, které vedou k přemýšlivému a kultivovanému chování a jednání, k zodpovědnému

rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu, širšího prostoru Evropské unie i celého světa. Pojetí základního vzdělávání na 2. stupni je postaveno na rozsáhlém okruhu žákovských zájmů a jejich rozvíjení, na vyšších učebních možnostech žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu. To umožňuje, ale i předpokládá využít obtížnější formy a metody práce i rozličné informační zdroje a způsoby poznávání, zadávat komplexnější a dlouhodobější úkoly či projekty a přenášet na žáky větší odpovědnost ve vzdělávání i v organizaci celého života školy. (VUP Praha 2005)

2.2.2 Názory na náplň vzdělávání

Myslím, že v návaznosti na předchozí kapitolu by se sem hodila slova J. Skalkové, která v jednom ze svých článků věnovaných RVP mluví o tom, že: *„vzdělávání není jen „investice do vlastní budoucnosti“, nejsou to jenom výkony, které se dají měřit, činnosti, jejichž úspěšnost se dá vykazovat, není to pouze schopnost něco se naučit a umět své poznatky kompetentně aplikovat.“* (Skalková 2005, str.10) V rámci výchovy a vzdělávání je podle ní nutno prosazovat navíc významné lidské dimenze. Píše o kultivaci osobnosti mladého člověka, o obohacování jeho vnitřních zkušeností, plynoucí z pochopení či prožití látky nebo mezilidských vztahů. Řadí sem základní hodnotové orientace (lidská solidarita, tolerance, schopnost empatie, odpovědnost, poctivost, ohleduplnost, trpělivost, statečnost, schopnost přiznávat si důsledky vlastních činů aj.), chápání smyslu lidského poznání aj. (Skalková 2005)

Také já sama mám dojem, že emoční, interpersonální a intrapersonální inteligence, to jsou termíny, které má moderní škola uvádět do praxe.

Milan Pol se v úvodníku časopisu Pedagogika zamýšlí nad něčím podobným. *„Který předmět je ve škole nejdůležitější? Přece škola sama. Sociální dimenze ve škole není jakýmsi přídatkem k dobrému učení a vyučování, ale je jeho prvotní podmínkou. Jde tedy mimo jiné o to, pokoušet se dávat žákům přesvědčivý příklad smysluplného soužití lidí různého věku, zázemí, zkušeností, zájmů, snažit se o to společně.“* . (Pol 2007, str.1)

Z těchto slov pro mě pak vyplývá základní úkol školy vůbec, a to naučit děti základní principy a pravidla demokracie, vychovat z nich odpovědné občany využívající svých práv, ale zároveň respektující povinnosti a práva ostatních.

Velmi hezky o základním vzdělávání mluví jedno indiánské přísloví, které jsem našla ve Školní didaktice. „*Dokud jsou děti malé, je jim třeba dát kořeny. Když vyrostou potřebují křídla.*“ Je-li první stupeň místem, kde je dítě poprvé uvedeno do širší společnosti, kde zakořeňuje ve své kultuře, druhý stupeň už by měl mít více společného se vzdálenějšími horizonty - „s křídly“. (Kalhoun, Obst 2002, str. 151)

Škola už tedy nesmí být jen o předávání informací v rámci jednotlivých všeobecných předmětů. Spíše naopak. Nechci samozřejmě snižovat váhu potřebných znalostí. Jen si myslím, že bez řady údajů a faktů se člověk dokáže obejít. Naopak bez celé škály lidských vlastností, jako je solidarita, ohleduplnost, ochota pomoci, empatie, zodpovědnost, schopnost komunikovat a spolupracovat, respekt k okolnímu živému i neživému světu a celá řada dalších, se neobejde. Proč tu právě tohle zmiňuji? Protože jsem přesvědčena, že se zde nabízí prostor, který mohou vyplnit zejména průřezová témata. Tedy problematika, kterou se budu v druhé části diplomové práce podrobně zabývat.

2.2.3 Cíle základního vzdělávání

Podobné myšlenky skrývá i RVP ZV, což je jen potvrzením nutných změn v současném přístupu k žákům a ke vzdělávání, potvrzením potřeby reformovat obsah učiva o znalosti a dovednosti (klíčové kompetence), které jsou důležité pro úspěch v současném světě. *V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:*

- *umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých*

- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti*
- *vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací, rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učít je žít společně s ostatními lidmi*
- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci*

Škola musí vytvářet podnětné a tvůrčí prostředí, kde se každé dítě může prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám optimálně vyvíjet, v souladu s vlastními předpoklady pro vzdělávání. (VUP Praha 2005, str. 12-13)

Na pojem individualizace jsem při pročitání RVP ZV ale i řady jiných publikací a stránek MŠMT ČR narážela velmi často. Je to slovo, které se v souvislosti se změnami ve školství skloňuje téměř ve všech pádech. Od donedávna rozšířeného vyčleňování handicapovaných dětí do zvláštních škol, se nyní přistupuje k jejich integraci mezi zdravé žáky. Celkem logicky se lépe daří integrace žáků s tělesným postižením, kde se na překážku staví nejvíce překážky materiální, technické a finanční. Složitější přístup je nutný při integraci dětí, trpících mentální poruchou. I tady je ale myslím integrace důležitá jak pro dítě handicapované, tak pro jeho zdravé spolužáky. Každé dítě pak, jak zdravé, tak s nějakým omezením, má nárok na citlivý individuální a osobitý přístup, kterým zohledníme jeho individuální rysy a potřeby. To je podle mého názoru „alfou a omegou“ celé reformy, přičemž průřezová témata tu mohou sehrát obrovskou roli. Velmi podrobně se individuálnímu přístupu již nějakou dobu věnují některé alternativní školní programy, mezi nimi např. „Začít spolu“. V něm stanovené principy jsou podle mého natolik univerzální, že je zde ve zkrácené verzi uvádím. Program „Začít spolu“ stanovuje tyto cíle: Aby každé dítě:

- dostalo příležitost rozvíjet celou svou osobnost

- mělo možnost dosáhnout svého osobního maxima
 - mohlo ve vyučování rozvíjet své zájmy, navazovalo na vlastní zkušenosti a předcházející dovednosti
 - zažilo při vyučování úspěch a vzdělávání pro něj byl spojeno převážně s kladnými emocemi
 - získalo kladný vztah ke vzdělávání a potřebu trvale se učit
 - neslo odpovědnost za své vlastní vzdělávání
 - mělo příležitost vytvářet si vlastní sebeobraz (zdravé sebepojetí, možnost vážít si sebe samého)
 - dokázalo respektovat ostatní, být tolerantní k jejich odlišnostem
- (Krejčová, Kargerová 2003)

3. Rámcové vzdělávací programy

3.1 Vymezení pojmu

Pojem RVP ZV k nám přichází ruku v ruce se školskou reformou. Zatím je tedy omezené množství zdrojů, kde lze jeho definici a charakteristiku najít. Nejpřesnější vymezení nabízí zákon, který RVP ZV zavádí a také vlastní dokument. Z těchto zdrojů, pochází následující vysvětlení.

3.1.1 Vymezení ze zákona

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), platný od 1. ledna 2005 stanovuje:

Vzdělávací programy

§ 3

Systém vzdělávacích programů

(1) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen ministerstvo) zpracovává Národní program vzdělávání, projedná jej s vybranými odborníky z vědy a praxe, s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů

s celostátní působností a s kraji a předkládá jej vládě k projednání. Vláda předkládá Národní program vzdělávání Poslanecké sněmovně a Senátu ke schválení. Národní program vzdělávání rozpracovává cíle vzdělávání stanovené tímto zákonem a vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů. Národní program vzdělávání ministerstvo zveřejňuje vždy způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení finančních prostředků.

(3) Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů.

§ 4

Rámcové vzdělávací programy

(1) Rámcové vzdělávací programy stanoví zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů, jakož i podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Podmínky ochrany zdraví pro uskutečňování vzdělávání stanoví ministerstvo v dohodě s Ministerstvem zdravotnictví.

(2) RVP musí odpovídat nejnovějším poznatkům:

- a) vědních disciplín, jejichž základy a praktické využití má vzdělávání zprostředkovat, a*
- b) pedagogiky a psychologie o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání přiměřeně věku a rozvoji vzdělávaného.*

Podle těchto hledisek budou RVP také upravovány. Tvorbu a oponenturu RVP zajišťují příslušná ministerstva prostřednictvím odborníků vědy a praxe, včetně pedagogiky a psychologie.

(4) RVP je možné v závažných případech měnit, a to s účinností nejdříve od začátku následujícího školního roku, pokud nejde o změny vyplývající z platných právních předpisů.... (MŠMT ČR 2004, str.10263)

3.1.2 Vymezení z RVP ZV

Rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty státní úrovně, které normativně stanovují obecný rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů. (VUP Praha 2005, str. 123-125)

RVP ZV je doplněn Manuálem pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání, Souborem evaluačních kritérií pro základní vzdělávání, učebnicemi, učebními texty, metodickými materiály atd. (VUP Praha 2005)

3.2 Principy RVP ZV

Vymezené cíle a principy vzdělávání v RVP ZV důsledně vycházejí z Bílé knihy a ze 4 v ní formulovaných pilířů, neboli cílů základního vzdělávání pro 21. století. Těm má škola věnovat stejnou pozornost. Jde o tyto čtyři, v zahraničí všeobecně uznávané cíle: učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít společně, učit se být¹. (Spilková 2005)

Ještě jedna část mi pro obecný popis RVP ZV připadá důležitá, a to jsou jeho obecné principy - z čeho dokument vychází, k čemu slouží, pro koho je určený. I tyto údaje zde tedy uvádím - vybrané přímo z dokumentu, navíc však zmiňuji několik bodů, které jsem našla přímo na stránkách VUP Praha a také v již dříve citovaných článcích V. Spilkové a J. Skalkové. Jsou to body úzce související, vztahující se k rámcovému programu, jehož principy vhodně doplňují.

RVP:

- Navazuje svým pojetím na RVP PV a je východiskem pro tvorbu rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání.

¹ Tak je formuloval francouzský ekonom a politik J. Delors v r. 1996.

- Vymezuje vše, co je společné a nezbytné v rámci povinného základního vzdělávání žáků, definuje očekávanou úroveň vzdělání, která je vymezena pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání. (VUP Praha 2005)
- Vychází z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence (jichž mají žáci dosáhnout) - jako soubor vědomostí, dovedností, schopností a postojů, které jsou důležité a nezbytné pro každého občana moderní společnosti, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. (Spilková 2005)
- Podporují koncepci celoživotního učení. (VUP Praha 2005)
- Podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost všech učitelů za výsledky vzdělávání v jejich škole. Opouští se tak praxe celostátních, pro všechny školy společných, shora stanovených a zcela závazných osnov. Nyní se předpokládá aktivní činnost jednotlivých škol při vytváření vlastních školních programů v předloženém společném rámci, který představuje dokument RVP ZV. Vedení škol i pedagogické sbory tak mají oproti dosavadnímu stavu větší možnost rozhodovat v řadě aspektů při obsahovém utváření ŠVP. Získávají větší prostor pro samostatnost, pro rozvinutí vlastní aktivity a iniciativy, pro profilaci školy. Zároveň ovšem podstatně vzrůstá jejich odpovědnost za výsledky práce, za kvalitu vzdělání, které škola poskytuje. (Skalková 2005)
- Vymezuje vzdělávací obsah, který tvoří očekávané výstupy a učivo.
- Jako závaznou a povinnou součást vzdělávání zařazuje průřezová témata.
- Podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování. Očekává volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření tak, aby mohly být plně rozvíjeny individuální schopnosti všech žáků.
- Umožňuje integrovat vzdělávací obsah vyučovacích předmětů podle vzdělávacích záměrů a profilace školy, upravit název konkrétního vyučovacého předmětu v souladu s jeho obsahem, určit minimální časové dotace pro jednotlivé vyučovacích předměty jako součtu týdenních vyučovacích hodin na 1. stupni, stanovit rozmezí pro celkový počet vyučovacích hodin v týdnu, nabízí využití disponibilních hodin.

- Umožňuje konkrétní úpravu vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. (VUP Praha 2007)
- Je závazný pro všechny střední školy, které ho musí respektovat při formulaci požadavků přijímacího řízení.
- RVP je otevřený dokument, který bude v pravidelných časových etapách upravován v souvislosti s vývojem společnosti a jejích potřeb, s měnícími se potřebami a zájmy žáků i podle zkušeností učitelů (VUP Praha 2005)

3.3 Vývoj RVP ZV

Podle stránek VUP Praha materiál „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání“ vydal Výzkumný ústav pedagogický v Praze v červnu 2002 jako pracovní verzi pro potřeby pilotních škol.

Jeho druhou verzi zpracoval široký kolektiv autorů - pracovníků VÚP s externími spoluautory a spolupracovníky. Podnětem pro jeho vznik byl dokument o dalším rozvoji naší vzdělávací soustavy s názvem „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice“ (Bílá kniha), vydaný MŠMT ČR v r. 2001.

Porada vedení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR projednala dne 3. února 2004 třetí verzi Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. 13. února 2004 vyhlásilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy veřejnou diskusi k této verzi RVZ ZV. Ukončena byla 16. dubna téhož roku.. V roce 2004 byly také ukončeny projekty ověřování tvorby školních vzdělávacích programů podle RVP ZV. Pilotní školy, které se projektů účastnily, shrnuly své zkušenosti v závěrečných hodnotících zprávách.

Po ukončení a vyhodnocení diskuse došlo k definitivní úpravě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. V září 2004 byla vedením MŠMT schválena konečná verze RVP, podepsána v říjnu 2004 s účinností od 1 ledna 2005.

Školský zákon č. 561/2004 Sb. s účinností od 1.1.2005 oficiálně zahájil na základních školách kurikulární reformu. Školy měly dle zákona povinnost v průběhu školního roku 2005/2006 a 2006/2007 vytvořit školní vzdělávací program, který je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Od září 2007 začaly podle tohoto programu vyučovat.

Garanci za přípravu Rámcového v zadělávacého programu pro základní vzdělávání i Manuálu pro tvorbu školních vzdělávacích programů má Výzkumný ústav pedagogický v Praze. (VUP Praha 2005-2008)

4. Pilotní školy

4.1 Pilot Z

Společným jmenovatelem všech těchto škol by mohl být projekt PILOT Z. Šlo o systémový projekt spolufinancovaný z Evropského sociálního fondu. Jeho cílem bylo ověřit fungování dvoustupňového kurikula v základním vzdělávání tak, jak ho stanovuje MŠMT ČR.

Na počátku bylo asi 55 pilotních škol, které měly vytvořit svůj Školní vzdělávací program (v letech 2002/2003, 2003/2004). Na základě tohoto pak bylo do projektu zařazeno 14 pilotních škol, kterým projekt umožnil realizovat jejich školní vzdělávací programy v plném rozsahu.

Výstupy těchto škol, jejich úspěchy i neúspěchy, připomínky, návrhy a náměty měly být východiskem, partnerem a pomocníkem pro všechny základní školy. Získané zkušenosti pilotních škol jim měly poskytnout metodickou podporu při realizaci jejich vlastních ŠVP.

Projekt probíhal od září 2004 do února 2007. (VUP Praha 2005-2008)

4.2 Seznam pilotních škol

ZŠ Novoborská 371, 190 00 Praha 9

ZŠ Londýnská 34, 120 00 Praha 2

ZŠ Táborská 45/421, 140 00 Praha 4

ZŠ Vrané n. Vltavou, U školy 208, 252 46

ZŠ J. Matiegky, Pražská 2817, 276 01 Mělník

ZŠ Základní škola, Zákostelí 360, 679 71 Lysice

ZŠ Vodňanská 287, 383 01 Prachatice

ZŠ ul. SNP 6, 400 11 Ústí n. Labem

ZŠ Žižkova 518, 511 01 Turnov

5. ZŠ Lesní 14, 460 01 Liberec 1

ZŠ Dr. J. Malíka 958, 537 01 Chrudim

ZŠ Nuselská 3240, 580 01 Havlíčkův Brod

ZŠ Kosmonautů 15, 700 30 Ostrava-Zábřeh

ZŠ Albertova 4062, 767 01 Kroměříž

5. Školní vzdělávací programy

Pro začátek uvádím citaci bývalé ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Dany Kuchtové², za jejíž „vlády“ se blížila přípravná část reformy školství ke svému závěru (zaznamenala jsem ji 15.9.2007 v pořadu Pressklub rádia Frekvence 1). *„Školní vzdělávací programy znamenají otevření nových možností pro učitele i jejich žáky, a tak by také měly být vnímány. I přes počáteční náročnost při zavádění těchto programů se jednoznačně jedná o krok vpřed.“*

5.1 Vymezení pojmu

I v tomto případě se stejně jako v případě rámcového vzdělávacího programu obracím při definování pojmu ke dvěma základním zdrojům - k zákonu a k vlastnímu dokumentu RVP ZV, jehož autorem je VUP Praha.

5.1.1 Vymezení ze zákona

§ 5

Školní vzdělávací programy

² ministryně školství byla 10 měsíců v roce 2007

(1) ŠVP pro vzdělávání, pro nějž je podle § 3 odst. 2 vydán rámcový vzdělávací program, musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem. Obsah vzdělávání může být v tomto školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (např. modulů).

(2) ŠVP vydává ředitel školy nebo školského zařízení. ŠVP ředitel školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení. Do ŠVP může každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet jeho kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno. (MŠMT 2004, str.10263)

5.1.2 Vymezení v RVP ZV

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (ŠVP) je školský dokument, který je v souladu se školským zákonem povinna vytvořit každá škola, která realizuje základní vzdělávání, a to na základě RVP ZV. ŠVP reflektuje konkrétní vzdělávací záměry a cíle školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy a oprávněné požadavky rodičů nebo zákonných zástupců žáků. Bere v úvahu umístění školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Na základě vytvořeného ŠVP bude škola nadále vzdělávat své žáky.

Ředitel školy je zodpovědný za zpracování ŠVP v souladu s RVP ZV. Sám koordinuje a řídí práci na tvorbě ŠVP nebo může pověřit funkcí koordinátora některého z členů pedagogického sboru. Vlastní příprava ŠVP je výrazem pedagogické autonomie i odpovědnosti celé školy za způsob a výsledky vzdělávání. Proto se na zpracování jednotlivých částí ŠVP mají podílet všichni učitelé příslušné školy, kteří jsou poté spoluodpovědní za realizaci ŠVP v podmínkách dané školy.

ŠVP zveřejňuje ředitel školy po prodiskutování se školskou radou. ŠVP je součástí povinné dokumentace školy, musí být zpřístupněn veřejnosti. Každý člověk musí mít šanci prohlédnout si vytvořený dokument, případně si pořídit jeho kopii. Realizaci a konkrétní provádění ŠVP v praxi, soulad s RVP ZV kontroluje Česká školní inspekce (VUP Praha 2005)

5.2 Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání ŠVP

- *je zpracován v souladu s RVP ZV pro celé období základního vzdělávání nebo pro jeho část, tj. pro ročníky, ve kterých daná škola realizuje základní vzdělávání*
- *zajišťuje rovnoprávný přístup k základnímu vzdělávání pro všechny žáky s povinností školní docházky a přihlíží jejich vzdělávacím potřebám a možnostem*
- *umožňuje realizaci diferencovaného a individualizovaného vyučování pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami i pro žáky mimořádně nadané, pokud to vzdělávání těchto žáků vyžaduje*
- *vytváří předpoklady pro realizaci vzdělávacího obsahu s ohledem na věkové zvláštnosti žáků, a tím pro postupné utváření a rozvíjení klíčových kompetencí*
- *vede k naplňování cílů základního vzdělávání stanovením výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy a k naplňování cílového zaměření vzdělávacích oblastí stanovením výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni vyučovacích předmětů*
- *je zpracován tak, aby umožňoval učitelům rozvíjet tvořivý styl práce a neomezoval je při uplatnění případných časových i metodických odlišností, které vycházejí ze zkušenosti učitelů s efektivními způsoby výuky a z konkrétních potřeb žáků*
- *je vytvářen jako relativně stálý materiál, jehož případné změny v učebním plánu a v učebních osnovách nesmí negativně zasáhnout do vzdělávání žáků v určitém započatém „cyklu“*
- *dodržuje stanovenou strukturu*
- *Jako podklad pro zpracování školních vzdělávacích programů slouží Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání*

(VUP Praha 2005, str.116)

5.3 Fáze zpracování ŠVP³

Mnoho ucelených informací o vzniku jednotlivých školních vzdělávacích programů, o práci na nich, o potížích a problémech jsem nenalezla. Objevila jsem několik odkazů jednotlivých základních škol, které se svěřují se svými zkušenostmi, obvykle však jen v některé oblasti nebo části tvorby ŠVP. Následující informace jsou tedy převzaté ze stránek Výzkumného ústavu pedagogického Praha. Ke každé fázi jsem vypsala to podle mě podstatné. V konečné podobě tak lze získat představu o tom, jak všechny pilotní školy v průměru postupovaly, tedy jakým způsobem by měly postupovat všechny základní školy. Těm měly právě zkušenosti pilotních škol alespoň částečně usnadnit jejich práci. (VUP Praha 2005-2008)

1. Přípravná fáze před zahájením tvorby ŠVP (asi 6 měsíců)

systematické vzdělávání pedagogů i vedení školy, týmová práce a spolupráce, činnostní učení, mezipředmětové projekty, počítačová gramotnost, vnitřní vzdělávání (vzájemné naslechy, konzultace aj.), nákup a studium literatury, snaha o změnu vztahů ve škole na všech úrovních, důkladné prostudování RVP ZV a diskuse nad ním, sestavení týmů pro řešení konkrétních problémů a zpracování konkrétních podkladů pro ŠVP, stanovení pravidel práce

2. Zjištění stavu - tvorba charakteristiky školy a ŠVP (asi 3-5 měsíců)

zhotovení plánu a strategie tvorby ŠVP (vypracoval užší tým nebo ředitel školy) – úkoly pro pracovní týmy, termíny, odpovědnosti, kontroly, konzultace apod., SWOT analýza, zpracování výsledků z šetření, spolupráce s rodiči, se zřizovatelem školy a s mateřskou školou, projednání zjištěných výsledků v jednotlivých týmech a v pedagogické radě – vznik podkladů pro 1. část ŠVP

3. Tvorba učebního plánu (asi 5 měsíců)

nejprve postavit učení plány na minimální počty hodin, rozpracovat návrhy na volitelné předměty, konečné úpravy učebního plánu se zakomponováním disponibilních hodin

³ Tak jak je ze své zkušenosti formulovaly pilotní školy.

4. Rozpracování učebních osnov (asi 6 měsíců)

diskuse a stanovení formy, vypracování vzorů, vypracování charakteristiky vyučovacích předmětů, včlenění vzdělávacího obsahu oborů do jednotlivých vyučovacích předmětů, spolupráce v rámci oborů i mezioborová, začlenění průřezových témat a způsoby jejich realizace

5. Grafické zpracování ŠVP a korektury textu (asi 2 měsíce)

6. Průřezová témata

Průřezová témata jsou něčím úplně novým v našem školství. Pojmem, se kterým doposud žádný ze školských dokumentů nepracoval. Nedá se ovšem říci, že by se myšlenka jejich potřeby objevila náhle, z ničeho nic. Za jakéhosi předchůdce průřezových témat bych pokládala pojem mezipředmětové vztahy. Ty však zdaleka nevystihují všechno, co má cíleně nabídnout šest průřezových témat, která byla vytvořena pro základní vzdělávání. Jejich myšlenka je jasná - tak jako se mění svět, je třeba měnit přípravu pro život v něm. Právě průřezová témata mají nejvíce reagovat na aktuální otázky. Protože jsou tématem, praktické části mé diplomové práce, jsou rozepsána velmi podrobně. Větší část informací (týkajících se charakteristiky PT, tematických okruhů a přínosu PT) volně parafrázuji z RVP ZV, některé části doslovně cituji.

6.1 Vymezení pojmu

„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“ (VUP Praha 2005, str.90)

6.2 Principy zavádění průřezových témat do výuky

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV. Všechna průřezová témata však nemusí být obsažena v každém ročníku. V rámci základního vzdělávání musí škola probrat každý tematický okruh všech průřezových témat tak, jak je stanovuje ŠVP. Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsahují Charakteristiku průřezového tématu, která zdůrazňuje význam a postavení průřezového tématu v základním vzdělávání. Následuje vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka - vzhledem k charakteru PT a značné volnosti jejich zpracování školou nejsou jasně definovány očekávané výstupy. Místo jednoznačné definice je zde naznačeno, čím má být zpracování PT přínosné pro žáky - jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot.

Obsah průřezových témat doporučený pro základní vzdělávání je rozpracován do tematických okruhů. Každý tematický okruh obsahuje nabídku témat (činností, námětů). Výběr témat a způsob jejich je individuální záležitostí každé školy.

Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč jednotlivými vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. *„Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.“* (VUP Praha, 2005, str.90)

Co se týče hodnocení průřezových témat, jde o velmi náročnou a důležitou otázku, tíže jejího řešení však leží na konkrétní škole a zejména na jednotlivých učitelích. Přesto vyšel na portálu VUP Praha jakýsi pomocný návod „Informace k hodnocení průřezových témat ve školních vzdělávacích programech pro základní vzdělávání“, jenž může sloužit jako určité vodítko při hodnocení PT.

RVP ZV stanovuje tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení ve evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova

- Environmentální výchova
- Mediální výchova

(VUP Praha, 2005)

6.3 Příčiny zavádění

O tom, proč se průřezová témata zavádějí do výuky, jsem se zmínila již v úvodu kapitoly - je třeba reagovat na podmínky a potřeby dnešního světa. Velmi pěkně jednotlivé důvody zmiňuje Mgr. Trunda ve své práci, která se věnuje průřezovým tématům (dosud nepublikovaný zdroj, proto ho neuvádím v závěrečném přehledu literatury).

V textu uvádí, že smyslem vzdělávání pro žáky má být poznání sebe sama a poté maximální rozvinutí vlastních možností tak, aby sloužily k plnohodnotnému životu jedince i širokému okolí. Žák by se měl orientovat ve světě, kde žije, měl by si uvědomovat jeho problémy a podle svých možností hledat způsoby jejich řešení. To co náš učí dnešní škola, však nemůže stačit k tomu, abychom se dostatečně orientovali v současném světě, který se neustále radikálně mění. Ano, stále je potřeba dětem předložit určitý soubor ucelených poznatků. Ty ale zdaleka nestačí, aby děti obstály v moderní společnosti, na současném trhu práce.

Mgr. Trunda si dále klade otázky: *„Kde škola odráží problémy současné a budoucí podoby světa? A kde naznačuje tendence k jejich řešení? Existuje v procesu vzdělávání prostor, který reflektuje proměnlivost prostředí, ve kterém se budou naši žáci pohybovat?“* Smyslem a posláním průřezových témat tedy je seznámit žáky s konkrétními problémy, se kterými se budou pravděpodobně ve svých životech potkávat a vybavit je nástroji ke zvládnutí těchto různorodých situací, jsou prostorem (protože napříč předměty), ve kterém může žák jednotlivé znalosti a dovednosti spojit do komplexního celku vyššího řádu. A v neposlední řadě se průřezová témata mají stát prostorem, ve kterém se znalosti, dovednosti a schopnosti žáků přetavují do jejich postojů. (Trunda, 2006)

6.4 Způsob zavádění průřezových témat do ŠVP

O způsobu zpracování průřezových témat do výuky se RVP ZV zmiňuje poměrně stručně, nabízí školám několik možností.

„Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.“ (VUP Praha 2005, str.90)

Při užším pohledu jde vlastně o tři způsoby, které mohou školy využít. Prvním a dle zjištěných informací i nejčastějším způsobem je integrace průřezových témat do výuky. Další velmi často užívanou metodou je mimopředmětové zapracování - formou projektů apod. Tato forma se často kombinuje s integrací do výuky. Třetí možností je pak vytvoření samostatných předmětů.

Jednotlivé metody rovněž popisuje ve své práci Mgr. Trunda.

6.4.1 Integrace do výuky

a) Rozšíření prostoru vyučovacího předmětu

Podmínkou účinnosti PT je jejich propojení se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů. Je tedy možné přistupovat k realizaci PT jako k možnosti zvětšení prostoru, který věnujeme očekávanému výstupu v daném vzdělávacím oboru (předmětu). Tematické okruhy průřezového tématu se vážou na obsah učiva nebo jsou realizovány prostřednictvím metod zvolených ve výuce (dramatizace, skupinové vyučování, týmová práce apod.).

b) Prostor pro integraci vyučovacích předmětů

RVP striktně nestanovuje vyučovací vzdělávací předměty. Nechávací na rozhodnutí každé školy, zda bude vyučovat „klasické“ jednooborové vyučovací předměty, nebo zda vzniknou předměty integrované (nebo naopak předměty vznikající jako části některého vzdělávacího oboru). A právě průřezová témata mohou poskytnout prostor pro smysluplnou a účelnou integraci. (Trunda 2006)

6.4.2 Samostatný předmět

Obsah PT souvisí se vzdělávacími tématy, ale nekryje se s nimi zcela. Pro některé školy může být některé z PT natolik důležité, že mu ve svém ŠVP vyhradí zvláštní čas a prostor. PT se tak mohou stát dobrým nástrojem profilace školy. RVP ZV nabízí možnost zpracovat PT jako vyučovací předmět, ten může být tvořen jedním průřezovým tématem, nebo ho lze utvořit integrací dvou a více průřezových témat. (Trunda 2006)

6.4.3 Mimopředmětové začlenění průřezových témat

Mnohé očekávané výstupy není možné naplnit frontálním vyučováním, prostým zapamatováním. Žák se musí dovednosti naučit tím, že si je vyzkouší, aktivně osvojí a posléze přijme za své nebo si na jejich základě utvoří vlastní názor. Pro to jsou ideální např. projekty, exkurze, besedy, semináře, školní časopisy aj. (Trunda, 2006)

Na stránkách VUP Praha lze objevit jako možný způsob zpracování průřezového tématu „Osobnostní a sociální výchova“ i formy nazvané jako „Klima a atmosféra školy“ - průřezové téma prolíná celým výchovně vzdělávacím procesem, není uskutečňováno jen při výuce ale v rámci veškerého dění, které souvisí s chodem školy. Průřezové téma se tak objevuje v cílech, výchovných a vzdělávacích strategiích či v prioritách školy (vztahy mezi lidmi, vhodná komunikace apod.). Druhý příklad - „Součást sebehodnocení žáka“. Do svého evaluačního systému školy zařadily různé způsoby sebehodnocení žáků. Jednalo se o rozličné formy portfolií vyráběných během delších časových celků (doba trvání projektu, celý školní rok, celá školní docházka) či o speciálně upravené žákovské knížky – „Cesta mých úspěchů“, „Krok za krokem celým školním rokem“ apod. Žáci se podílejí na výběru prací zařazených do svého portfolia; do upravených žákovských knížek zaznamenávají vlastní hodnocení svých výkonů, ke kterým se vyjadřuje i učitel, popř. rodič. (VUP Praha 2005-2008)

6.5 Osobnostní a sociální výchova

Podle Mgr. Trundy, lze při pročitání inzerátů, které nabízejí zaměstnání objevit tyto požadavky - kreativita, flexibilita, schopnost práce v kolektivu, zvládnutí cizího jazyka, dovednost práce na PC, řidičský průkaz skupiny B...vše ostatní potřebné pro výkon práce se jedinec naučí přímo na pracovišti. Následně se tedy zamýšlí nad tím, kolik z těchto požadavků se může dítě naučit ve škole. *„Většina lidí není hodnocena za to, že něco dělá manuálně, ale že ví, co udělat a jak to udělat. Způsob práce se dnes změnil. Jen relativně málo lidí se živí manuálně. Většina z nás se musí přizpůsobit výrobním technologiím, požadavkům na člověka kladených (ze strany pracovních nároků, zaměstnavatele, spolupracovníků...) A to vše se vyvíjí neuvěřitelným tempem. Málo kdo z nás bude po celý život pracovat na jednom místě nebo budeme alespoň muset měnit způsob práce.“* (Trunda, 2006)

Abychom dokázali obstát v tržním světě, abychom mohli být užiteční a úspěšní, abychom mohli dát našemu životu smysl, abychom se uměli vyrovnat s případnými neúspěchy a problémy a stresem, proto je jedním ze zařazených témat Osobnostní a sociální výchova.

6.5.1 Charakteristika

„Toto téma v základním vzdělávání akcentuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.“ (VUP Praha 2005, str.90)

Předmětem tohoto průřezového tématu se stává sám žák, jeho každodenní život a interakce s ostatním. Smyslem výchovy je tedy pomoci žákům hledat vlastní cestu k plnohodnotnému a spokojenému životu, při respektování práv ostatních.

6.5.2 Tematické okruhy průřezového tématu

„Tematické okruhy osobnostní a sociální výchovy jsou členěny do tří částí, které jsou zaměřeny na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Pro jejich realizaci je vhodné zařazovat do výuky ta témata, která reflektují aktuální potřeby žáků, popřípadě

vycházejí ze vzájemné domluvy s nimi.“ (VUP Praha 2005, str.93) Všechna uvedená témata⁴ se uskutečňují prakticky, prostřednictvím vhodných her, cvičení, modelových situací a příslušných diskusí. Právě proto, že jde o živá setkání, která se úzce dotýkají osobní existence, je třeba počítat s pluralitou názorů, odmítnutím některých témat a technik, ostychem i neúspěchem některých aktivit.

Osobnostní rozvoj

- Rozvoj schopností poznávání
- Sebepoznání a sebepojetí
- Seberegulace a sebeorganizace
- Psychohygienu
- Kreativita

Sociální rozvoj

- Poznávání lidí
- Mezilidské vztahy
- Komunikace
- Kooperace a kompetice

Morální rozvoj

- Řešení problémů a rozhodovací dovednosti
- Hodnoty, postoje, praktická etika

6.5.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností by mělo téma přispět k lepšímu porozumění člověka sobě samému a zároveň svému okolí, ke zlepšení mezilidských vztahů v kolektivu, Dále téma rozvíjí základní dovednosti komunikace a dovednosti pro

⁴ jednotlivá témata (i u ostatních průřezových témat) jsou dále rozepsány řadou pojmů, které mohou sloužit jako náměty pro náplň ŠVP. V této práci je nerozepisují.

spolupráci, umožňuje získat dovednosti pro řešení složitých životních situací, napomáhá zvládat vlastní chování, přináší vědomosti o duševní hygieně.

V oblasti postojů a hodnot téma vede k uvědomění si hodnoty různosti lidí, názorů a přístupů, zároveň ale upozorňuje na důležitost spolupráce a pomoci. Pomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému, k uvědomování si mravních rozměrů lidského jednání a napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování. (VUP Praha 2005)⁵

6.6 Výchova demokratického občana

Už jednou jsem v této práci zmiňovala důležitost, kterou příkládám výchově k demokratickým principům. Prvky demokracie se musí prolínat veškerým životem školy a všemi činnostmi jednotlivých účastníků výchovně vzdělávacího procesu. Průřezové téma Výchova demokratického občana tuto potřebu zdůrazňuje a upřednostňuje.

6.6.1 Charakteristika

„Průřezové téma Výchova demokratického občana má mezioborový a multikulturní charakter. V obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí svých práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.“ (VUP Praha 2005, str. 93)

Žák si zde má osvojit základní prvky občanské gramotnosti. Naučí se orientovat v konfliktech pluralitní společnosti. Získá respekt k lidské důstojnosti, k druhým lidem a to s ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností.

„Ke své realizaci využívá průřezové téma nejen tematických okruhů, ale hlavně zkušeností a prožitků žáků, kdy celkové klima školy slouží jako „laboratoř“ demokracie. V ní jsou žáci motivováni k uplatňování svých názorů, mají možnost se demokraticky podílet na rozhodnutích celku. Sami na sobě si mohou ověřit význam dodržování

⁵ Mimo doslovných citací uvádím zdroj - RVP ZV vždy až na konci každé části věnující se konkrétnímu PT. Čerpám z něj však ve všech podkapitolách, jimiž jsou: charakteristika, tematické okruhy a přínos PT

pravidel a co hrozí při jejich porušení. Tato zkušenost pak rozvíjí schopnost kritického myšlení.“ (VUP Praha 2005, str. 94)

6.6.2 Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy vedou k utváření a rozvíjení základních vědomostí, dovedností a postojů k demokracii a jejím principům. Důležité je vycházet z reálných životních situací a ze zkušenosti žáků.

- Občanská společnost a škola
- Občan, občanská společnost a stát
- Formy participace občanů v politickém životě
- Principy demokracie jako formy vlády způsobu rozhodování

6.6.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností vede k pochopení významu pravidel a zákonů pro fungování společnosti, naznačí uvažování o problémech v širších souvislostech, vede k uvědomění si lidských práv a svobod, umožňuje participaci na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti, rozvíjí komunikativní, formulační, argumentační a prezentační schopnosti, prohlubuje empatii a schopnost spravedlivého posouzení.

V oblasti postojů a hodnot učí sebeúctě, sebedůvěře, ale také disciplinovanosti a sebekritice. Vede k zainteresovanému přístupu k životu společnosti, rozvíjí schopnost utváření vlastních názorů, umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, události a problémy. Přispívá k utváření hodnot jako je solidarita, tolerance a odpovědnost, motivuje k ohleduplnosti, k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností, učí schopnosti kompromisu. (VUP Praha 2005)

6.7. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Před několika lety jsme se stali Evropany, vstoupili jsme do Evropy – do Evropské unie. Tento akt s sebou přinesl řadu změn, které ať chceme nebo nechceme se dotýkají každého z nás. Členství v EU přináší řadu výhod - jako je možnost čerpání řady různých dotací, možnost cestovat a zároveň využít nabídky rozšířeného pracovního trhu.

„Abychom obstáli po stránce technické, vědecké, pracovní, kulturní, ekonomické i osobní, je třeba naučit se mnohým dovednostem.“ (Trunda, 2006)

S propojením Evropy dochází logicky k propojení lidí. Už nejsme „my Češi“, ale „my lidé“. Pro kvalitní vztahy je třeba učit žáky znát cizí kultury a respektovat je. Jen tak můžeme předcházet budoucím neporozuměním a konfliktům. Podobné názory se ozývají ze všech stran. Jde o hlasy lidí, kteří chápou, že je třeba reagovat na výzvy dneška. Pro příklad uvádím citaci pana Maňáka.

„Cesty dalšího rozvoje lidské civilizace povedou stále zřetelněji k nezbytnosti vzájemného hlubšího poznávání, respektování různých odlišností a postupného sbližování a sjednocování. Tyto trendy se však prosazují pomalu, i když je zřejmé, že jejich akcelerace je stále naléhavější, neboť neustávají, ale dokonce se stupňují konflikty mezi různými etniky, kulturami a náboženstvími. Stupňuje se také agresivita fanatických teroristů, ale nadále se také prohlubuje propast mezi bohatými a chudými zeměmi.“ (Josef Maňák, 2004, str.123) Proto se zavádí téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

6.7.1 Charakteristika

„Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech akcentuje ve vzdělávání evropskou dimenzi, která podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním.“ (VUP Praha 2005, str. 95)

Důležitým úkolem je vychovat z žáků evropské občany, kteří jsou schopni pracovní mobility a flexibility ve společenském i soukromém životě. Téma rozvíjí vědomí evropské identity při respektování identity národní. Žákům ukazuje širší

perspektivy v pohledu na mezinárodní prostor, ukazuje jeho nabídky a možnosti. Tato oblast vyzdvihuje tradiční evropské hodnoty, k nimž patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí.

6.7.2 Tematické okruhy průřezového tématu

„Tematické okruhy průřezového tématu podněcují zájem žáků o Evropu a svět a zprostředkovávají jim jejich poznání v podobě uspořádaného prostředí, měnícího se v čase, v němž se lidé setkávají, společně řeší problémy a utváří svůj život.“ (VUP Praha 2005, str. 96)

Žáci nahlédnou své každodenní jednání v souvislostech s děním v širším prostoru - regionu, státu, Evropy i celého světa. Poznají možné perspektivy svého dalšího vývoje a směřování v tomto prostoru.

- Evropa a svět nás zajímá
- Objevujeme Evropu a svět
- Jsme Evropané

6.7.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma rozvíjí základní vědomosti nutné pro pochopení sociálních a kulturních rozdílů a naopak společných rysů, rozvíjí vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací v oblastech humanitárních, politických, sociálních, ekonomických, kulturních a v oblasti dodržování lidských práv. Vede k orientaci v evropském prostoru, seberealizaci, pochopení dopadu Evropské integrace na život jednotlivce.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma pomáhá překonat stereotypy a předsudky, utváří pozitivní postoje k jinakosti a k tradičním evropským hodnotám. Upevňuje osvojování vzorců chování evropského občana, kultivuje postoje k Evropě

jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života, obohacuje žáka o pohledy z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených na evropský prostor.

(VUP Praha 2005)

6.8 Multikulturní výchova

S rokem 1989 se nemění jen podoba a charakteristika naší republiky, ale také poměry a situace v ní. Po celá dlouhá léta jsme byli relativně uzavřenou společností, jdoucí specifickou cestou vývoje. S otevřením hranic můžeme nejen my odcházet do ciziny, ale také příslušníci jiných národů mohou přicházet k nám. Abychom mohli všichni společně žít, je třeba vstřícnosti a ochoty poznávat nás všech. Multikulturní výchova tak podle mého úzce souvisí s předchozím průřezovým tématem – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

6.8.1 Charakteristika

Multikulturní výchova seznamuje žáky s různorodými kulturami, s jejich kulturou, zvyky a tradicemi. S jejich vnímáním světa a souvisejícími hodnotami. To žákům zpětně umožní uvědomit si svou vlastní identitu, příslušnost k vlastnímu národu. Učí úctě a toleranci, respektu k odlišnostem. U minorit pak podporuje jejich specifika, majoritní společnosti vede k respektování menšin na základě uvědomělého poznání, všechny pak učí vzájemné komunikaci a spolupráci.

„Toto téma se úzce dotýká vztahů ve škole - mezi žáky navzájem, žáky a učiteli, mezi školou a rodinou.... Žádná škola dnes není a už nikdy nebude homogenní, a proto by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde se zástupci majoritní i minoritní skupiny navzájem znají, kde není prostor pro nepřátelství a předsudky.“ (VUP Praha 2005, str.97-98)

6.8.2 Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy Multikulturní výchovy vychází z aktuální situace ve škole a ve společnosti. Výběr a realizace tématu by měl být ovlivněn dohodou učitelů, žáků i rodičů.

- Kulturní diferenciacie
- Lidské vztahy
- Etický původ
- Multikulturalita
- Princip sociálního smíru a solidarity

6.8.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma poskytuje základní informace o různých kulturních a etnických skupinách, učí základním terminologickým pojmům. Učí žáky orientovat se v pluralitní společnosti, soužití s příslušníky jiných skupin, učí uplatňovat svá práva a respektovat práva, zájmy a názory druhých. Rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma pomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, utvořit si hodnotový systém, pomáhá vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišnostem, pomáhá uvědomit si neslučitelnost jakékoliv intolerance s principy demokratické společnosti. (VUP Praha 2005)

6.9. Environmentální výchova

Obrovským problémem pro 21. století je ohrožení životní prostředí. Nelze už zavírat oči před tím, jak naše průmyslová a ekonomická činnost postupně ohrožuje jednotlivé složky přírody. Vymírající živočišné a rostlinné druhy, skleníkový efekt, ozónová díra, znečištění vod, tající ledovce, související problémy jako je hladomor, šířící se choroby aj., s tím vším se dnes potýká planeta Země a v závislosti na ní i my, lidé. Mohla bych pokračovat ještě dlouhou, ale výčet není podstatný. Důležité je, začít jednotlivé problémy řešit, k čemuž je potřeba každého z nás. Stále jasnější smysl tak získává velmi často používané heslo: „*Mysli globálně, jednej lokálně.*“ Právě proto vzniká průřezové téma Enviromentální výchova.

6.9.1 Charakteristika

Environmentální výchova má za úkol, ukázat žákům komplexnost a propojenost celého světa. Ukázat jak nedozírný vliv má činnost člověka na prostředí, které ho obklopuje. Vysvětluje žákům nezbytnost přechodu k trvale udržitelnému rozvoji, zodpovědnost každého z nás za vlastní jednání a možnost i nutnost přispět k nápravě současného stavu. *„Umožňuje sledovat dynamicky se rozvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědeckotechnických, politických a občanských, hledisek časových i prostorových a možnost různých variant řešení těchto problémů. Má vést jedince k aktivní účasti při ochraně životního prostředí, změně životního stylu a vytvoření hodnotové orientace.“*
(VUP Praha 2005 str.99)

6.9.2 Tematické okruhy průřezového tématu

„Environmentální výchova je členěna do tematických okruhů, které umožňují pochopení problematiky vztahů člověka k životnímu prostředí, k uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti.“
(VUP Praha 2005 str.100)

- Ekosystémy
- Základní podmínky života
- Lidské aktivity a problémy životního prostředí
- Vztah člověka k prostředí

6.9.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, uvědomování si podmínek života a jejich ohrožení. Vysvětluje obrovský vliv člověka na životní prostředí, souvislosti lokálních a globálních problémů. Seznamuje s principy trvale udržitelného života, možnostmi aktivní pomoci každého z nás a s nutností toto činit.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty, pochopení jednoty našeho života a životního prostředí, podněcuje aktivitu, tvořivost a ohleduplnost. Přispívá k přijetí zdravého životního stylu.

(VUP Praha 2005)

6.10 Mediální výchova

„Média světem vládou!“ To je uznávaná pravda, která k 21. století bezesporu patří. Málokdo z nás si ale přesto uvědomuje jejich obrovský vliv a nátlak. Nejvíce „bezbranné“ pak jsou proti nim podle mého názoru právě děti, které jsou nejvíce ovlivnitelné a nejsnadněji podléhají vlivu okolí. Proto, aby se uměli bránit, aby uměli poznat to podstatné a pravdivé, zavádí se Mediální výchova. *„V současné době do našeho života neustále někdo vstupuje, něco nám radí, nabízí, doporučuje, poskytuje nám vybrané informace a jiné zatajuje. O tom, že jsou nové generace vystavovány stále většímu vlivu médií, nelze pochybovat. Mnozí mladí lidé však nejsou schopni zpracovat obrovské množství informací, které se na ně sype z televize, internetu, novin, časopisů, rádií a jiných zdrojů. V rámci Mediální výchovy by měli být vybaveni právě takovými nástroji, které jim umožní předkládané informace dostatečně kvalitně zpracovat. Zároveň se zde mají žáci naučit mediální sdělení sami vytvářet.“* (Trunda, 2006)

6.10.1 Charakteristika

Mediální výchova učí děti základním znalostem o mediální komunikaci a zároveň učí dovednostem s médii pracovat. Média a komunikace hrají v životě každého z nás velmi významnou roli a jejich vliv na náš život, naše jednání a rozhodování stále poroste. Proto je třeba umět jednotlivé podněty zpracovat, vyhodnotit a kriticky posoudit, zároveň je také umět mediální zprávy vytvářet. Důležité je naučit děti orientovat se v nabídce jednotlivých médií a využívat je podle svých potřeb.

6.10.2 Tematické okruhy průřezového tématu

Mediální výchova na úrovni základního vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se médií a mediální komunikace. Tematické okruhy mediální výchovy se člení na tematické okruhy receptivních činností (vnímání jednotlivých sdělení, jejich interpretace a rozbor, vytváření postojů a názorů) a tematické okruhy produktivních činností (vlastní aktivní zapojení se při tvorbě zpráv).

Tematické okruhy receptivních činností

- Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení
- Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality
- Stavba mediálních sdělení
- Vnímání autora mediálních sdělení
- Fungování a vliv médií ve společnosti
- Tematické okruhy produktivních činností
- Tvorba mediálního sdělení
- Práce v realizačním týmu

6.10.3 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka umožňuje získat představu o roli médií v demokratické společnosti a v každodenním životě každého z nás. Učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, zábavy i naplnění volného času. Přispívá k úspěšnému zapojení se do mediální komunikace, osvojení si základních principů vzniku mediálních obsahů, rozvíjí komunikační schopnosti a schopnost spolupráce v týmu. Rozvíjí schopnost analytického a kritického přístupu k předkládaným informacím.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma rozvíjí citlivost vůči stereotypům ve zprávách, citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům. Ukazuje možnost svobodného vyjádření a uvědomění si hodnoty vlastního života a odpovědnosti za jeho naplnění. (VUP Praha 2005)

7. Průřezová témata ve výuce českého jazyka a občanské výchovy

Průřezová témata se prolínají všemi předměty základního vzdělávání, dotýkají se života celé školy. Je tedy úkolem všech učitelů, vyrovnat se s nimi a podle svých možností předávat žákům co nejužitečnější poznatky a dovednosti. Každý z předmětů je k tomu stejně dobrý, každý z učitelů má stejné možnosti a předpoklady. Přesto mám dojem, že aprobece český jazyk a občanská výchova se k zařazení průřezových témat a jejich jednotlivých okruhů hodí přímo dokonale.

Právě občanská výchova, nyní vzdělávací oblast Člověk a společnost – v rámci ní Výchova k občanství, o většině těchto okruhů alespoň částečně mluvila. V rámci hodin občanské výchovy se probírala ekologická výchova, mluvilo se o společnosti a jejích demokratických prvcích, o nutnosti respektu cizích kultur. Procvičovaly se různé sociální dovednosti jako je sebehodnocení, spolupráce apod.

V rámci českého jazyka se procvičuje tolik potřebná komunikace – verbální i neverbální. Oproti tomu se žáci učí naslouchat druhým. Učí se respektovat jejich názor, vyjádřit proti němu názor svůj, argumentovat a hledat kompromisy. V literatuře lze najít nepřeberné množství motivačních textů, nad kterými lze dále přemýšlet a diskutovat, mnoho knih, které nenásilnou a zábavnou formou předávají informace o životě a o světě kolem nás.

V rámci obou předmětů se nabízí neomezené množství otázek, které lze řešit formou projektů. Velmi snadno pak lze najít souvislosti s ostatními předměty.

7.1 Osobnostní a sociální výchova

Vztah k oblasti Jazyk a jazyková komunikace se zakládá na samotné podstatě komunikační funkce jazyka, kterou používáme jakou klíčový nástroj v každodenním životě, v nepřeberném množství životních situací. (VUP Praha 2005)

V rámci hodin se procvičuje správná komunikace, jak písemná, tak mluvená. Žáci si osvojují její pravidla i zákonitosti, učí se vhodně komunikovat v závislosti na situaci. Při písemných i mluvních cvičeních se učí vyjádřit svůj názor a své emoce, argumentovat. Zároveň se učí zvládat nonverbální projev. Při četbě získávají řadu nových informací, vytváří si své hodnoty a postoje, kultivuje se celá jejich osobnost.

Vazba k oblasti Člověk a společnost a její části Výchova k občanství je velmi úzká, konkrétně v oblastech: lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí, vnitřní svět člověka, osobní rozvoj. (VUP Praha, 2005)

I zde je řada příležitostí k besedám a rozhovorům, kdy mohou žáci prezentovat své názory a naopak vyslechnou názory cizí. Při řadě kooperativních a interaktivních her, lze rozvíjet vztahy ve třídě, osobnostní testy pak určitě zaujmou většinu dětí. Úžasné možnosti skýtá zapojení dramatické výchovy. Nabízí se projekty, kdy se děti učí být aktivní a spolupracovat ve skupině, kdy jsou nuceny samy rozvrhnout a řídit svou práci, jednají s cizími lidmi, jsou odpovědní za svou činnost.

7.2 Výchova demokratického občana

Toto téma se prolíná všemi předměty, rozvíjet ho lze prosazováním a uplatňováním demokratických principů mezi všemi členy školního prostředí. V rámci Jazyka a jazykové komunikace ho lze rozvíjet např. texty, které píšou o popírání základních práv a svobod, o totalitních zemích apod. Řada těchto publikací byla zfilmována, není na škodu občas využít i této možnosti.

„Průřezové téma má vazbu zejména na oblast Člověk a společnost, kde jsou tematizovány demokratické principy, lidská a občanská práva, ve kterých se klade důraz na aktivní činnost jednotlivců ve společenském a politickém životě.“ (VUP Praha, str.93)

Pro toto téma bych využila možnost navštívit s dětmi Parlament ČR aby si tu v rámci zasedání jedné z komor uvědomili demokratická pravidla. I ve třídě je možné vyzkoušet s dětmi volby pro nějakou funkci apod. – důležitý je přesah do praxe. Je nutné, aby děti měly možnost rozhodovat, aby se mohly vyjadřovat k životu školy, k činnosti v předmětech aj. V řadě škol se dnes zavádí školní dětské parlamenty. Existuje řada výborně zpracovaných projektů (př. projekt Občan), které lze najít na různých webových stránkách, ať už jde přímo o stránky Výzkumného ústavu Praha, který je jakýmsi shromaždištěm nápadů, či stránky řady dalších organizací.

7.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Český jazyk má nenahraditelnou úlohu nejen jako nezastupitelný nástroj učení, zpracování názorů a postojů, důležitá je také jeho propedeutická funkce při osvojování cizích jazyků, které jsou nezbytné pro veškerý kontakt a poznávání cizích kultur. (VUP Praha 2005)

V literatuře se setkáváme s rozličnými pohledy lidí z celého světa. Každý z nás pravděpodobně zná někoho, s jinou barvou kůže, jinou národností, jiným vyznáním a pohledem na svět, s jinými zážitky a zkušenostmi. Pro žáky bude určitě přínosem si s někým takovým promluvit a pak své zjištění prezentovat před třídou.

„Důležitým prostorem pro realizaci průřezového tématu se stává obor Výchova k občanství, v jehož vzdělávacím obsahu jsou zdůrazněny sociální, ekonomické, právní a kulturní souvislosti v evropské a globální dimenzi.“ (VUP Praha 2005, str.95)

Je třeba mluvit o tom, co přináší sjednocování světa. O výhodách i nevýhodách, o možnostech a příležitostech, které lidé mají. Existuje řada brožur o EU a jiných světových organizacích, děti samy mohou vyhledávat informace, ať už v knihovnách, v jednotlivých centrech či na internetu. Výborně se k tomu hodí vyučovací metoda projektu. Velmi časté jsou jazykové výjezdy do zahraničí, ty lze velmi dobře skloubit s poznáváním jiných kultur.

7.4 Multikulturní výchova

Stejně jako v předchozí oblasti lze využít velkého množství publikací odpočinkové i odborné literatury, zároveň také informací z internetu a časopisů. Vyšla celá řada kvalitních sborníků, lze najít nepřeberné množství her, které vedou ke zlepšení vztahu k „neznámému“. Ve spojení s cizím jazykem lze pro pokročilejší žáky uspořádat besedu v rodném jazyce přednášejícího.

V rámci Výchovy k občanství se nabízí řada metod od besed a diskusí s příslušníky jednotlivých menšin, jiných národností. Existuje dnes celá řada kvalitních pořadů na CD a videokazetách. Je možné uspořádat exkurze, aby měli žáci možnost prohlédnout si projevy jiných kultur na vlastní oči. Téměř v každé třídě dnes najdeme

dítě pocházející z jiného kulturního světa. Proč nevyužít přímo jeho zážitky a zkušenosti, popř. zážitky jeho rodiny.

7.5 Environmentální výchova

V rámci jazykové a literární komunikace lze vyhledávat a shromažďovat zdroje, které pojednávají o problémech životního prostředí. Žáci o nich diskutují, porovnávají informace, tvoří si názor. Je možné vyžádat si stanoviska některých odborníků. Na základě literatury lze porovnávat stav životního prostředí dnes a dříve, v rámci hodin slohu je možné zamýšlet se nad potřebností přírody, nad tím co nám dává a jak my na oplátku jednáme s ní.

„Oblast člověk a společnost odrývá souvislosti mezi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálními jevy s důrazem na význam preventivní obezřetnosti v jednání a další principy udržitelnosti rozvoje.“ (VUP Praha 2005, str.99)

V rámci environmentální výchovy bych se soustředila především na praktickou stránku této problematiky. Je možné navštívit jednotlivé ekologické organizace, nebo si její odborníky pozvat do školy. Na řadě míst v republice vznikají odborná ekologická centra s pestrými programy pro děti různého věku. I bez nich je ale možné společně s žáky přemýšlet o tom, co může dělat pro nápravu každý z nás. Společné návrhy a závěry je následně třeba převést do praxe.

7.6 Mediální výchova

Propojení s oblastí Jazyk a jazyková komunikace se týká hlavně vnímání mluveného a psaného projevu, zároveň jeho stavby a nejrůznějších typů obsahů s odpovídajícími výrazovými prostředky. (VUP Praha 2005)

Téměř každý z nás má doma televizi, v níž denně sledujeme různé pořady, zprávy, reklamy apod. Většina z nás pravidelně čte noviny. To všechno může sloužit jako pomůcky, které lze pročítat, porovnávat, hodnotit, analyzovat a kritizovat. Na základě toho pak mohou žáci pochopit základní principy mediální komunikace a vytvářet své vlastní práce.

Jako ve všech předchozích případech je tu úzká vazba na oblast Člověk a společnost, „zejména tím, jak se média podílejí na utváření podob a hodnot moderní

doby, jak umožňují porovnávat současné s minulým, porovnávat jevy v evropském i celosvětovém měřítku. Mediální výchova má být zaměřena k vytváření kritického pohledu na sdělení masových médií a na schopnost interpretovat tato sdělení z hlediska jeho informační kvality. (VUP Praha 2005)

Velmi zajímavá by pro žáky určitě byla návštěva rozhlasu či regionální televize, kde by viděli vytváření sdělení na vlastní oči. Také přednášky odborníků z této oblasti bývají velmi zajímavé. Na většině škol dnes vychází školní časopisy, takže spolupráce se tu přímo nabízí. Není problém přímo ve třídě připravit diskusní pořad, s pomocí kamery natočit vlastní zprávy, rozebírat a porovnávat zprávy z různých zdrojů, z různých zemí apod.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl diplomové práce

Cílem mé práce je porovnat formy zpracování průřezových témat na vybraných školách. Dále bych chtěla prezentovat názory a postoje učitelů těchto škol k dané problematice. Zajímá mě, zda se liší pohledy učitelů pilotní školy, jejíž školní vzdělávací program je již celkem zaběhnutý a mají tedy možnost hodnotit dílčí fáze a výsledky od pohledu učitelů, kteří dle ŠVP učí rok nebo jen několik měsíců.

Do jaké míry jsem stanovených cílů dosáhla a naplnila je, jak výsledky odpovídají předem stanoveným hypotézám popíši v praktické části diplomové práce.

2. Výzkumné hypotézy

Pro svou práci jsem zvolila několik počátečních hypotéz:

H1 Předpokládám, že s pojmem průřezová témata se učitelé poprvé setkali až v souvislosti se zaváděním nové školské reformy.

H2 Předpokládám, že začlenění průřezových témat do výuky považují učitelé za důležité.

H3 Předpokládám, že nejčastěji volenou formou zapracování průřezových témat do výuky bude jejich integrace do jednotlivých předmětů.

H4 Předpokládám, že se na tvorbě ŠVP podíleli všichni učitelé pedagogického sboru.

H5 Předpokládám, že většina učitelů se na tvorbě ŠVP a zpracování průřezových témat podílela pouze proto, že šlo o pracovní povinnost.

H6 Předpokládám, že se učitelé cítí dostatečně připraveni věnovat se jednotlivým průřezovým tématům.

H7 Předpokládám, že nejvíce příznivců školské reformy bude mezi učiteli ZŠ Londýnská, jelikož jde o jednu z pilotních škol.

3. Metoda získávání dat

Pro svůj výzkum jsem do určité používala kvalitativní i kvantitativní metodu. Kvalitativní výzkum v podobě nestandardizovaných rozhovorů však slouží pouze jako jedno z doplňujících hledisek v pohledu na charakteristiku jednotlivých škol a jejich školních vzdělávacích programů. Má tedy pouze doplňkový informační charakter. Jako podstatný považuji výzkum kvantitativní. *„Výzkum kvantitativní lze realizovat tehdy, jedná-li se o jevy relativně jednoduché a do určité míry poznané. Je zaměřen na rozsah výskytu jevu a jeho zastoupení, na frekvenci či intenzitu jevu.“* (Surynek 1999.str.17). Jako konkrétní formu kvantitativního výzkumu použiji dotazník. *„Dotazník je definován jako soubor písemných záměrných otázek, sledujících poznání zcela určitých jevů v určitém souboru osob nebo určité osoby.“* (Veselá 2006, str. 49) Jeho výhodu vidím ve velkém množství respondentů, které lze oslovit v relativně krátké době. Je zcela anonymní, nedochází k přímému kontaktu dotazované osoby a tazatele. Předpokládám tedy větší upřímnost respondentů. Navíc lze dotazník doručit respondentům poštou či emailem, čehož využiji v kontaktu se ZŠ Londýnská, Praha. Jako nevýhoda dotazníku se uvádí jeho „strnulá forma“, tedy že v případě eventuálního neporozumění již nelze nic opravit, v případě nedostatečnosti nelze nic dodat. Já však téma nezkoumám příliš do hloubky, otázky nejsou složité, není nutné nějaké podrobné vysvětlování. Myslím tedy, že mi odpovědi získané z dotazníku postačí.

Při výzkumu jsem používala nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Skládá se z 19 otázek (první tři se týkají věku, pohlaví a učitelství na prvním či druhém stupni). Až na jednu otázku předpokládají všechny otázky výběr 1 odpovědi ze 2 až 4 předložených variant, u jedné otázky je možné zaškrtnout více možností. Některé z těchto otázek kombinuji s metodou otevřených otázek, kdy v případě konkrétní zatržené odpovědi žádám doplňující vysvětlení názoru, mínění či postoje. Jedna otázka je založena na určování pořadí - důležitosti dle osobního názoru. Vzor dotazníku je uveden v příloze č. 1.

Jak postupovat při tvorbě dotazníku i jeho vyhodnocení jsem čerpala zejména z knihy "Jak se vyrábí sociologická znalost" od Miroslava Dismana.

4. Vyhodnocení výzkumu

„Úkolem kvantitativního výzkumu je měření stanovených charakteristik (rozsah výskytu jevu a jeho zastoupení, frekvence a intenzita jevu). Toto zjištěné množství homogenních jevů tvoří kvantum (množství), které je vyjádřitelné číslem. Odtud kvantifikace jako postup převodu nejrůznějších kvalit na kvalitu jednu a následně kvantitativní výzkum. Proto lze kvantitativní výzkum jednoduše opsat jako výzkum, který používá statistických postupů.“ (Surynek 1999, str.17)

Před vlastním zpracováním jsem prošla všechny dotazníky, zkontrolovala jsem jejich korektnost. Nebylo však třeba vyřadit žádný z dotazníků, všechny byly vyplněny správně a úplně. Poté jsem jednotlivé dotazníky očíslovala. Každou otázku jsem vyhodnocovala zvlášť, vždy jsem rozepsala všechny odpovědi (jednotlivé třídy znaku) a u každé jsem zjišťovala četnost výskytu v rámci odpovědí učitelů jedné školy. Výsledky jsou tak dány četnostmi u jednotlivých tříd znaku. Při dalším zpracovávání dat jsem použila formu grafického znázornění četností. Pro každou otázku i jednotlivou školu je vždy zpracován sloupcový graf, ve kterém jsou vyznačeny četnosti všech možných odpovědí. Ve výsečových grafech jsou pro větší přehlednost četnosti uvedeny v procentech. V případě otázky, kdy respondenti přisuzovali jednotlivým nabízeným odpovědím míru důležitosti, jsem přisouzené hodnoty důležitosti zpracovala do tabulky a následně je sečetla. Tak jsem získala sumy, které určují míru přisuzované důležitosti jednotlivým odpovědím. Tyto údaje jsou rovněž zpracovány do grafu. U otázky týkající se věku respondentů jsem použila kromě zařazení do stanovených rozmezí aritmetický průměr, abych získala průměrný věk v učitelském kolektivu. V případě doplňujících otevřených otázek jednotlivé odpovědi vypisuji (pokud se opakují či jde jen o stručné body) nebo ve většině případů doslovně cituji.

5. Výběrový soubor

Dotazníkové šetření jsem prováděla v rámci třech základních škol, všechny jsou fakultními školami Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. ZŠ Londýnská 34, Praha 2 je jednou z pilotních škol, které stály u zrodu rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Jejich školní vzdělávací program funguje již několik let, prošel řadou úprav. Z 36 členů pedagogického sboru mi dotazník vyplnilo 21 učitelů. Je však třeba zmínit, že podle vedení školy nastoupilo do školy v roce 2007/2008 několik nových učitelů, kteří se na tvorbě ŠVP nepodíleli. ZŠ Rožnov, České Budějovice zaváděla svůj školní vzdělávací program do výuky o rok dříve než byla povinnost, tedy ve školním roce 2006/2007. Také tato škola má již nějakou zpětnou vazbu. Z 33 pedagogických pracovníků jsem získala vyplněný dotazník od 21 učitelů. Poslední školou, která zaváděla svůj ŠVP do výuky v roce 2007/2008 je ZŠ Třeboň, z 29 učitelů tu dotazník vyplnilo 25 pedagogů. Celkem jsem tedy zpracovávala data z 67 dotazníků.

6. Charakteristika škol

Na několika následujících stránkách podávám krátké charakteristiky tří škol, s jejichž školními vzdělávacími programy budu nadále pracovat, a to sice v oblasti průřezových témat.. Avšak ještě před tím, než se pokusím popsat jednotlivá zpracování průřezových témat, vyhledat stejné, podobné nebo rozdílné rysy, než na základě vyhodnocených dotazníků předložím názory učitelů na toto témata, je podle mého názoru nutné alespoň ve stručnosti popsat všechny tři školy.

Mám dojem, že právě charakteristika je jednou z důležitých podmínek, které bylo třeba brát při tvorbě ŠVP v potaz. Poloha školy, množství počítačů a jiných pomůcek ve škole, počet aprobovaných učitelů pro jednotlivé předměty, spolupráce se školskými i neškolskými institucemi, to vše je určitě nutné zohlednit, zejm. při rozhodování o zaměření a profilaci školy.

V rámci charakteristik jsem se soustředila na několik stěžejních bodů, a to: popis školy (její poloha, velikost, vybavení učebnami i pomůckami), žáci (počet, počet tříd na jednotlivých stupních, doplňující informace), pedagogický sbor (počet učitelů, kvalifikovanost, další vzdělávání), projekty školy a její spolupráce s rodiči a dalšími subjekty.

Informace jsem čerpala ze školních vzdělávacích programů škol, jejichž povinnou součástí je rovněž charakteristika školy. U pražské školy jsem některé dílčí informace čerpala navíc z výroční zprávy této školy za rok 2006/2007.

Dále tedy představuji:

1. ZŠ Třeboň, Na Sadech 375
2. ZŠ L. Kuby 48 České Budějovice, Rožnov
3. ZŠ Praha 2, Londýnská 34

6.1. Základní škola Třeboň

Základní škola Třeboň, Na Sadech 375

**barevná škola pro
všechny**

6.1.1 Popis školy

Tato škola je jednou ze dvou základních škol v Třeboni, leží na okraji parku, v ne příliš husté zástavbě, nedaleko historického jádra města, v blízkosti se nalézají další školy a školská zařízení. Vznikla v roce 1960. Sídlí ve dvou vzájemně propojených budovách, starší pochází z roku 1925, nová budova pavilónového typu byla dána do provozu v roce 1991. Škola disponuje 20 kmenovými učebnami, 6 „volnými“ učebnami pro dělenou a specializovanou výuku a 4 odbornými učebnami, 1 místnost slouží školnímu časopisu. Pro výuku tělesné výchovy slouží dvě tělocvičny v sousedním městském zařízení. Pro různé aktivity lze využívat malý školní dvůr. Žáci mohou využívat bufet privátní firmy, stravování je zajištěno ve společné jídelně, která je samostatnou příspěvkovou organizací města. Prostory pro relaxaci se průběžně vytváří na chodbách, dalšími vhodnými místy jsou dobře vybavený školní klub a knihovna. Optimální není zázemí pro pedagogy, které tvoří zejména dvě sborovny.

Vybavení pomůckami je na slušné úrovni (audiovizuální technika, informační a komunikační technologie, interaktivní tabule, výukové programy), jejich obměna a nárůst se provádí postupně.

6.1.2 Žáci

Jde o úplnou školu s 1. až 9. postupovým ročníkem. V současné době školu navštěvuje 430 žáků ve 20 třídách, z toho 10 tříd tvoří žáci prvního stupně a dalších 10

tříd žáci stupně druhého. V každém ročníku jsou dvě paralelní třídy (pouze v 8. a 9. ročníku jsou tři). Dvě třídy mají rozšířenou výuku tělesné výchovy. Většina žáků je z města Třeboně, čtvrtina jich dojíždí z okolních obcí. Poměrně velké zastoupení mají žáci s vývojovými poruchami učení, integrovaní do běžných tříd (asi 15%), jejich podíl však klesá. Celkem novým jevem jsou děti cizích národností, jejich počet však není statisticky významný.

6.1.3 Pedagogický sbor

Pedagogický sbor tvoří 29 učitelů prvního a druhého stupně, 4 vychovatelky. Kolektiv je velmi agilní a přístupný novým trendům a poznatkům. 87% učitelů má plnou odbornou kvalifikaci, zbytek si ji doplňuje. Někteří si kvalifikaci rozšiřují, všichni učitelé se účastní dalšího vzdělávání. Pedagogický sbor má poměrně dobré „aprobační“ složení, přesto jsou některé předměty vyučovány neaprobovaně (do budoucna je v plánu posílit aprobovanost zejména v oblasti výuky anglického jazyka, tělesné výchovy a estetické výchovy).

6.1.4 Projekty a mezinárodní spolupráce

Škola uskutečňuje pro veřejnost projekt „Podvečerní škola“, kde nabízí vzdělávací aktivity pro dospělé v oblasti jazyků a výpočetní techniky. V této oblasti spolupracuje s řadou organizací (Oblastní charita Třeboň, Krajský úřad v Českých Budějovicích aj.). Rozvinutá je spolupráce se zahraničními školami v Rakousku, Litvě, Polsku a Slovensku

Pro žáky je pořádána řada exkurzí, výletů, projektů a kurzů (lyžařský a plavecký kurz, dopravní kurz, exkurze do Rakouska aj.). Pro budoucí prvňáčky se pořádá „Hravá školička“. Ve škole pracuje žákovský parlament, pravidelně vychází školní časopis.

6.1.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty

Škola se cíleně snaží spolupracovat s rodiči. Čtyřikrát ročně se pořádají třídní schůzky a konzultační odpoledne, školu lze po domluvě navštívit individuálně. Pořádají

se dny otevřených dveří, mimotřídní akce pro rodiče (Zahradní slavnost, Den barev, Devátáci se loučí...), kulturní akce pro veřejnost (vánoční besídka, školní akademie) pravidelně se koná reprezentační ples školy. Při škole funguje školská rada.

V péči o žáky se specifickými poruchami učení spolupracuje škola s Pedagogickou psychologickou poradnou v Jindřichově Hradci. Na dobré úrovni je spolupráce se středními školami ve městě, s mateřskými školkami. Škola je klinickým pracovištěm Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

6.1.6 ŠVP

Školní vzdělávací program navazuje na výchovu a vzdělávání uplatňovanou v předchozích letech. Zejména navazuje na dokument „Přes práh třetího tisíciletí“, na jeho obsahovou náplň i na formy a metody práce. Pokračovat bude také uplatňování prvků daltonského plánu. ŠVP vychází z RVP ZV a je rozšířen o komponentu ekonomické gramotnosti a tvořivého myšlení.

Zaměření školy se projevuje zejména ve třech oblastech: a) Jazyk a jazyková komunikace jako prostředek k úspěšnému dorozumění s ostatními lidmi, včetně dorozumění ve sjednocené Evropě

b) Matematika, její aplikace a ICT jako prostředek logického myšlení, schopnost řešit problémy, druhá gramotnost

c) Člověk a zdraví jako základní předpoklad jakýchkoliv dalších aktivit

„Základní filozofií je, že absolvent školy musí být vybaven nástroji, pomocí nichž obstojí ve společnosti a ve svém dalším život. Vzdělávací nabídka je proto velmi pestrá (základní výchovně vzdělávací nabídka, rozšiřující výchovně vzdělávací nabídka, povinná specializace, volitelné předměty, nepovinné předměty, kroužky) a zároveň umožňuje přizpůsobení osobním potřebám a zaměření každého žáka. Škola je tak určena pro všechny žáky bez ohledu na jejich vrozené schopnosti či předpoklady.“
(ŠVP ZŠ Třeboň 2007, str. 3-5)

6.2 ZŠ Rožnov

Základní škola, L.Kuby 48, České Budějovice

Škola – základ života

6.2.1 Popis školy

Škola se nachází v jedné z okrajových částí města České Budějovice, ve čtvrti Rožnov. Je postavena formou postupně přistavovaných pavilonů, které jsou navzájem propojeny spojovacími chodbami. Původní budova pochází z roku 1927, v roce 1969 byly otevřeny nové pavilony školy - učebnový pavilon 2.stupně, učebnový pavilon se školní jídelnou, dvě tělocvičny, školní hřiště a školní zahrada. V roce 1985 byl svépomocí postaven pavilon školní družiny..

Výuka probíhá ve 23 kmenových třídách a 7 odborných pracovnách. Jedná se o pracovnu přírodopisu, chemie, fyziky, hudební výchovy, o dílnu na dřevo i kovo výrobky a zejména 2 počítačové učebny. K dispozici mají jak žáci, tak i vyučující 4 pracovny s napevno zabudovaným dataprojektorem, dále jsou k dispozici 2 přenosné dataprojektory s notebooky a nově od tohoto školního roku i interaktivní přenosná tabule, samozřejmě jsou PC zapojené do sítě. Součástí školy jsou 2 tělocvičny, hřiště s umělým povrchem, školní družina s 5 fungujícími odděleními a školní kuchyně s jídelnou, která je nově opravena a provozována dle nových evropských norem. Ve volném čase mohou žáci využít prostory na chodbách, učebnu PC, školní dvůr. K dispozici mají školní obchůdek a nápojové automaty.

6.2.2 Žáci

ZŠ je úplnou školou s 1. až 9. postupovým ročníkem. Vzdělává celkem 554 žáků, na prvním stupni ve 13 kmenových třídách, na druhém stupni v deseti kmenových třídách. Převážná většina žáků je z městské čtvrti Rožnov a z přilehlých obcí (Roudné, Včelná, Boršov nad Vltavou, atd.). Na rozdíl od škol v městských centrech na sídlištích je pedagogická práce s žáky klidnější, bez vážnějších kázeňských problémů

6.2.3 Pedagogický sbor

Pedagogický sbor má 33 členů, v němž se spojují mladí i zkušení pedagogové. Ve škole pracují: výchovný poradce, metodik prevence sociálně patologických jevů, koordinátor pro tvorbu ŠVP. Při výuce zdravotně postižené dívky pomáhá pedagogická asistentka.

6.2.4 Projekty

Projekty dotvářejí obsah vzdělávacího procesu, zvyšují jeho efektivitu, motivují žáky a podporují spolupráci pedagogů a žáků. Škola je zapojena v celorepublikových projektech Tvořivá informatika s Baltíkem (TIB) a Mladí vývojáři. Cílem obou těchto projektů je s pomocí programování v programovacích nástrojích pro mládež Baltík 3 a Baltie 4.NET nastartovat a rozvíjet u dětí s hlubším zájmem o informatiku tyto procesy: tvořivost, sebevzdělávání, cílevědomost, samostatnou komunikaci, týmovou spolupráci, rozvíjení mimoškolní a tvůrčí aktivity, usnadnění hledání svých potřeb, zájmů a místa na trhu práce. Aby se děti mohly porovnat s žáky ostatních škol, účastní se škola pravidelně soutěží, organizovaných několikrát ročně v rámci celé republiky.

Škola je dále zapojena do tvorby výukových materiálů v rámci e-gramu. Cílem projektu bylo vytvořit databázi prezentací vhodných pro výuku fyziky 6. a 7. třídy a chemie pro 8. a 9. třídy.

6.2.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty

Při škole byla ustavena školská rada, dále funguje Sdružení rodičů, které je zaměřeno na koordinaci a sjednocení výchovného působení rodiny, školy a dalších výchovných institucí na žáka. Nejvyšším orgánem je Rada, která je složena ze zástupců rodičů jednotlivých tříd

Probíhají pravidelné třídní schůzky, schůzky s rodiči vycházejících žáků a s rodiči budoucích prvňáčků. Možné jsou také individuální schůzky dle domluvy. Každý rok se konají dny otevřených dveří.

Dále škola spolupracuje s: DDM v oblasti sportovních a vzdělávacích soutěží, s Dětským domovem Boršov nad Vltavou (integrace dětí do třídních kolektivů), s Informačním poradenským střediskem pro volbu povolání při ÚP, s pedagogickou-psychologickou poradnou, se střediskem výchovné péče, s protidrogovou poradnou. Po řadu let škola spolupracuje s Pedagogickou fakultou v Českých Budějovicích ve výchově nové generace učitelů. Díky této spolupráci získala škola v roce 2004 statut „Fakultní základní škola“.

6.2.6 ŠVP

V rámci nového ŠVP se škola zaměřuje na několik rovnocenných oblastí ve kterých chce, podpořit co největší úspěšnosti a připravenost žáků pro budoucí povolání. Jsou jimi: a) klima školy – velký význam pro úspěšnost školy má její atmosféra; od estetičnosti prostředí přes mezilidské vztahy, pozitivní školní tradice až po pocit bezpečí a jistoty

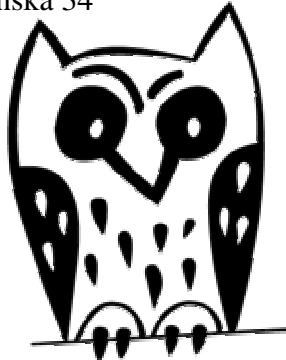
b) zavádění nových efektivních metod výuky, jako je skupinové (kooperativní) a projektové vyučování, kterými vedeme žáky k týmové práci, k vzájemné pomoci, sounáležitosti, vzájemnému respektu a vzájemné komunikaci

c) využívání komunikačních a informačních technologií, podpora zavádění a využívání výpočetní techniky do všech předmětů

d) pro budoucí život v EU posílení výuky cizích jazyků (již od 1. ročníku nabízíme volitelný cizí jazyk, a od 6.ročníku druhý cizí jazyk) (ŠVP ZŠ L. Kuby 2007)

6.3 Základní škola Praha

Základní škola Praha 2, Londýnská 34

SVOBODNÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA

6.3.1 Popis školy

Budova základní školy je situována v oblasti Vinohrad s dobrou dostupností městskou hromadnou integrovanou dopravou. Jedná se o budovu s mnohaletou školní tradicí, v minulosti se zde nacházelo gymnázium. Škola disponuje dvěma tělocvičnami a školním hřištěm ve vnitrobloku. Ve škole je zřízena mediátéka (jedná se o specializovanou počítačovou učebnu vybavenou počítači Apple) a školní dílna pro výuku předmětů Člověk a svět práce a Technická praktika. Instalovaná počítačová síť (asi 100 počítačů) umožňuje žákům přístup na internet v každé učebně, k dispozici je více než 80 výukových programů. Škola má tři dataprojektory. Snahou je vybavit učitele služebními notebooky. Součástí školy je i elokované pracoviště v Uruguayské ulici. Ve školní budově je výdejna obědů s jídelnou. V provozu je školní družinu, školní klub a odpolední volnočasové aktivity. Rodiče mají možnost komunikovat se školou prostřednictvím webových stránek, kde jsou mj. zveřejňovány týdenní či čtrnáctidenní plány učiva.

6.3.2 Žáci

Základní škola, Praha 2, Londýnská 34 je úplná škola s devíti postupovými ročníky. Na prvním stupni je zpravidla po třech třídách v ročníku, na 2. stupni po dvou paralelních třídách v ročníku.. Kapacita školy je pro 560 žáků. Žáci se podílejí na řízení

školy prostřednictvím školního parlamentu, kde dávají podněty a připomínky k životu a organizaci školy, navrhují a sami organizují své vlastní projekty. Učitelé se dále vzdělávají v kurzech a seminářích různého zaměření.

6.3.3 Pedagogický sbor

Podle výroční zprávy školy za rok 2006/2007 na prvním stupni působí 11 kvalifikovaných a 7 nekvalifikovaných pedagogických pracovníků. Na stupni druhém 10 kvalifikovaných a 8 nekvalifikovaných pracovníků. Dále zde působí několik pedagogických asistentů a speciálních pedagogů. Učitelé se dále vzdělávají v kurzech a seminářích různého zaměření.

6.3.4 Projekty

Vzdělávací projekty dotvářejí obsah vzdělávacího procesu ročníků i celé školy. Zařazované formy projektů jsou zejména: ročníkové (krátkodobé, celoroční), meziročníkové a celoškolské. Příprava, realizace, výstupy a evaluace projektů zvyšují efektivitu vyučovacího procesu. Projekty motivují žáky a podporují spolupráci žáků i pedagogů.

6.3.5 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty

Rodiče jsou o průběhu vzdělávání žáků informováni průběžně mimo jiné na třídních schůzkách nebo konzultacích jednotlivých vyučujících. Mají možnost se prostřednictvím internetu pravidelně seznamovat s obsahem plánů výuky jednotlivých ročníků. Zákonní zástupci žáků se mohou účastnit výuky. Již řadu let pracuje při škole školská rada.

ZŠ Londýnská úzce spolupracuje při vzdělávání budoucích pedagogů s fakultami Univerzity Karlovy v Praze, Jihočeské Univerzity, Západočeské Univerzity a Pardubické Univerzity.

Škola se aktivně podílí na vzdělávání pedagogů škol z celé ČR. Spolupráce probíhá v oblasti dalšího vzdělávání učitelů – vedení seminářů, vzájemné návštěvy škol s výměnou zkušeností, předáváním informací a odborných materiálů.

Do vzdělávacího procesu ve škole je pravidelně zakomponována spolupráce s mnoha dalšími institucemi, které mohou přinést další rozvoj žákům i pedagogům - např.: pedagogicko psychologická poradna, speciálně pedagogická centra, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Národní institut dalšího vzdělávání, Policie ČR, Zdravotní ústav v Praze, o.s. Humanisté, Člověk v tísni, Česká televize, ...

Škola má také dlouholeté kontakty v zahraničí např. Rumunsko, Dánsko, Slovensko,...

6.3.6 ŠVP

Základními pilíři našeho vzdělávacího programu Svobodná základní škola jsou:

- a) Integrace výuky jednotlivých předmětů, která má žákům umožnit pochopit svět v co nejširších souvislostech.
 - b) Práce žáků s různými zdroji informací (internet, učebnice, encyklopedie, rozhovory se zajímavými osobnostmi).
 - c) Poznávání individuálních vzdělávacích potřeb žáků a přizpůsobení se jim - věnujeme náležitou pozornost nadaným žákům i žákům se specifickými poruchami učení.
 - d) Slovní hodnocení žáků, které má vystihnout právě individuální pokrok žáka za hodnocené období a pomoci mu v jeho dalším rozvoji.
 - e) Partnerský vztah mezi učitelem a žákem
 - f) Spolupráce s rodiči, která je nedílnou součástí práce pedagogů školy. Rodič je chápán jako partner, který může pozitivně ovlivnit dění ve škole.
 - g) Rozvoj schopnosti spolupráce a komunikace žáků v pracovním týmu. To je mimo jiné realizováno formou celoškolských projektů a tím, že jednotlivé třídy v rámci ročníku úzce spolupracují.
 - h) Týden jako základní časová jednotka, na kterou je plánována vyučovací činnost.
- Program prevence proti vlivu nežádoucích jevů na žáky a podpora jejich pozitivního sociálního cítění.

Mezi zajímavosti, které nejsou běžné na každé škole, patří:

- a) Výuka prvního cizího jazyka (anglického) formou zájmového kroužku již od 1. ročníku.
- b) Výuka druhého cizího jazyka (španělského) jako volitelného předmětu obvykle od 5. ročníku a jako povinného předmětu pro všechny žáky od 7. ročníku.
- c) Běžnou součástí výuky je přístup žáků na internet (ve všech učebnách). Žáci pracují s počítači při výuce již od 1. ročníku - od využití výukových programů, práce s textovým a tabulkovým editorem, až po tvorbu vlastních webových stránek a práce s digitálními médii.
- d) Škola každoročně organizuje zájmovou činnost pro žáky formou nabídky cca 40 kroužků.

(ŠVP ZŠ Londýnská, Praha 2007)

7. Zpracování ŠVP a průřezových témat

ZŠ Třeboň

Při návštěvě této školy jsem hovořila s ředitelem školy a zároveň koordinátorem ŠVP Bc. Mgr. Jiřím Pletkou, který mi poskytl všechny důležité a potřebné informace.

Při zpracování průřezových témat do výuky zvolila škola možnost integrace do výuky (témata tedy prochází napříč všemi vzdělávacími oblastmi a obory), dále je jejich obsah realizován formou projektů, jsou obsaženy v celoškolských aktivitách.

V ŠVP je každé průřezové téma rozepsáno do jednotlivých tematických okruhů, u každého tematického okruhu jsou pak navíc rozepsané zvolené náměty (podtémata) a v tabulce je vyznačeno, v rámci kterých povinných či specializovaných předmětů budou tyto náměty probírány. Všem tematickým okruhům a jejich podtématům jsou přiřazeny kódy (viz příloha č.2). Dále je zařazení jednotlivých tematických okruhů průřezových témat vždy součástí charakteristiky vzdělávací oblasti a vzdělávacího předmětu (viz příloha č.3). V osnovách jednotlivých předmětů jsou konkretizována na jednotlivá témata a podtémata - zapsána jsou pomocí přidělených kódů (viz příloha č. 4).

Mimo osnov jsou průřezová témata také rozvíjena formou tzv. „skrytých osnov“. Rozumí se tím působení na žáky v jiných „mimoučebních“ aktivitách. Sem škola řadí tyto aktivity: Den českého jazyka, Den cizího jazyka, Den zdraví, Branné cvičení, Třídění školního odpadu, Žákovský parlament, Terčový závod, Den Evropy, Mládež a kultura, Školní časopis, Školní akademie a vánoční besídka, Reprezentační ples, Zahradní slavnost a Hravá školička. Každá z těchto aktivit je v ŠVP podrobně popsána (účel, obsah, časová dotace, pro koho je povinné, formy organizace), dále jsou uvedeny cíle kurzu, klíčové kompetence a průřezová témata. Aktivity probíhají většinou po celý den, jsou určeny pro žáky celé školy, event. celého stupně (viz příloha č.5).

Podle slov ředitele školy se práce na tvorbě ŠVP účastnil bez výjimky celý pedagogický sbor. Někteří učitelé s větším zaujetím a osobním nasazením, někteří spíše jen z povinnosti. Na mou otázku, zda hrál nějakou roli věk učitelů a jejich zkušenosti, byla odpověď negativní. Záleží tedy na individuálním vztahu učitele k výuce, na jeho přístupu ke změnám a inovacím. Celkovou spoluprací kolektivu při tvorbě ŠVP ředitel hodnotí kladně.

Učitelé pracovali v menších skupinách - rozdělení na základě vzdělávacích oblastí a oborů. Každý učitel byl tedy obvykle členem dvou menších skupin podle svých aprobovaných předmětů. V rámci společných sezení všech učitelů se poté navrhované osnovy pro jednotlivé obory dotvářely a upravovaly. Průřezová témata promýšlel každý z učitelů individuálně, každý zvažoval, které z témat (a který konkrétní okruh) je schopen sám integrovat do výuky. Na základě diskusí pak byla témata začleněna. Pomocí při této složité a náročné práci byly pro učitele tematické semináře týkající se jednotlivých oblastí ŠVP a probíhající workshopy. Jednou z oblastí, kterým byly semináře věnovány byla také průřezová témata. Bohužel, jako nedostatečná se jeví pomoc MŠMT ČR při zavádění reformy v oblasti dostatečné informovanosti veřejnosti, dostupnosti pomocných materiálů, finančního zabezpečení, motivace učitelů apod.

Integrace průřezových témat do jednotlivých osnov se celkem dařila, učitelé k tomuto přistupovali odpovědně, většina tematických okruhů byla zařazena bez problémů, jen o některých se vážněji diskutovalo. Co se týče profesní vybavenosti učitelů věnovat se těmto tématům, nevidí ředitel žádný problém, učitelé toto bez problémů zvládají. Možná proto, že podle názoru pana ředitele průřezová témata nepřinesla příliš nového. O jednotlivých problémech se totiž podle něj dříve mluvilo ve škole také, jen se jim jinak říkalo, např. mezipředmětové vztahy. Asi jen mediální výchova je něčím novějším.

Ze strany rodičů nebo snad samotných žáků o novou školskou reformu, o změny, které přinesla, o podobu ŠVP nevidí Mgr. Pletka žádný nebo jen minimální zájem.

Zajímalo mě také, zda se již po zavedení ŠVP do výuky objevily nějaké nedostatky, zvláště v oblasti průřezových témat. Jelikož byl však ŠVP zaveden do výuky v povinném termínu pro rok 2007/2008 a platí jen pro 1. a 6. třídy, je ještě poměrně brzy nedostatky posuzovat. Stále sice probíhají pravidelné schůzky a konzultace učitelů týkající se aplikace ŠVP, přesnější výčet problémů a potřebných změn se ukáže až ke konci roku a v příštích letech, kdy bude vzdělávací program postupně nabíhat pro další ročníky.

ZŠ Rožnov

Za velmi ochotnou pomoc a spolupráci, za podrobné informace o tvorbě ŠVP a o zařazení průřezových témat do výuky této školy vděčím koordinátorce ŠVP Mgr. Heleně Tlapákové.

Stejně jako třeboňská škola zvolila i ZŠ Rožnov pro zpracování průřezových témat do výuky kombinaci dvou možností - integraci do výuky v rámci jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů a mimopředmětový způsob zpracování - formou projektů.

V části ŠVP věnované průřezovým tématům jsou průřezová témata zpracována postupně do všech vzdělávacích oblastí. Pro každou vzdělávací oblast je vytvořeno šest tabulek (pro každé průřezové téma jedna) - v horní řádce jsou vždy rozepsány jednotlivé ročníky a v prvním levém sloupci jsou postupně uvedena jednotlivá podtémata daného průřezového tématu. Do tabulky se pak wpisuje integrace do konkrétního vzdělávacího oboru, event. půjde-li o projekt (viz příloha č. 6).

Dále se průřezová témata objevují v osnovách jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů rovněž pomocí kódů (viz příloha č. 7).

Stanovené projekty jsou uvedeny v tabulkách, nejsou však podrobně rozepsány: Město ČB, Mapa - měřítko, Pohyb a doprava, ZOH, Srovnávání reklam, Turistický a cyklo-vodácký kurz, Návštěva Arpidy, několik projektů bez názvu. Jde obvykle o projekty menšího rozsahu, určené jen pro konkrétní ročníky, v rozsahu několika hodin.

Také v ZŠ Rožnov se měli tvorby ŠVP účastnit všichni učitelé. To však nebylo podle slov koordinátorky ŠVP splněno. Někteří učitelé se podle ní práci vyhýbali, další plnili jen nejnutnější úkoly, bez jakéhokoli zaujetí, jejich práce nepřinášela žádné nové nápady a myšlenky, neměla tedy zvláštní význam. Ani tady však nehrál žádnou roli věk. Našli se mladí učitelé nesouhlasící s reformou, oproti nim učitelé s bohatou učitelskou zkušeností, kteří se do přípravy ŠVP pustili s nadšením.

Pro tvorbu ŠVP byli učitelé rozděleni do skupin podle předmětů, které vyučují. Podle svých aprobačních předmětů byli vždy členy dvou skupin, přičemž byl každý z nich aktivním členem jedné skupiny, ve druhé skupině měl kontrolní a poradní roli. Členy skupin byli také učitelé prvního stupně. Každý z učitelů pracoval individuálně, výsledky své činnosti pak dávali dohromady v rámci předmětové skupiny. Výsledky práce poté předávali koordinátorce, která je po přečtení vracela s připomínkami (týkaly

se zejm. některých formulací apod.). Následně se scházely větší skupiny, na základě vzdělávacích oblastí a až poté celý pedagogický sbor. Průřezová témata zpracovávala také každá předmětová skupina zvlášť, poté došlo k vzájemnému porovnávání, diskusím a úpravám v rámci všech vzdělávacích oblastí. Samozřejmě nechyběla účast učitelů na vzdělávacích seminářích. Zabezpečení ze strany MŠMT ČR považuje vedení školy za velmi nedostačující po všech stránkách - informačních, materiálních aj.

Také Mgr. Tlapákové jsem se ptala, zda podle jejího názoru přinesla průřezová témata něco nového a zda se objevily nějaké problémy v přístupu učitelů k této problematice. Podle její odpovědi se o většině témat ve škole samozřejmě mluvilo, ovšem se zavedením průřezových témat se bude těmto otázkám věnovat větší pozornost, učitelé na ně budou klást větší důraz, děti si více uvědomí souvislosti. To je určitě přínos. Učitelé k této problematice přistupují svědomitě a zodpovědně, zatím se neobjevil jediný problém neschopnosti, nedostatečné informovanosti, vybavenosti, způsobilosti a uvědomělosti učitele v této oblasti.

Ze strany rodičů nepozoruje škola až na výjimky žádný zájem, určitě to není rozhodující vodítko pro rodiče, kteří se rozhodují, kam umístit své děti.

Škola zavedla svůj ŠVP už ve školním roce 2006/2007, může tedy proto alespoň částečně hodnotit a dělat závěry. Drobné nedostatky se objevily, v oblasti průřezových témat se nepodařilo některá podtémata integrovat do vyučovacích hodin tak, jak bylo přesně v plánu. Také mezi projekty bude třeba několik bodů částečně upravit. Nejde však o žádné závažné potíže, půjde jen o drobné úpravy.

ZŠ Praha

Při návštěvě pražské školy mi svůj čas věnoval zástupce ředitele a koordinátor ŠVP Mgr. Jiří Trunda. Poskytl mi potřebné informace a také vlastní materiál vztahující se k průřezovým tématům.

Jako formu zpracování průřezových témat uvádí ŠVP integraci do učebních osnov některého z vyučovaných předmětů. V určené části ŠVP jsou jednotlivá průřezová témata rozepsána na jednotlivé tematické okruhy, u nichž jsou posléze uvedeny vybrané náměty a jsou stanoveny ročníky v nichž bude daný okruh aplikován (viz příloha č. 8). V osnovách jednotlivých předmětů jsou pak průřezová témata znovu podrobně rozepsána (viz příloha č. 9 a 10).

Také ZŠ Londýnská, Praha však realizuje řadu krátkodobých i celoročních projektů, a to ročníkové, meziročníkové i školní. Tyto projekty dotvářejí atmosféru výchovně vzdělávacího procesu, motivují žáky i učitele.

Tvorba ŠVP se stala stěžejní otázkou práce všech učitelů školy, v mnohem větším rozsahu než u dvou předchozích ZŠ. Londýnská ZŠ je totiž jednou z pilotních škol, které spolupracovaly při vzniku školské reformy. Až na základě výsledků pilotních škol, na podkladu jejich zkušeností vytvářely své ŠVP všechny ostatní školy.

Úplně na začátku bylo nutné seznámit učitele s myšlenkami a cíli celé reformy, vysvětlit jednotlivé pojmy. Každý z učitelů musel projevit značné množství osobní angažovanosti, aktivity, tvořivosti a nápaditosti, věnovat mnoho svého času a zaujetí. Zároveň byla nutná vzájemná spolupráce a komunikace mezi učiteli. Chyběly materiály a také jakékoliv zkušenosti. Vše bylo třeba vyzkoušet až v praxi. Učitelé spolupracovali ve větších i menších skupinách - diskutovali, tvořili a měnili. Také v závislosti na jejich práci, na připomínkách jednotlivých pilotních škol se upravovaly verze RVP ZV. Jedním z podstatných bodů tvorby bylo právě začlenění průřezových témat.

V Londýnské ZŠ jsou přesvědčeni o jejich důležitosti. To, že se o některých problémech občas učitelé zmínili v rámci svého předmětu, zdaleka nepostačuje. Svět se mění, radikálně se mění působení člověka v něm. Abychom obstáli, je třeba se přizpůsobit. Nestačí podávat dětem kusé informace, je třeba svět a jeho problémy pojímat v souvislostech. A právě to mají zajistit průřezová témata. Co se týče nedostatků v jejich zpracování, samozřejmě se objevily, ovšem to je přirozené. Šlo o drobné dílčí změny, které bylo třeba pozměnit. S tím se počítá i do budoucna.

Zájem o ŠVP ze strany rodičů škola pozoruje. Londýnská ZŠ je však značně odlišná od běžných základních škol, je značně vyhraněná v přístupu k vzdělávání - např. slovní hodnocení, integrace předmětů apod., takže pozornost ze strany rodičů se dá předpokládat a přetrvává již delší dobu. (Londýnská ZŠ je školou, do které se žáci sjíždí z blízkého i dalekého okolí, je školou, která pro nadměrný počet zájemců musí odmítat budoucí prvňáčky.)

Srovnání

Každá škola začínala s realizací svého ŠVP v jiné době, s jinou mírou zaujetí a úrovní spolupráce učitelů, avšak v konečné podobě jsou si vzájemně velmi podobné. Všechny školy zvolily pro zapracování průřezových témat do výuky nejčastější formu, kterou je integrace do výuky. Tento způsob navíc doplňují mimopředmětovým zpracováním průřezových témat, v podobě projektů a obdobných aktivit (ZŠ Londýnská, Praha však tuto metodu oficiálně neuvádí jako způsob začlenění průřezových témat do výuky).

Také vlastní podoby jednotlivých dokumentů ŠVP a začlenění průřezových témat do textu mají k sobě velmi blízko, liší se hlavně mírou přehlednosti. V tomto případě hodnotím osobně jako nejpřehlednější školní vzdělávací program pražské školy, v jejíchž předmětových osnovách jsou témata podrobně rozepsána a je tedy velmi snadné se v nich orientovat. Zbylé dva ŠVP uvádí průřezová témata v osnovách pomocí kódů, což už vyžaduje zpětné hledání a ztěžuje tak orientaci. ZŠ Třeboň má však tyto kódy jasně naznačené a rozepsané, jejich tabulky jsou diferencovanější, jsou barevné a tudíž také přehlednější. Oproti ostatním školám má ZŠ Třeboň podrobně rozepsány mimopředmětové aktivity.

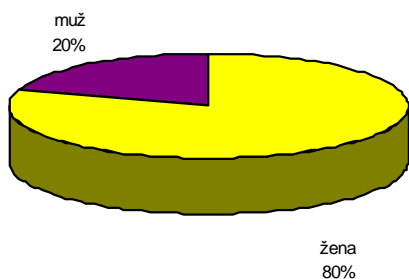
8. Vyhodnocení

8. 1 Otázka č. 1: Pohlaví

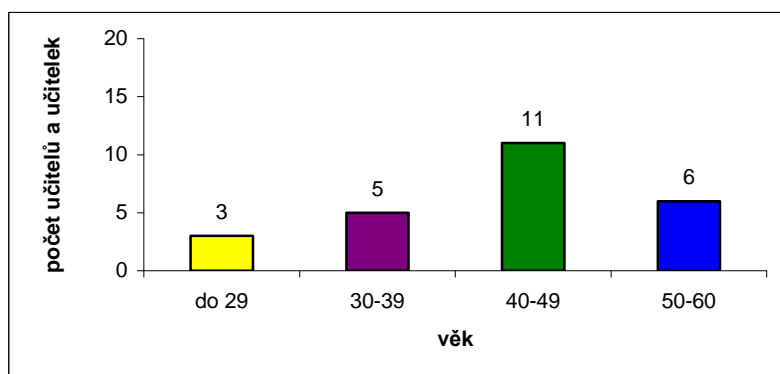
Otázka č. 2: Učitelství

ZŠ Třeboň

1. STUPĚŇ	ŽENY		MUŽI	
do 29 let	0	0	1	2
30-39 let	0	0	4	1
40-49 let	8	0	2	1
50-59 let	4	0	1	1
nad 60 let	0	0	0	0

Otázka č. 3: Věk

V ZŠ v Třeboni jsem získala vyplněný dotazník od 25 učitelů z celkového počtu 29 pedagogů. Z tohoto počtu bylo 20 žen a 5 mužů. Všichni muži učí na druhém stupni, na stupni prvním působí pouze paní učitelky. Co se týče věku ve škole, je spíše vyšší, zvláště na prvním stupni, kde je 8 žen ve věku od 40 do 49 let a 4 ženy v rozmezí od 50 až 59 let. Na druhém stupni je ve stáří větší rozptyl: 3 lidé do 29 let, 5 učitelů mezi 30 a 39 lety, 3 lidé ve věku 40 až 49 a poslední dva v kategorii 50 až 59 let. Věkový průměr spočítaný na základě uvedených věků v dotaznících je 41,88 let.

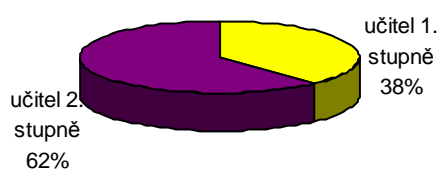
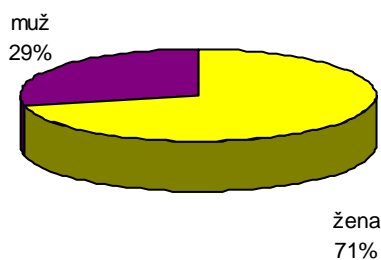
Otázka č. 1: Pohlaví

Otázka č. 2: Učitelství

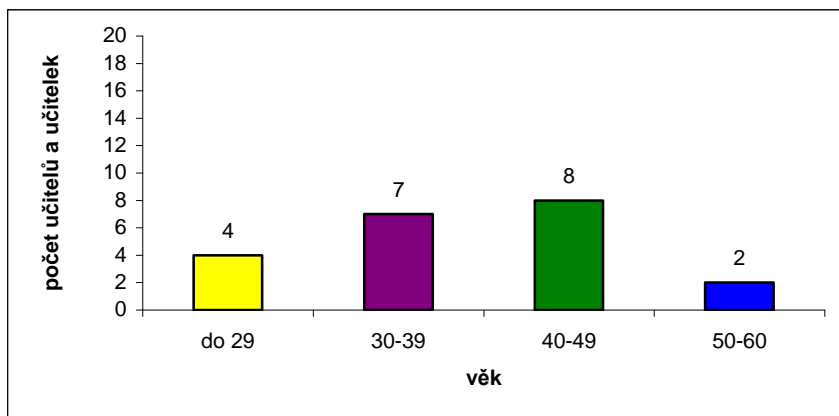
ZŠ Rožnov

1. STUPĚŇ	ŽENY		MUŽI	
	do 29 let	1	0	0
30-39 let	3	0	0	0
40-49 let	3	0	0	0
50-59 let	1	0	0	0
nad 60 let	0	0	0	0

2. STUPĚŇ	ŽENY		MUŽI	
	do 29 let	3	0	0
30-39 let	2	2	2	2
40-49 let	2	3	3	3
50-59 let	0	1	1	1
nad 60 let	0	0	0	0

Otázka č. 3: Věk

V ZŠ Rožnov mi dotazník vyplnilo 8 učitelů 1. stupně z celkového počtu 14 pedagogů a 13 z 19 učitelů 2. stupně. Z tohoto bylo 15 žen a 6 mužů. I na této škole učí na prvním stupni pouze ženy. Věkový průměr učitelů, kteří vyplnili dotazník je zhruba 39,3 (tři učitelé uvedli věk pouze v rozmezí). Ve věku do 29 let jsou 4 učitelé, silné zastoupení je v kategorii 30-39 let - 7 učitelů a v kategorii 40-49 let - 8 pedagogů. Zbývající dva učitelé jsou v rozmezí 50-60 let.

Otázka č. 1: Pohlaví

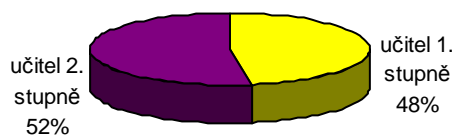
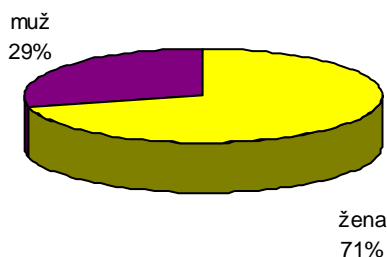
ZŠ Praha

1. STUPĚŇ	ŽENY		MUŽI	
do 29 let	4		1	
30-39 let	3		1	
40-49 let	0		0	
50-59 let	0		0	
nad 60 let	1		0	

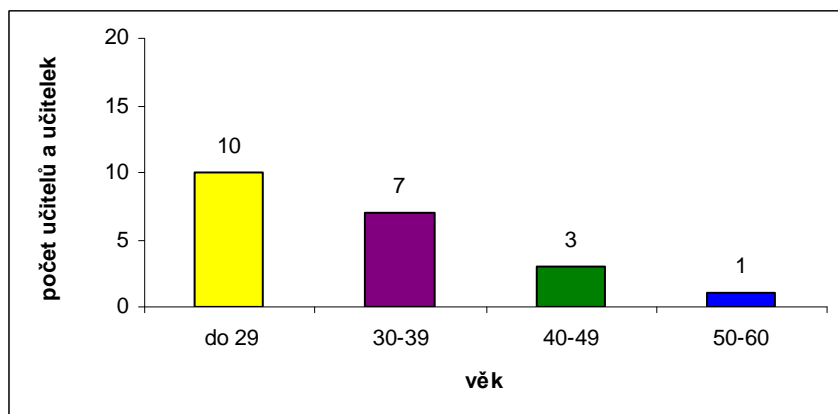
2. STUPĚŇ

Otázka č. 2: Učitelství

	ŽENY		MUŽI	
do 29 let	4		1	
30-39 let	1		2	
40-49 let	2		1	
50-59 let	0		0	
nad 60 let	0		0	

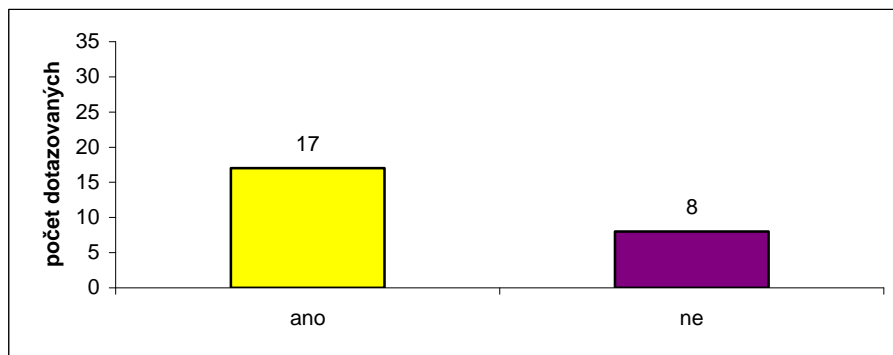
Otázka č. 3: Věk

Poslední školou, kterou jsem oslovila, byla ZŠ Londýnská, Praha. Předtištěné dotazníky jsem do školy posílala poštou, stejnou cestou se mi vrátily zpět. Z 36 učitelů této školy mi dotazník vyplnilo, stejně jako v ZŠ Rožnov, 21 lidí. Z toho 10 učitelů působících na 1. stupni (8 žen a také 2 muži) a 11 učitelů z 2. stupně (7 žen, 4 muži). Co se týče věkového průměru této školy, je zdaleka nejnížší - 10 učitelů ve věkovém rozmezí do 29 let, 8 učitelů ve věku 30-39, 3 v kategorii 40-49 let a 1 paní učitelka v rozmezí 50-60 let. Průměrný věk učitelů, kteří vyplnili dotazník je tak 33,3 roky.

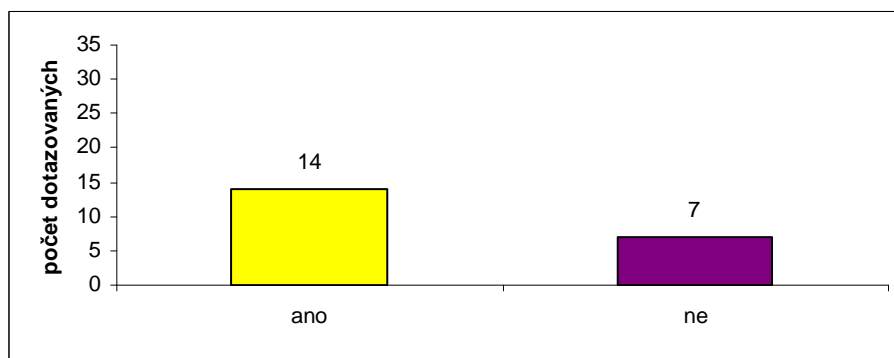
8.2 Otázka č. 4: Pojem průřezová témata přichází jako součást nové školské reformy. Slyšel/a jste tento termín poprvé až s jejím zavedením?

ZŠ Třeboň

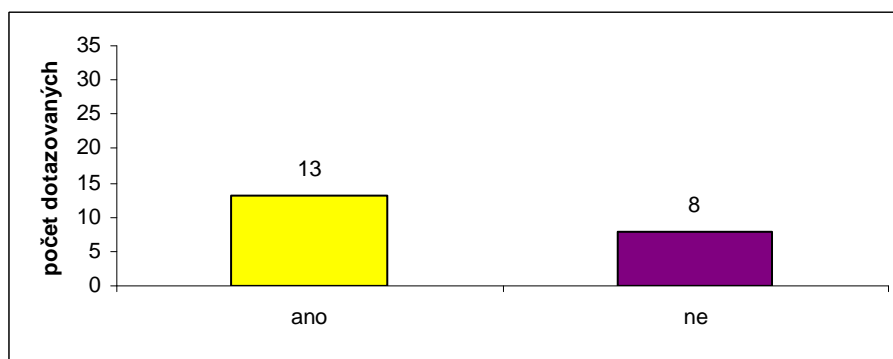
Z odpovědí v dotazníku vyplývá, že 17 učitelů slyšelo pojem průřezová témata až v souvislosti zavedení nové školské reformy. Zbýlých 8 pedagogů znalo tento pojem dříve a to z: učitelských novin, odborného tisku, internetu, absolvovaných seminářů a školení.

ZŠ Rožnov

Obdobně jako v třeboňské škole i v Rožnově zhruba 2/3 učitelů, resp. 14, slyšely pojem průřezová témata poprvé se školskou reformou (pro zajímavost, mezi nimi bylo všech 8 učitelek 1. stupně), pro 7 učitelů tento termín novinkou nebyl. Setkali se s ním: při přednáškách a seminářích, potřebné informace poskytovaly pilotní školy, jedna paní učitelka uvádí jako prvotní zdroj tvorbu učebních plánů, další prý zaslechla spojení „průřezová témata“ při biologicko-chemických praktikách v 90. letech, mladý pan učitel zaslechl pojem při přednáškách na vysoké škole.

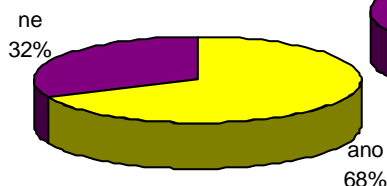
ZŠ Praha

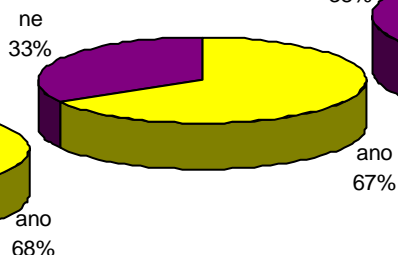
13 učitelů ZŠ Londýnská, Praha odpovědělo, že pojem průřezová témata slyšeli až se zaváděním nové školské reformy. 8 učitelů uvedlo, že o průřezových tématech slyšeli již dříve, někteří však jako původní zdroj uvádí svou práci na ZŠ Londýnská v době pilotního ověřování RVP. V té době ale ve škole pracovala i řada učitelů, kteří odpověděli kladně. Záleží tedy na úhlu pohledu, zda lze nebo nelze pilotní ověřování považovat za součást samotné školské reformy. Další uváděné zdroje byly: praxe na ZŠ, studium na vysoké škole - Pedagogická fakulta v Brně a Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, odborný tisk, setkání budoucích pilotních škol při přípravě reformy.

Srovnání

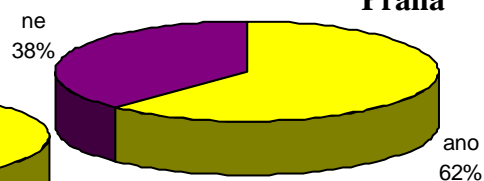
Třeboň

Rožnov

Praha

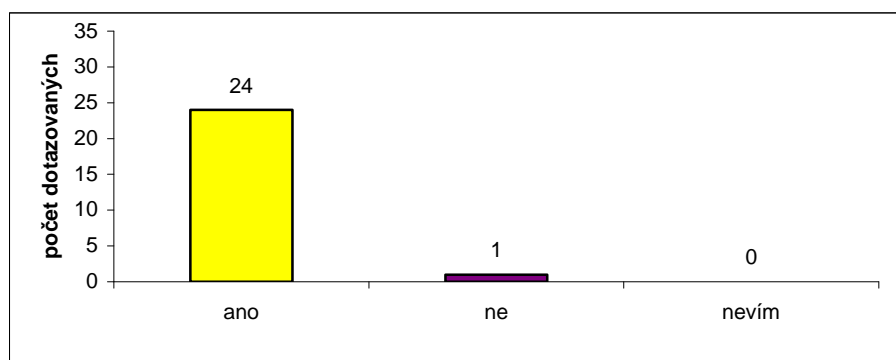

V této otázce jsou si odpovědi učitelů na jednotlivých školách velmi podobné. Ve všech případech slyšelo o průřezových tématech ještě před reformou něco málo přes 30 % učitelů. O trochu více byli informováni učitelé ZŠ Praha, kteří se s tímto pojmem setkali už v samých počátcích formování reformy. Proto u nich také

došlo k částečným rozporům v odpovědích na tuto otázku. Někteří z nich uvedli, že o průřezových tématech slyšeli až v souvislosti se zaváděním školské reformy - míní tím ovšem právě onu počáteční fázi, kdy se pojetí průřezových témat teprve konkretizovalo. Jiní učitelé zakroužkovali odpověď „NE“ a jako dřívější zdroj informací o průřezových tématech uvádí svou činnost v rámci pilotního ověřování RVP na ZŠ Londýnská, Praha. Jde tedy o individuální pochopení spojení „zavádění nové školské reformy“. Pokud jde o další zdroje, z kterých se učitelé o průřezových tématech dozvěděli, i tady byli odpovědi téměř totožné.

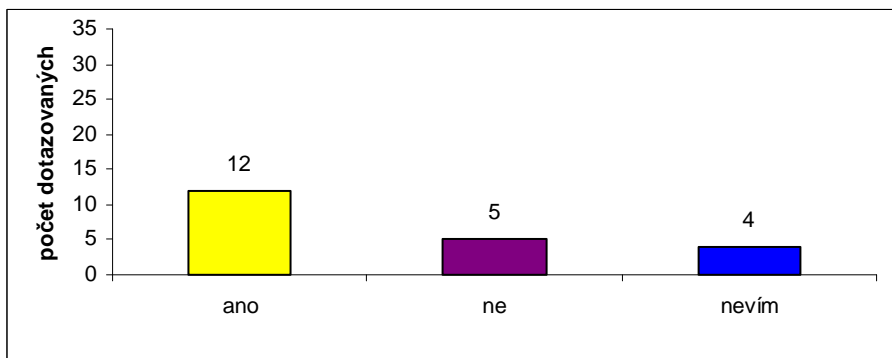
8.3 Otázka č. 5: Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa. Je podle Vašeho názoru důležité tato témata do výuky zařazovat v takovém rozsahu?

ZŠ Třeboň

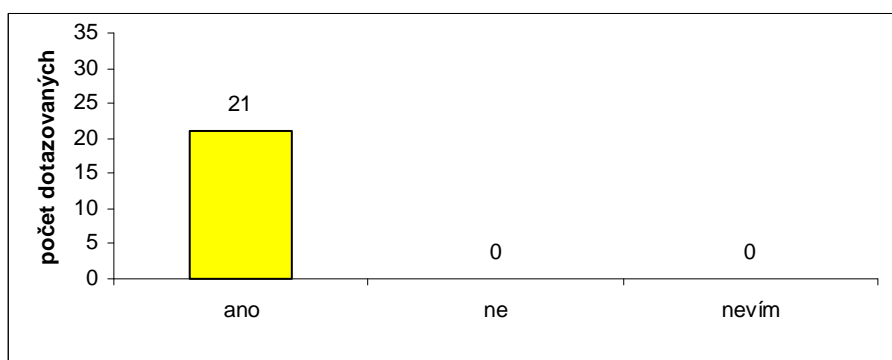
Z 25 dotazovaných učitelů 24 z nich souhlasí s tím, že průřezová témata, která reprezentují aktuální problémy současného světa, je nutné zařazovat do výuky v dostatečném rozsahu. Pouze jeden respondent je opačného názoru.

ZŠ Rožnov

12 učitelů rožnovské školy si myslí, že je nutné zařazovat do výuky průřezová témata a věnovat tak zvýšenou pozornost problémům a potřebám současnosti. 5 učitelů (ve všech případech šlo o učitelky 1. stupně) o tom však přesvědčeno není, probírat tyto otázky ve zvýšeném rozsahu, jim nepřipadá natolik důležité. 4 dotazovaní nemají jednoznačný názor.

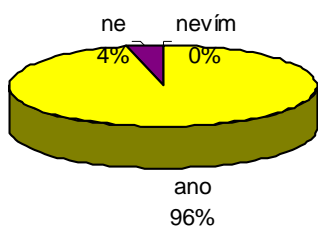
ZŠ Praha

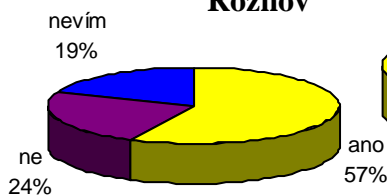
V otázce nutnosti zařazovat průřezová témata do výuky ve zvýšeném rozsahu byli učitelé naprosto jednotní. Všechny 21 učitelů zakroužkovalo odpověď "ano".

Srovnání

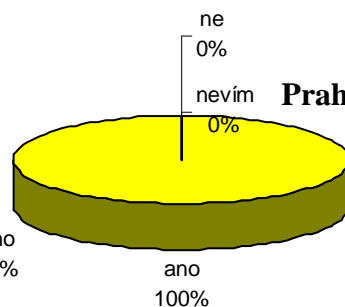
Třeboň

Rožnov

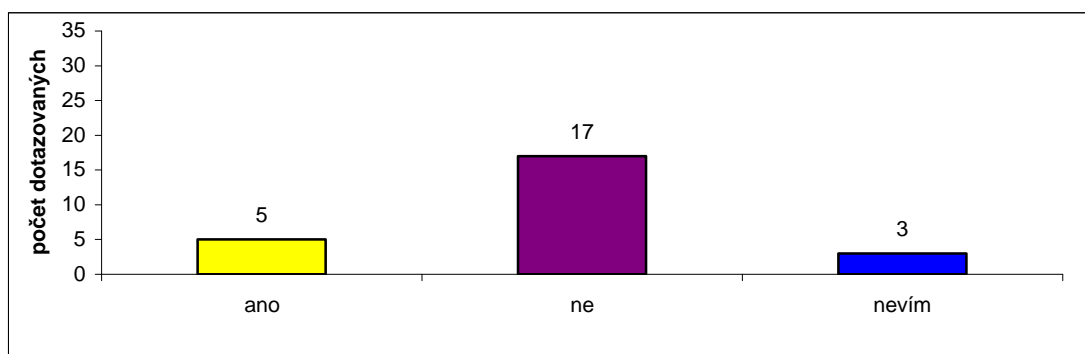
Praha

V Praze jsou o důležitosti průřezových témat, která reagují na proměny současného světa, přesvědčeni všichni učitelé. Poměrně jednoznačné byly také odpovědi v dotaznících treboňských učitelů. V ŽŠ Rožnov úplné přesvědčení nepanuje. I tady souhlasí s průřezovými tématy 12 učitelů, 5 dalších pedagogů je však za tolik důležitá nepovažuje a 1 respondent nemá jednoznačný názor. Podle koordinátorky ŠVP této školy se v oblasti průřezových témat objevily některé drobné nedostatky (ŠVP funguje již druhý rok), z nichž některé již byly odstraněny, další se ukazují. Možná právě tady pramení určitá nejistota některých učitelů, možná pramení z přesvědčení, že průřezová témata nepřinesla vlastně nic nového, že se o daných tématech ve škole dostatečně mluvilo již dříve (o tom svědčí následující otázka).

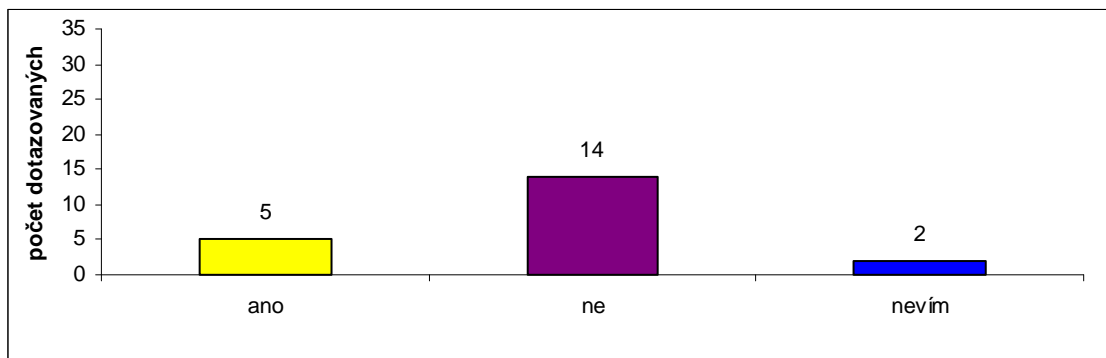
8.4 Otázka č. 6: O většině témat začleněných do průřezových témat se ve školách již stejně mluvilo. Máte dojem, že průřezová témata přinesla něco úplně nového?

ZŠ Třeboň

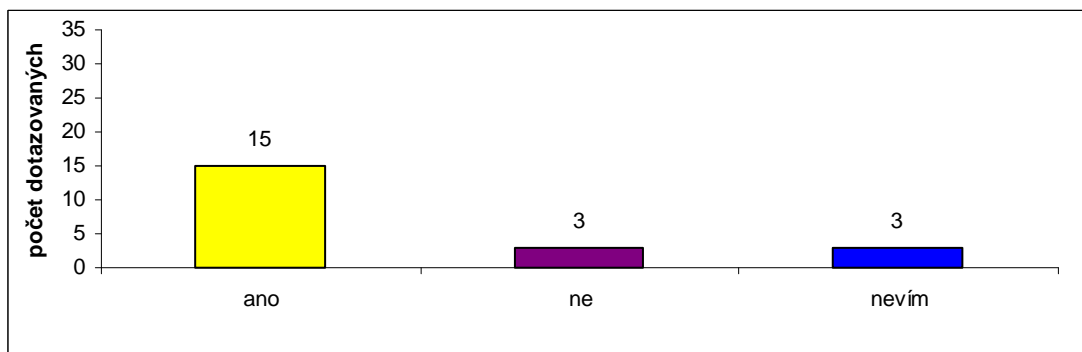
Učitelé jsou z velké části přesvědčeni o důležitosti PT, jen menší část z nich, resp. 5, je však přesvědčena o tom, že zavedení průřezových témat přináší něco do vyučování něco nového. Jako přínos uvádí: „větší propojenost a celkové nové pojetí vzdělávání v rámci EU“, jako důležitou vidí dále návaznost na praktický život a větší volnost jednotlivým školám, spolupráci s ostatními předměty a mezipředmětové vztahy, návaznost na praktický život. 17 učitelů má dojem, že se o problémech zařazených do průřezových témat hovořilo ve školách již dříve a tedy nic nového nepřináší. 3 učitelé si nejsou jisti.

ZŠ Rožnov

I zde je značná část učitelů je přesvědčena o potřebě hovořit o důležitých otázkách, které jsou náplní průřezových témat, ovšem většina z nich má dojem, že zavádění průřezových témat do výuky nepřináší nic nového, protože se o jednotlivých věcech stejně učilo i před reformou. Ti, co vidí změnu k lepšímu, uvádí: rozvoj osobnosti žáka, lepší zmapování změn ve společnosti a přizpůsobení výuky poptávce po práci, „konkrétní začlenění abstraktních problémů světa do učebních osnov ZŠ“, „multikulturalita - ve více předmětech budou začleněna tato témata, širší pojetí z různých úhlů“. 2 respondenti nevědí.

ZŠ Praha

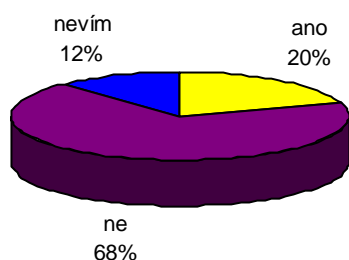

Na rozdíl od obou předchozích škol, přetrvává přesvědčení učitelů ZŠ Praha o významu průřezových témat i v této otázce. Jsou přesvědčeni jednak o jejich důležitosti, jednak o tom, že jejich oficiální zařazení do výuky přináší něco nového. Ano, i dříve se o těchto tématech mluvilo, ovšem ne v dostatečném rozsahu, s potřebným důrazem, zaujetím a uvědoměním ze strany učitele. Tento názor sdílí 15

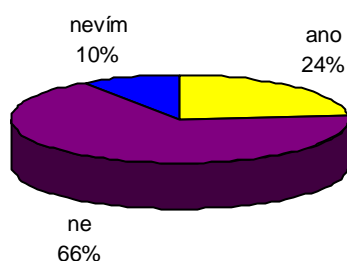
učitelů, jen 3 jsou přesvědčeni, že průřezová témata změnu nepřinesla, 3 dotazovaní nevědí. Změny, které průřezová témata přináší, byly v jednotlivých dotaznících celkem podobné. Podle učitelů PT přinesla: systém, nutnost integrovaného pohledu, vědomé a cílené zařazování dané problematiky, přemýšlení v souvislostech, „některá témata přinesla nové tematické okruhy“, „jak která - např. Výchova demokratického občana a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Mediální výchova - tato témata přinesla nové věci“, „oficiálně je více prostoru věnovat se těmto věcem, dříve se to mohlo těžko zdůvodňovat (zařazovat do výuky)“.

Srovnání

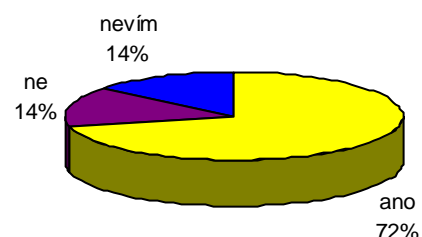
Třeboň

Rožnov

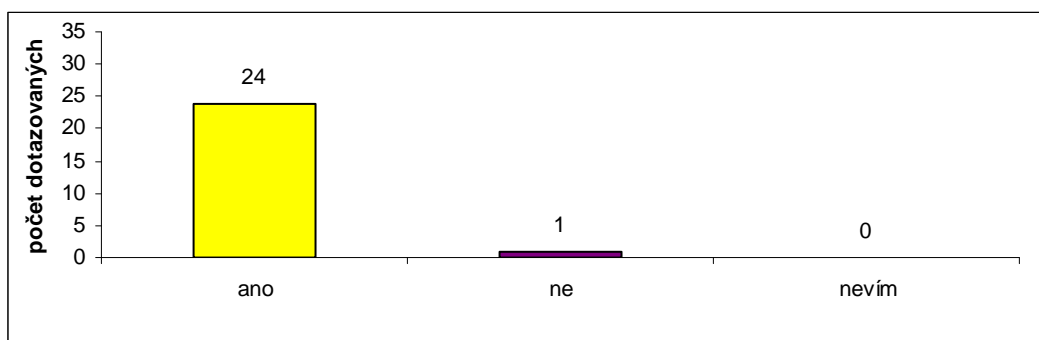
Praha

V dotaznících se ukázalo, že učitelé sice vítají průřezová témata jako potřebnou reakci školství na vývoj společnosti, zároveň jsou ale přesvědčeni, že se těmto tématům věnovali v dostatečné míře již dříve, a zařazení průřezových témat do RVP je jen oficiálním pojmenováním dříve existujícího. Toto je názor téměř 70% učitelů ZŠ Rožnov i ZŠ Třeboň. Jiný názor převládá opět mezi pražskými učiteli, kteří jsou přesvědčeni o tom, že průřezová témata přináší nové věci i nové pojetí.

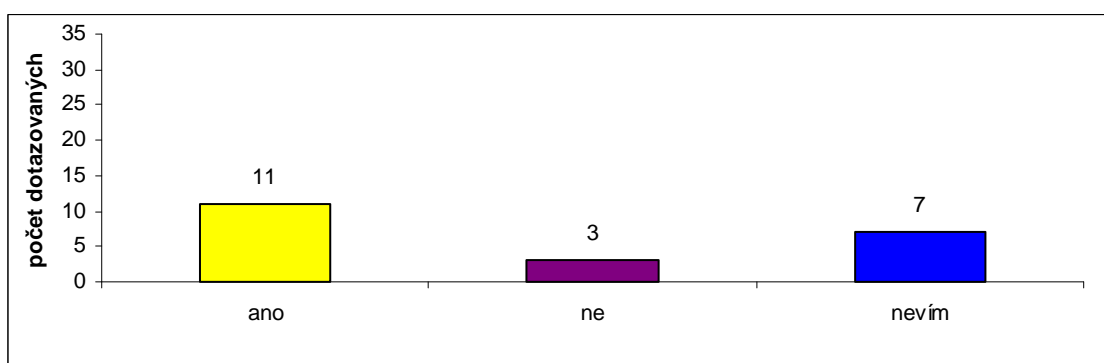
8.5 Otázka č. 7: Pro základní vzdělávání bylo stanoveno šest průřezových témat (Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova). Považujete všechna tato témata za natolik důležitá, aby jim byla věnována zvláštní pozornost?

ZŠ Třeboň

Stejně jako v obdobné otázce číslo pět, odpovědělo i na otázku, zda jsou všechna průřezová témata natolik důležitá, aby jim byla věnována zvláštní pozornost, 24 učitelů „ano“ a tentýž jeden dotazovaný „ne“.

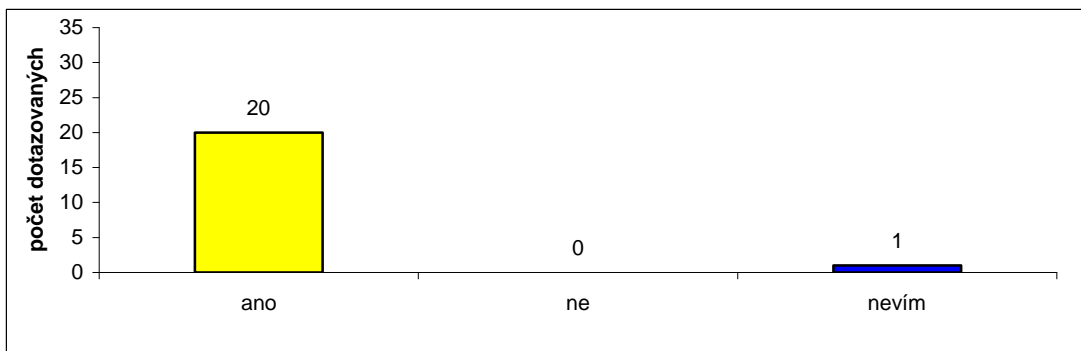
ZŠ Rožnov

Názor na rovnocennost všech šesti průřezových témat není mezi učiteli zcela jednoznačný. 11 z nich míní že ano, všechna jsou důležitá. 7 dotazovaných zaškrtno odpověď „nevím“, 3 učitelé mají vůči některému z témat výhrady. První z nich uvádí multikulturní a mediální výchovu jako méně potřebné téma, další respondent by

vynechal multikulturní výchovu na 1. stupni, třetí názor zněl: „Většinu témat je možné začlenit do předmětů (a to dříve bylo), předměty se tak vzájemně propojovaly.“

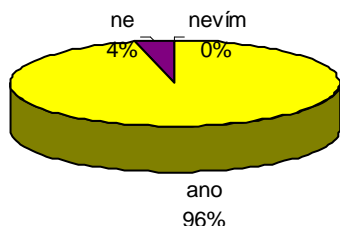
ZŠ Praha

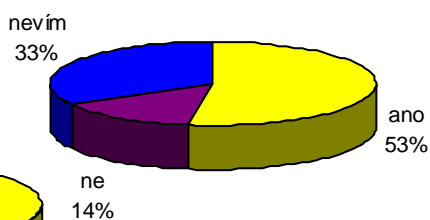
Na otázku, zda považují všechna průřezová témata za stejně důležitá, odpovědělo 20 učitelů kladně, jedna paní učitelka odpověděla „Nevím“. Jako důvod uvádí: „K osobnostní a sociální výchově by měla vychovávat rodina. Ovšem při dnešním světě je asi třeba i toto učit!“

Srovnání

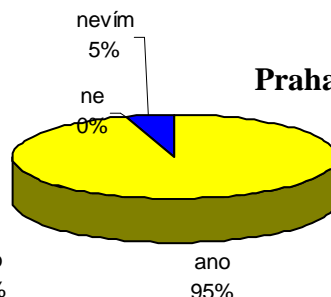
Třeboň

Rožnov

Praha

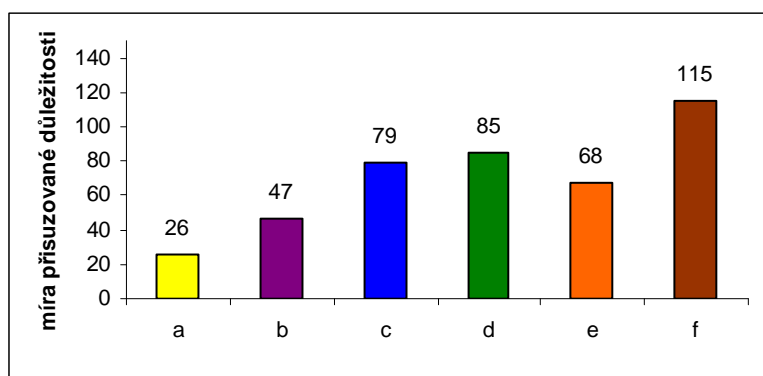
Stejných výsledků dosáhla ZŠ Třeboň i ZŠ Praha, kde se učitelé shodují na důležitosti všech průřezových témat, v každém kolektivu se vyskytla pouze jedna váhavá odpověď „nevím“. O něco skeptičtější se opět jeví učitelé z Rožnova, kde by někteří z nich vynechali multikulturní nebo mediální výchovu. Nerozhodných odpovědí tu bylo mnohem víc - 33%.

8.6 Otázka č. 8: Seřadte prosím jednotlivá průřezová témata podle důležitosti, kterou jim přisuzujete. (Důležitost vyznačte očíslováním čísla 1-5, přičemž 1 znamená nejdůležitější a 5 nejméně důležité průřezové téma.)

- a) Osobnostní a sociální výchova
- b) Výchova demokratického občana
- c) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- d) Multikulturní výchova
- e) Environmentální výchova
- f) Mediální výchova

ZŠ Třeboň

a)	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	26	
b)	3	3	3	1	2	2	2	3	2	3	1	2	3	1	3	4	2	1	1	1	2	2	47
c)	4	5	4	4	5	4	4	2	4	4	5	3	3	1	4	5	3	2	2	5	1	5	79
d)	5	4	6	3	4	5	6	5	3	5	3	4	4	1	5	2	4	2	4	2	4	4	85
e)	2	2	2	5	3	3	3	4	5	2	4	5	2	1	2	3	5	2	3	2	5	3	68
f)	6	6	5	6	6	6	5	6	6	6	6	6	5	2	6	6	6	2	5	1	6	6	115

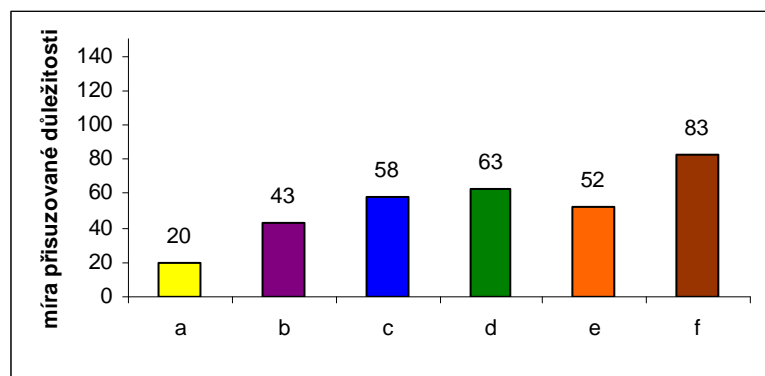

Z tabulky je zřejmé, jakou důležitost přisuzovali učitelé jednotlivým průřezovým tématům. Témata jsou řazena v tabulce po řádcích, stejně jako v zadávající otázce (odpovědi z jednotlivých dotazníků vytvářejí sloupce). Někteří učitelé nehodnotili od 1 do 6 a ale jen čísla 1 a 2, protože jim všechna témata připadají významná a v jejich důležitosti jen obtížně hledali odchylky. Jednotlivé body důležitosti jsou v posledním sloupci tabulky sečteny a jejich suma je výsledkem míry přisuzované důležitosti, kterou ukazuje graf. Tři učitelé pořadí neurčili vůbec, protože: „nelze takto řadit“, „Žádnému tématu bych nedávala přednost.“, „Nelze to takto specifikovat, každé téma má svůj význam s ohledem na jednotlivé předměty.“ Jako nejdůležitější z průřezových témat

hodnotili učitelé poměrně shodně Osobnostní a sociální výchovu, na místě druhém skončila Výchova demokratického občana, třetí stupínek obsadila Environmentální výchova. Dále následovaly Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, poslední (také poměrně shodně) byla Mediální výchova.

ZŠ Rožnov

a)	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	20
b)	2	2	2	2	2	3	5	2	2	2	2	2	3	4	2	6	43
c)	5	4	2	1	3	2	6	5	4	5	5	5	4	2	3	2	58
d)	4	5	3	3	4	5	4	3	5	3	4	4	2	5	4	5	63
e)	3	3	2	1	5	4	2	4	3	4	3	3	5	3	6	1	52
f)	6	6	3	3	6	6	3	6	6	6	6	6	6	6	5	3	83

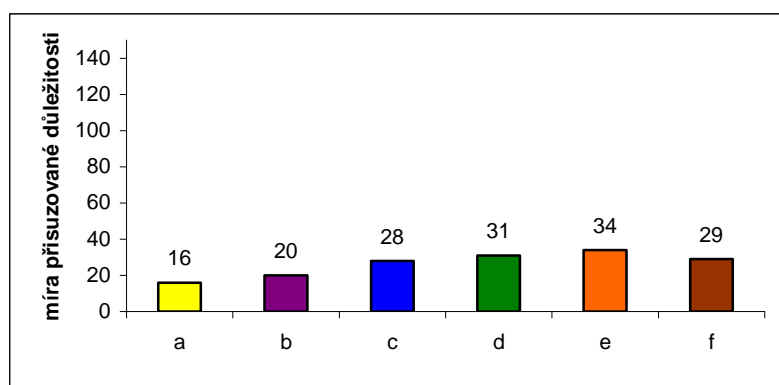

Stejně jako několik učitelů třeboňské ZŠ odmítli i na Rožnově někteří učitelé (5) seřadit průřezová témata podle důležitosti, protože to podle jejich názoru není možné (tento názor měl také ředitel školy, zástupce ředitele a koordinátorka ŠVP): „nelze upřednostňovat, všechna jsou důležitá“. „Průřezová témata byla začleněna do RVP ZV jako celek, který zajišťuje rozvoj osobnosti žáků, reaguje na současný pohled na svět, a proto nelze některou část upřednostňovat.“

Z přiřazených bodů důležitosti od ostatních učitelů jsem udělala součty a v grafu jsem podle nich následně seřadila jednotlivá průřezová témata podle jim přisouzené míry důležitosti. Jako nejdůležitější ocenili učitelé Osobnostní a sociální výchovu, dále Výchovu demokratického občana, následovaly Environmentální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova a Mediální výchova.

ZŠ Praha

a)	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	16
b)	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	20
c)	3	1	1	3	3	1	3	1	3	1	4	1	28
d)	4	1	1	2	3	1	4	1	4	1	5	1	31
e)	1	1	1	4	2	2	5	1	5	1	6	1	34
f)	1	1	1	4	2	2	6	1	5	1	3	1	29

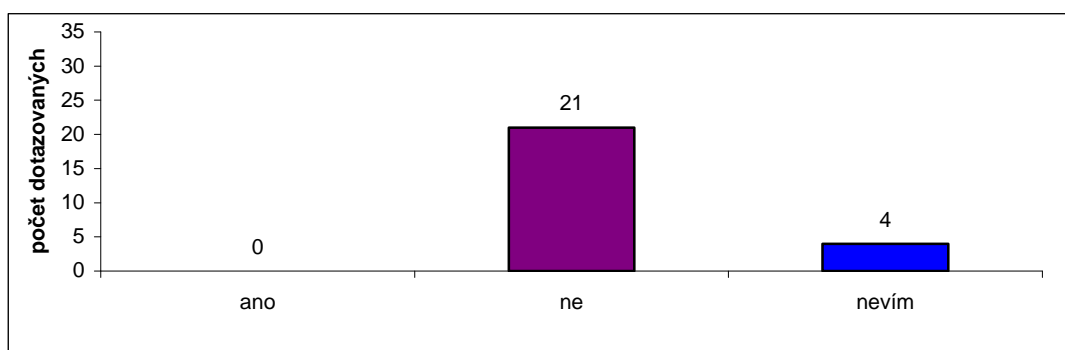
Jestliže na předchozích dvou školách občas někdo odmítl seřadit průřezová témata podle důležitosti, v Praze toto odmítla velká část učitelů. Všichni uvádějí, že témata jsou stejně důležitá, tvoří komplexní celek a nelze je tedy řadit. „Všechna mi připadají velmi důležitá, aby se s nimi děti setkaly.“ „Nelze řadit bez uvedení kritéria, co je důležité pro mě, na tom nezáleží.“, „Chápu je jako stejně důležitá, podle mě nelze pořadí stanovit.“, „Témata považuji za stejně důležitá, to, které je pro jedince důležitější, není možné na ZŠ určit dopředu. Ukáže se to až v jeho dalším směřování, životě.“, „Chápu PT jako komplex, který může fungovat pouze jako strukturovaný celek. Důležitost tedy podle mne nelze stanovit.“ Ze 14 lidí, kteří témata nějak očíslovali, jen dva učitelé hodnotili body 1-6. Ostatní hodnotili jen jedničkami, dvojkami či trojkami, jen vyjimečně se objevilo vyšší číslo. I přesto jsem sečetla stanovené body a získala tak přisouzenou míru důležitosti jednotlivých témat. Jako nejdůležitější považují učitelé Osobnostní a sociální výchovu, dále Výchovu demokratického občana, Výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Mediální výchovu a nakonec (ovšem jen s malým rozdílem od ostatních) Multikulturní výchovu a Environmentální výchovu.

Srovnání

Na prvním a druhém místě se shodli učitelé všech škol. Tyto příčky obsadily Osobnostní a sociální výchova, hned za ní Výchova demokratického občana. Je nesporné, že toto jsou témata, která vychází ze samé podstaty člověka a je tedy třeba věnovat jim veškerou možnou pozornost. Dále už pokračuje „ruku v ruce“ jen ZŠ Třeboň a ZŠ Rožnov, pražská škola se s nimi rozchází. První dvě školy staví na třetí místo Environmentální výchovu, kterou pražští učitelé naopak odsunuli až na místo poslední. Je to ale asi do určité míry způsobeno podmínkami škol. ZŠ Rožnov leží v okrajové části Českých Budějovic, třeboňská škola je umístěna nedaleko zámeckého parku, obě tak mají k přírodě mnohem blíže než v Praze. Protipólem může být mediální výchova, kterou staví v Praze na čtvrté místo, obě zbylé školy jednoznačně na místo poslední (s velkým bodovým rozdílem). Pravděpodobně to bude opět způsobeno možnostmi a vybavením školy, snad i věkem učitelů - kdy starší kolektivy ZŠ Třeboň i Rožnov mohou mít podle mého názoru větší odstup od této problematiky.

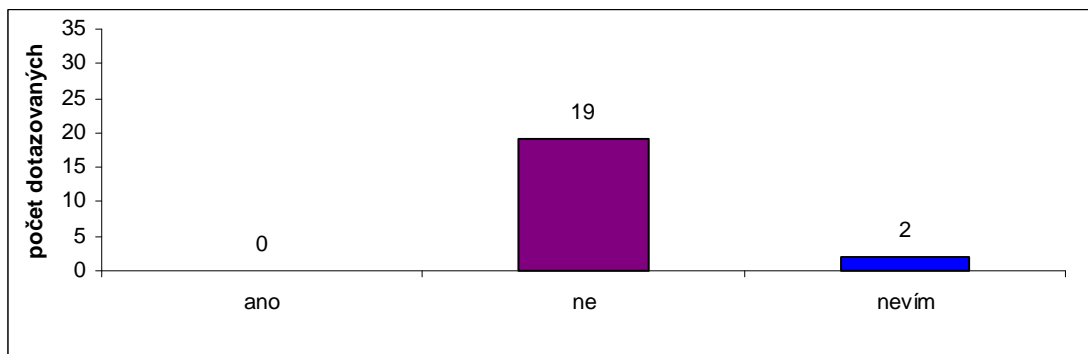
8.7 Otázka č. 9: Chybí Vám mezi průřezovými tématy nějaké další?

ZŠ Třeboň

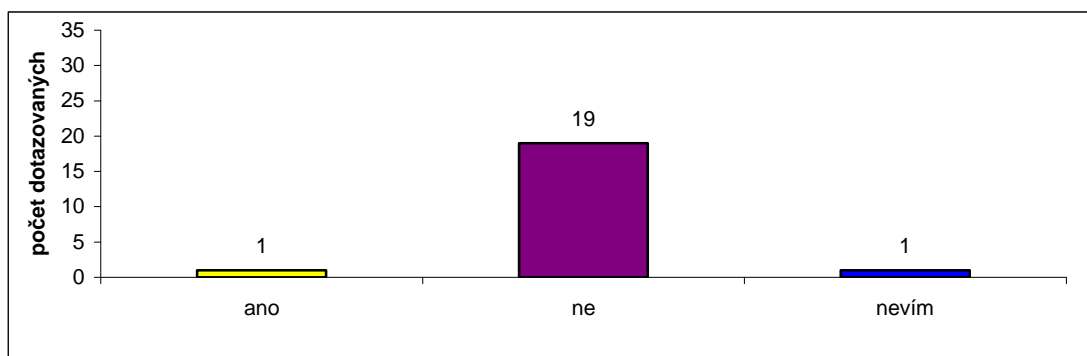
21 pedagogů má dojem, že 6 průřezových témat je dostačujících, že zahrnují všechny důležité otázky současného světa. 4 zbývajících odpověděli „nevím“.

ZŠ Rožnov

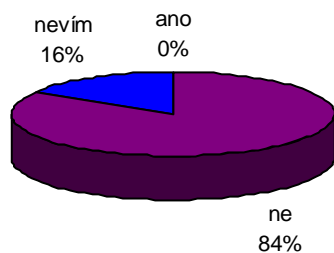
Žádný z učitelů nemá pocit, že by mezi průřezovými tématy chybělo nějaké další. 2 respondenti nevědí, ostatních 19 je přesvědčeno, že 6 témat navržených v RVP ZV postačuje.

ZŠ Praha

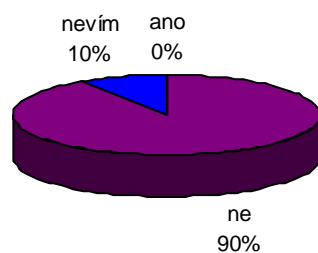

Ani v Praze nemají učitelé dojem, že by mezi průřezovými tématy chybělo nějaké další. Až na jednoho dotazovaného, který by uvítal ještě „Výchovu k práci“. 1 respondent odpověděl neutrálně - „nevím“.

Třeboň

Rožnov

Praha

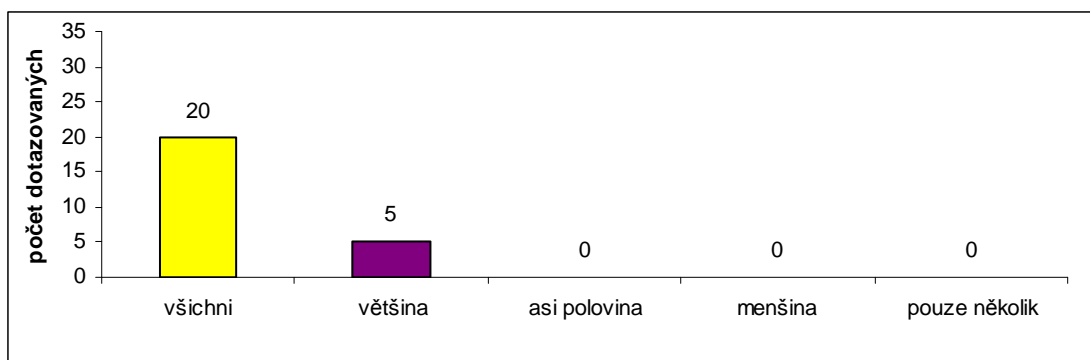

Srovnání

Učitelé považují stanovená průřezová témata za dostatečná. Až na jediného respondenta v Praze, který uvedl již zmiňovanou „Výchovu k práci“, mají všichni učitelé dojem, že výčet témat je dostatečný, nebo si případně nejsou jisti. Také podle mého názoru pokrývají vymezená témata všechny důležité aspekty lidského života moderní doby a není tedy zatím nutné vymezovat další. Ovšem je to věc názoru a hlavně až čas a praxe ukáží případné nedostatky. Navíc se svět stále vyvíjí a už za několik málo let se objeví možná úplně jiné problémy, na které bude nutné reagovat.

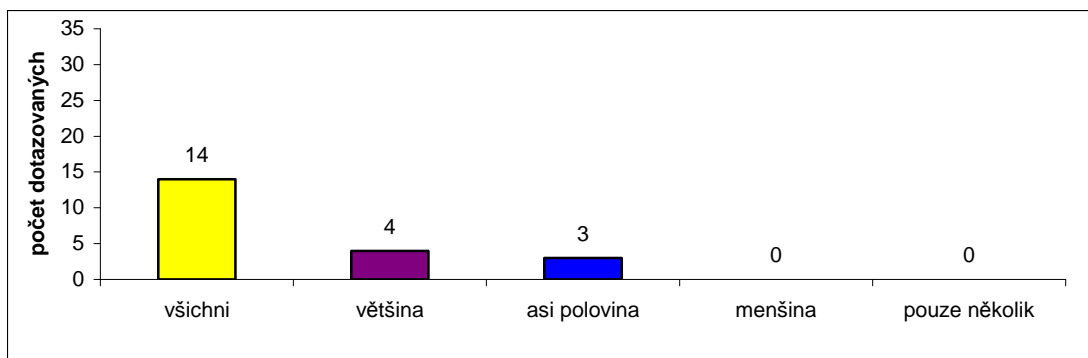
8.8 Otázka č. 10: Kolik učitelů ve Vaší škole se aktivně zapojilo při zpracovávání průřezových témat v rámci tvorby ŠVP?

ZŠ Třeboň

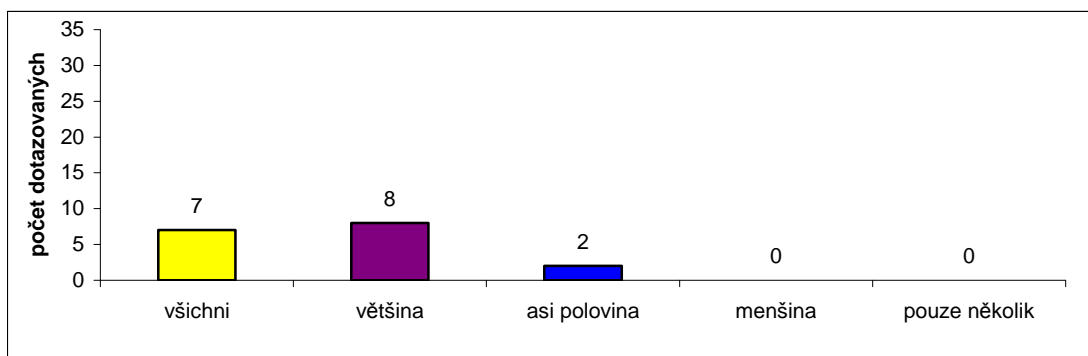
Také v odpovědi na otázku, kolik členů pedagogického sboru se podílelo na tvorbě ŠVP byli učitelé poměrně jednotní. 4/5 mají dojem, že práce se účastnili úplně všichni, zbývající 1/5 odpověděla, že spolupracovala většina kolektivu.

ZŠ Rožnov

Co se týče názoru na spolupráci při tvorbě ŠVP, je 14 učitelů přesvědčeno, že se této činnosti účastnil celý pedagogický sbor. 4 dotazovaní uvádí, že se podílela většina, 3 jsou ještě skeptičtější a zaškrtnli odpověď „asi polovina“. Stojí za zmínku, že těmito třemi dotazovanými byl ředitel školy, zástupce ředitele a koordinátorka ŠVP (na dotaznících své funkce dobrovolně uvedli).

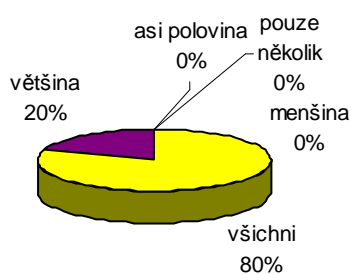
ZŠ Praha

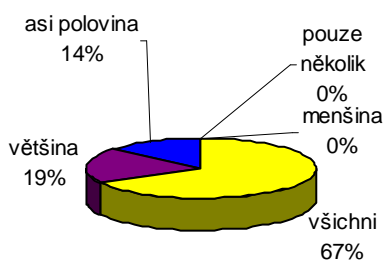
Individuální pohledy na to, kolik členů kolektivu se účastnilo tvorby ŠVP, se liší. 7 učitelů myslí, že se podíleli všichni, 8 pedagogů uvedlo většinu a 2 respondenti mají dojem, že šlo asi o polovinu sboru. Je však třeba zohlednit několik faktorů. Tím nejdůležitějším je určitě doba, po kterou učitelé na ŠVP pracovali. Jelikož jde o pilotní školu, šlo o několikaletou intenzivní činnost bez jakýchkoliv zkušeností a jen s minimální podporou. Je tedy obtížné srovnávat práci učitelů této školy s prací na ostatních školách. Jako další pak je nutné zmínit značnou obměnu pedagogického sboru během jednotlivých fází vzniku ŠVP - řada učitelů nastoupila v tomto školním roce. 4 učitelé na tuto otázku tedy neodpověděli vůbec.

Srovnání

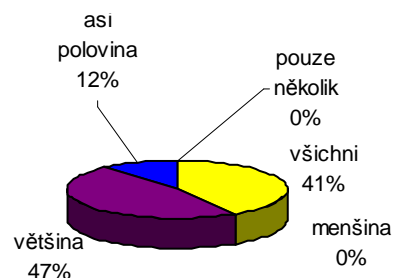
Třeboň

Rožnov

Praha

Jako nejúspěšnější se podle odpovědí jeví práce učitelů v Třeboni, kde je 80% dotazovaných přesvědčeno o účasti celého pedagogického sboru a zbylých 20% hovoří o většině. U ostatních dvou škol jsou poněkud kritičtější, avšak i tady je „nejhorší“ odpověď „asi polovina“. To svědčí o aktivním a zodpovědném přístupu učitelských kolektivů. Je třeba znovu připomenout trochu odlišný charakter pilotní školy ZŠ Londýnská, o níž se zmiňuji na předchozí stránce.

8.9 Otázka č. 11: Vy sám/sama jste se práce na zpracování průřezových témat účastnil/a:

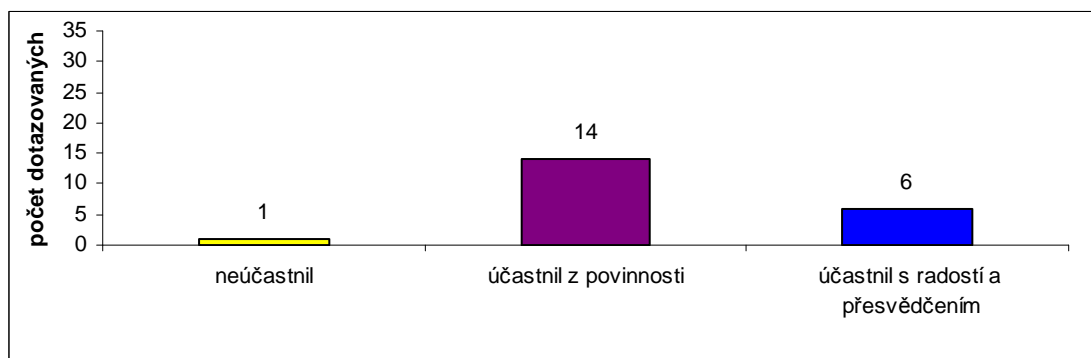
ZŠ Třeboň

Práce na tvorbě ŠVP se účastnili všichni dotazovaní učitelé, s jedinou výjimkou. Tou je ovšem paní učitelka, která do školy nastoupila v září školního roku 2007/2008 a

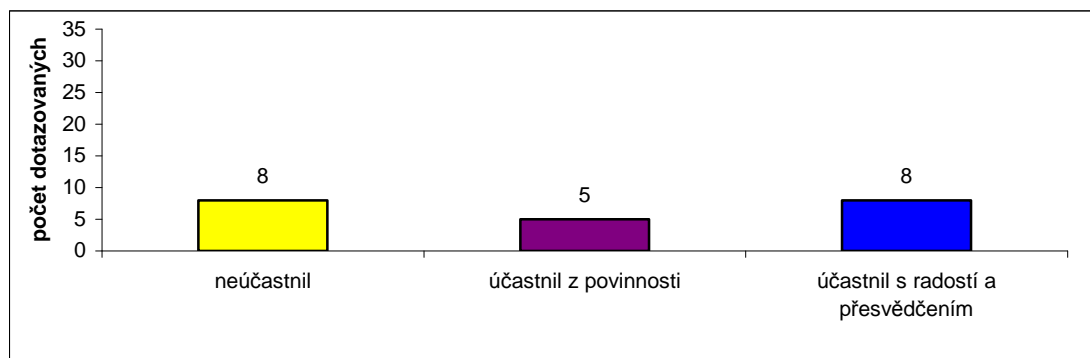
ne měla tedy šanci se na společné práci podílet. Z ostatních se jen 9 učitelů účastnilo s chutí a zaujetím. Ostatních 15 zaměstnanců pracovalo pouze z povinnosti.

ZŠ Rožnov

Podle zaškrtnutých odpovědí se práce na tvorbě ŠVP účastnili všichni dotazovaní učitelé s jedinou výjimkou, v tomto případě však nevím, z jakého důvodu se dotyčná neúčastnila. 6 pedagogů pracovalo z vlastního přesvědčení, 14 z povinnosti. Z těchto 14 dotazovaných jich však pět přeškrtnlo slovo „z povinnosti“ a zakroužkovali pouze „účastnil“. Je tedy těžké posoudit, co bylo důvodem jejich aktivity.

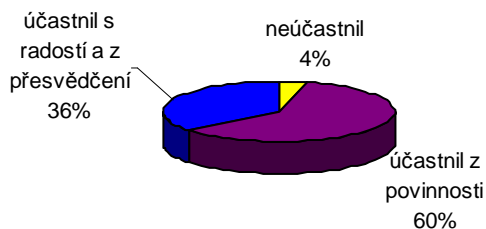
ZŠ Praha

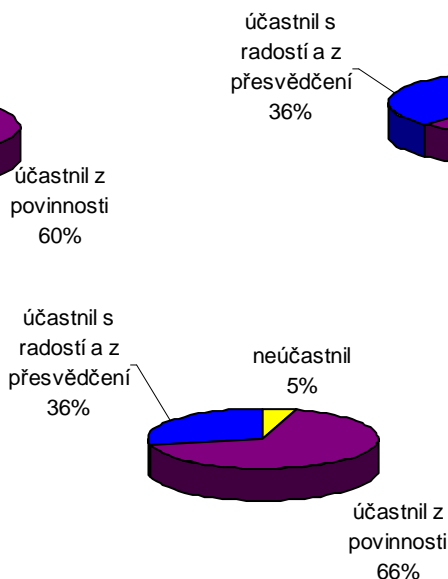
Během dlouhé doby, kdy ŠVP vznikal, došlo na této pilotní škole ke značné obměně pedagogického sboru. 8 ze všech 21 respondentů se tvorby ŠVP neúčastnilo. Stejný počet naopak pracoval s nadšením a radostí. 5 učitelů zaškrtnlo prostřední možnost, ovšem 3 z nich přeškrtnli slovo „z povinnosti“, přesto jsem je jako u ostatních škol zařadila právě do této kategorie. 1 paní učitelka se účastnila z povinnosti a dále uvedla: „Účastním se hlavně z hlediska výzkumu, zajímá mě, jak celá tahle myšlenka školské reformy dopadne!“

Srovnání

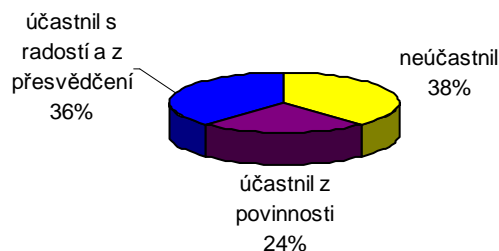
Třeboň

Rožnov

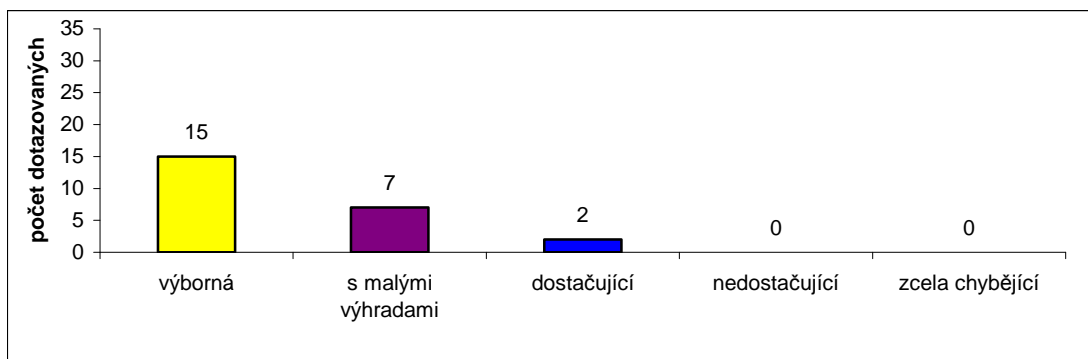
Praha

Na ZŠ Třeboň i Rožnov převažovali učitelé, kteří se tvorby ŠVP účastnili z povinnosti. Školská reforma pro ně znamenala další práci navíc, kterou jim přináší jejich zaměstnání. Neznamena to ovšem, že by odvedli horší práci, nebo snad nesohlasili s nutností změny ve vzdělávání (dle slov koordinátorů ŠVP). Svou roli tu spíše sehrála určitá nedůvěra, časová i pracovní náročnost, která nebyla dostatečně ohodnocena, přístup ze strany MŠMT ČR. Několika učitelům se nelíbila ani jedna z nabízených možností, škrtili slovo „povinnost“, jejich odpověď tak měla znít prostě „účastnil/la. Při vyhodnocení jsem jejich odpověď zařazovala do kategorie „účasť z povinnosti“, uvědomuji si však určitou nedostatečnost formulovaných odpovědí. Je povzbudivé, že v každé škole se našlo několik učitelů, kteří k tvorbě ŠVP přistupovali s nadšením a zájmem. Jde o učitele, kteří jsou přesvědčeni, že reforma je krok správným směrem a kroky další už závisí jen na nich - učitelích. Takových lidí je samozřejmě nejvíce v ZŠ Londýnská.

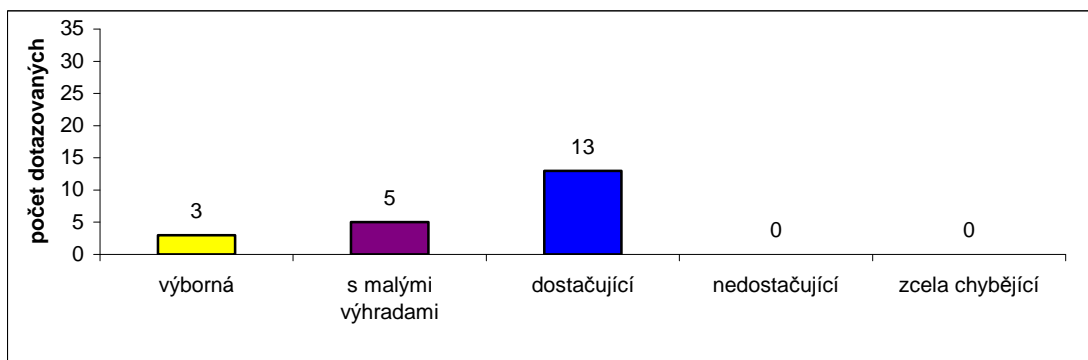
8.10 Otázka č. 12: Spolupráci a komunikaci při tvorbě průřezových témat a celého ŠVP v rámci kolektivu učitelů Vaší školy hodnotíte jako:

ZŠ Třeboň

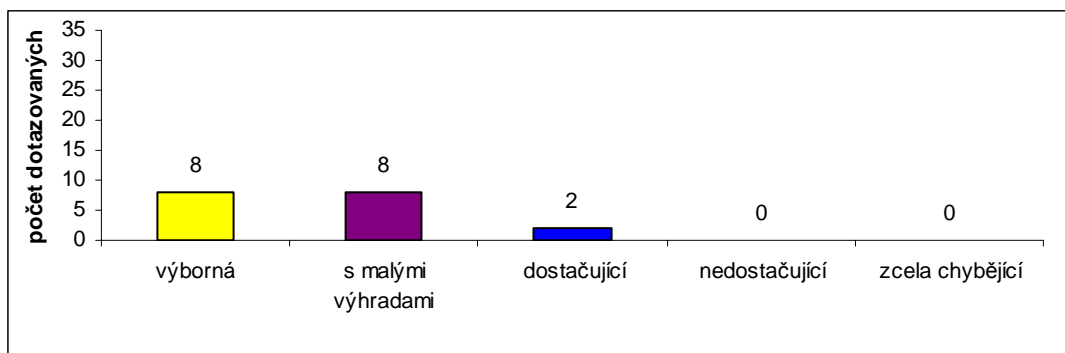
Spolupráci pedagogického sboru při tvorbě ŠVP hodnotí všichni učitelé veskrze pozitivně. 15 z nich ji vidí jako výbornou, 7 učitelů k ní má malé výhrady a poslední dva ji označují jako dostačující. Paní učitelka, která se práce na ŠVP neúčastnila, se k této otázce nevyjadřovala.

ZŠ Rožnov

Se spoluprací i vzájemnou komunikací při zařazování průřezových témat a činností při vzniku ŠVP nejsou učitelé zcela spokojeni. Jen 3 z nich jí hodnotí jako výbornou, dalších 5 s malými výhradami, nejvíce respondentů (13) ji však vidí pouze jako dostačující.

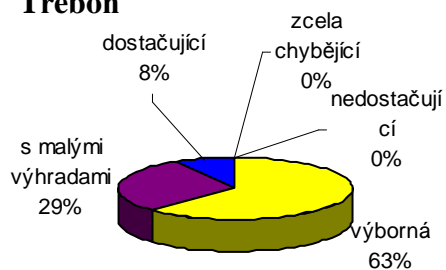
ZŠ Praha

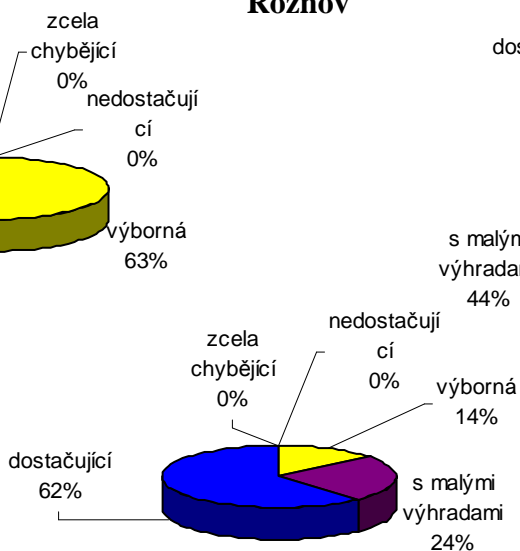
Spolupráce pražských učitelů se na základě odpovědí jeví jako velmi dobrá a kvalitní. 8 učitelů ji považuje za výbornou, stejný počet kantorů má malé výhrady. Pouze 2 dotazovaní ji vidí jen jako dostačující. 3 učitelé na tuto otázku neodpověděli. Důvod je jednoduchý - nebyli v té době ve škole zaměstnaní a je pro ně obtížné spolupráci posoudit.

Srovnání

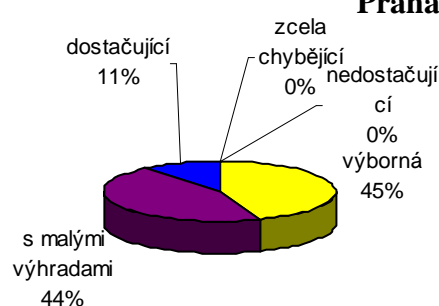
Třeboň

Rožnov

Praha

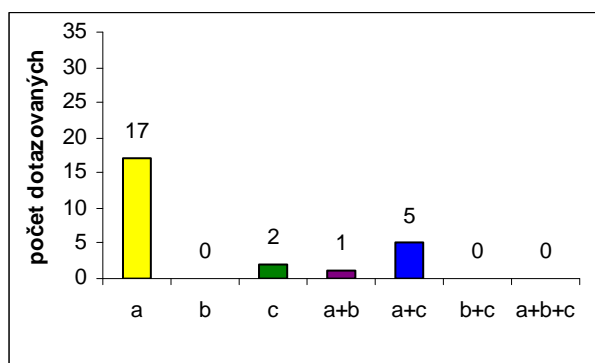
Hodnocení spolupráce v rámci kolektivu je velmi individuální a subjektivní záležitostí. To, co někdo vidí jako naprosto dokonalé a bez chyb, tam, jiný člověk objeví spoustu závad a nedostatků. Přesto v souhrnu všech odpovědí tato otázka mnoho vypovídá o charakteru komunikace, spolupráce a vztahů v kolektivu. Nejhůře v tomto

sebehodnocení dopadla ZŠ Rožnov, kde více než 60% učitelů vidí spolupráci jen jako dostačující. V ZŠ Třeboň je tomu naopak - stejné procento lidí tu hodnotí komunikaci a spolupráci jako výbornou. Nejvíce rozrůzněné jsou názory ZŠ Praha.

8.11 Otázka č. 13: Průřezová témata lze do výuky zpracovat různým způsobem - integrace do výuky, samostatný předmět, mimopředmětové zpracování. Který z těchto způsobů Vám připadá nejvhodnější, bez ohledu na způsob zpracování ve Vaší škole?

ZŠ Třeboň

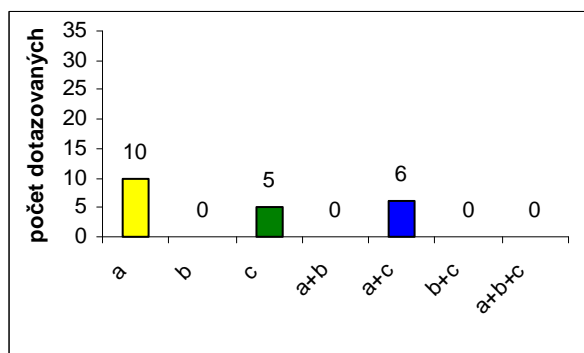
a	integrace do výuky
b	samostatný předmět
c	mimopředmětové zpracování
a+b	integr.+samostatný př.
a+c	Integr.+mimopř.zprac.
b+c	samos.př.+mimopř.zprac.
a+b+c	samos.př.+mimopř.+integr.

Nejčastější způsob zpracování průřezových témat je jejich integrace do výuky. V souladu s tím, je i většina učitelů ZŠ v Třeboni přesvědčena, že je tento způsob nejlepší. Pro tuto možnost bylo 17 učitelů, dalších pět pak hlasovalo pro kombinaci integrace a mimopředmětového zpracování, 1 učitel dal přednost kombinaci integrace a samostatného předmětu. 2 učitelé zvolili mimopředmětové zpracování.

ZŠ Rožnov

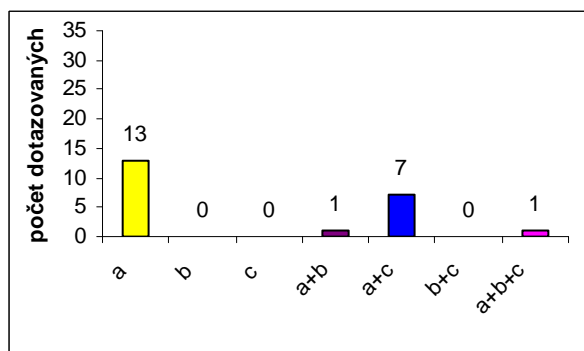
a	integrace do výuky
b	samostatný předmět
c	mimopředmětové zpracování
a+b	integr.+samostatný př.
a+c	integr.+mimopř.zprac.
b+c	samos.př.+mimopř.zprac.
a+b+c	samos.př.+mimopř.zprac.+integr.

10 učitelů zvolilo jako nejvhodnější zpracování průřezových témat jejich integraci do výuky. 5 učitelů by dalo přednost mimopředmětovému zpracování a 6 pedagogů zaškrtnlo zároveň integraci do výuky a mimopředmětové zpracování.

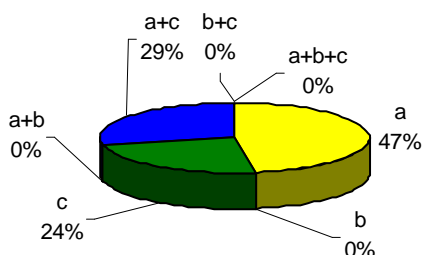
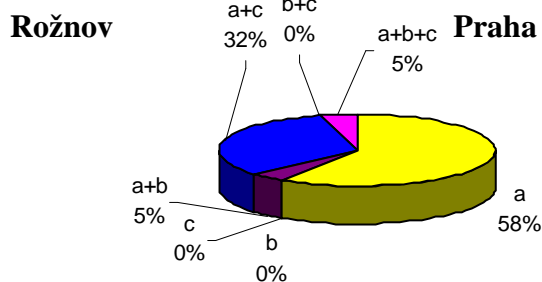
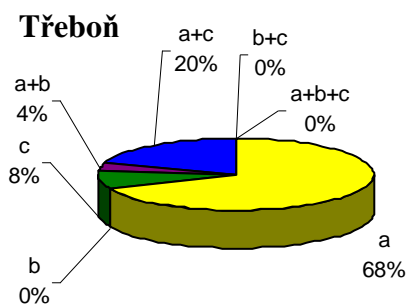
ZŠ Praha

a	integrace do výuky
b	samostatný předmět
c	mimopředmětové zpracování
a+b	integr.+samos.př.
a+c	integr.+mimopř.zprac.
b+c	samos.př.+mimopř.zprac.
a+b+c	samos.př.+mimopř.zprac.+integr.

Také v Praze považuje velká část učitelů za nejvhodnější způsob zpracování průřezových témat jejich integraci do jednotlivých předmětů. Další oblíbenou možností se jeví kombinace integrace a mimopředmětového zpracování do výuky. Po jednom hlasu získala integrace v kombinaci se samostatným předmětem a kombinace všech tří možností.

Srovnání

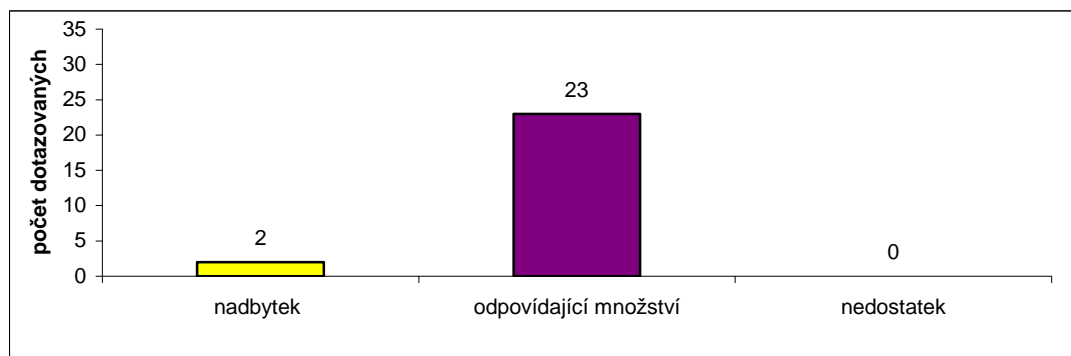

Jako nejvhodnější způsob zpracování průřezových témat volili učitelé nejčastěji možnost jejich integrace do osnov jednotlivých předmětů. Velmi častá pak byla

kombinace integrace a mimopředmětového zpracování průřezových témat formou projektů apod. Ostatní možnosti zaškrtovali učitelé jen okrajově. Jde samozřejmě o věc názoru, mě osobně se jako nejlepší jeví kombinace integrace a mimopředmětového zpracování. Průřezová témata jsou okruhy, které se prolínají všemi oblastmi života školy, a proto by se podle mého názoru měly objevit ve všech předmětech. Mimopředmětové zpracování pak umožní další úhly pohledu na problematiku, je ozvláštněním a motivací ve vyučování pro žáky i učitele. Zvolit samostatný předmět je velice zajímavá myšlenka, zvláště pro některá témata - zejména pro Mediální výchovu. Jeho příprava je však náročnější, navíc je třeba vyhradit pro něj některé z kompatibilních hodin. Samostatný předmět je tedy podle mého vhodný vyhradit v případě určité vyhraněné profilace školy.

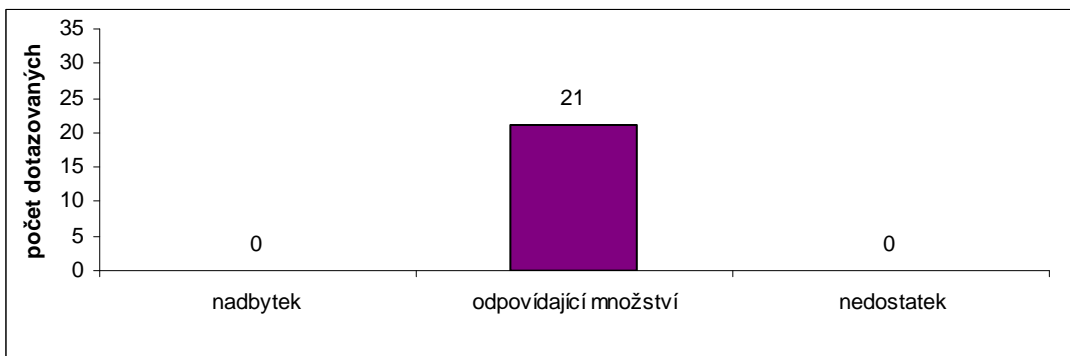
8.12 Otázka č. 14: Průřezová témata jsou důležitou součástí ŠVP. Kolik jim bylo při tvorbě ŠVP Vaší školy věnováno času a pozornosti - dle Vašeho názoru?

ZŠ Třeboň

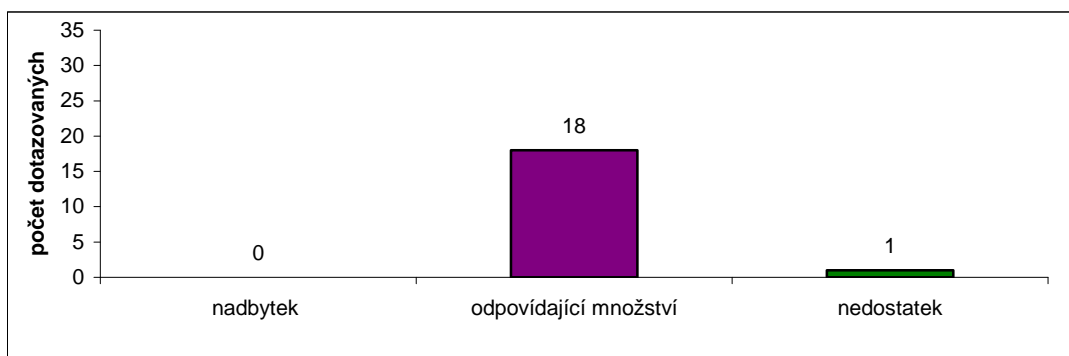
V názoru, kolik bylo průřezovým tématům věnováno času v rámci tvorby ŠVP, byli učitelé této školy poměrně jednotní. 23 z nich soudí, že šlo o odpovídající množství, pouze dva dotazovaní považují věnovaný čas za nadbytečný.

ZŠ Rožnov

Z grafu je patrné, že v otázce, kolik času bylo věnováno průřezovým tématům při přípravě ŠVP, zavládla mezi učiteli stoprocentní shoda. Všichni jsou přesvědčeni, že šlo o odpovídající množství.

ZŠ Praha

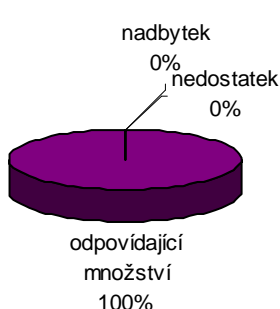
Stejně jako v ostatních školách jsou učitelé přesvědčeni, že průřezovým tématům věnovali potřebné a dostačující množství času. Toto je názor 18 učitelů, pouze 1 učitel by vyhradil času více. 2 dotazovaní na otázku opět neodpovídali - při tvorbě ŠVP ve škole nepracovali.

Srovnání

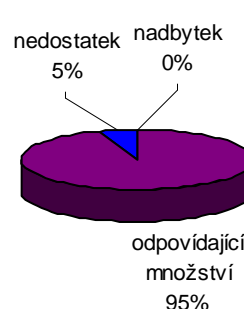
Třeboň

Rožnov

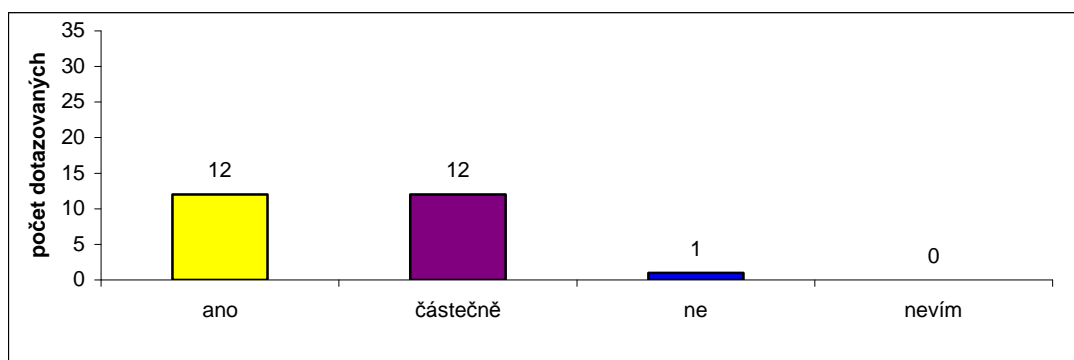
Praha

Prostor, který školy vyhradily zpracování průřezových témat, se jeví až na minimální výjimky všem učitelům dostatečný. Jen v Třeboni by dva učitelé čas ubrali, naopak v Praze hodnotí 1 dotazovaný věnovaný čas jako nedostatečný.

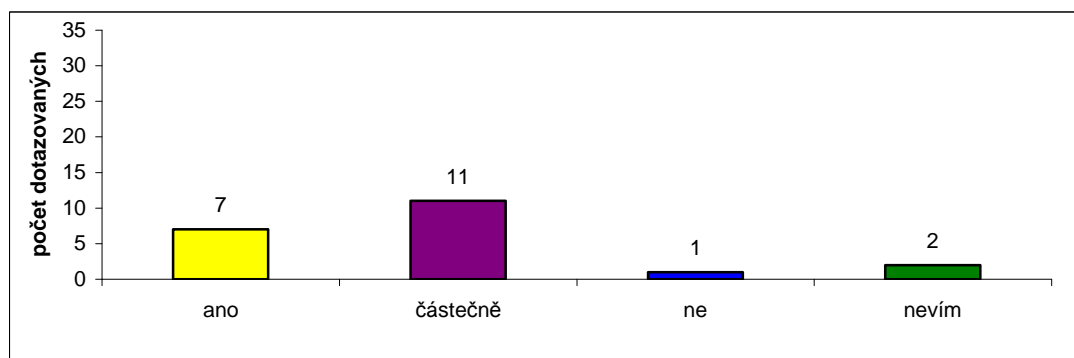
8.13 Otázka č. 15: Cítíte se dostatečně profesně a informačně vybaven/a věnovat se jednotlivým okruhům průřezových témat?

ZŠ Třeboň

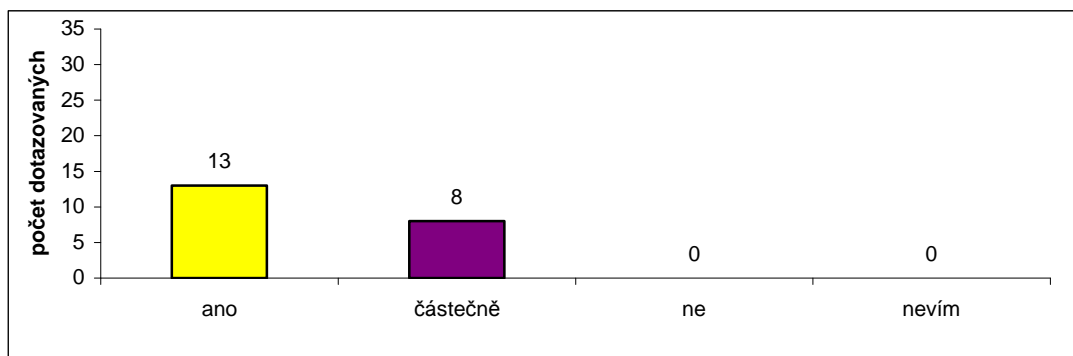
U této otázky došlo k většímu rozrůznění odpovědí. 12 dotazovaných, se cítí být kompetentní probírat s dětmi jednotlivé okruhy průřezových témat, stejný počet - 12 učitelů se cítí být připraveno částečně. Jeden dotazovaný odpověděl „ne“, z důvodu: „Neprobíhají školení k PT jak je prakticky do vyučování zařadit“.

ZŠ Rožnov

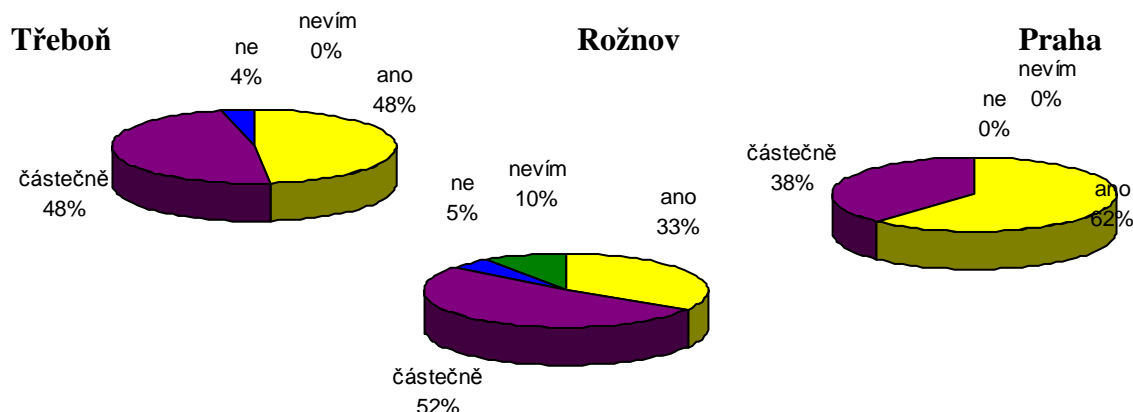
Zdaleka ne všichni učitelé se cítí být plně kompetentně připraveni pro výuku průřezových témat. Z 21 jen 7 dotazovaných odpovědělo „ano“. Větší část (11) se cítí být způsobilá v přístupu k průřezovým tématům jen částečně, 1 dotazovaný vůbec ne. 2 respondenti zvolili odpověď „nevím“.

ZŠ Praha

Průřezová témata přináší nové informace, nová témata a s tím spojené nové požadavky na učitele. 13 učitelů je však přesvědčeno, že jsou na tyto požadavky dostatečně profesně připraveni. Ostatní učitelé (8) se cítí být připraveni jen částečně. „Některá témata si musím doplňovat.“ „Ve škole mě na ně nikdo nepřipravoval, musím studovat.“ „Já ano, ale od kolegů slyším, že u nich to až tak vždy není.“

Srovnání

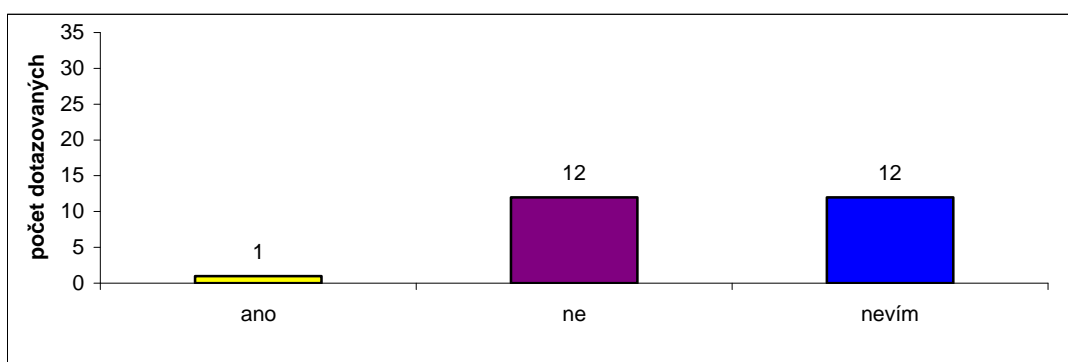

15. otázka se dotýkala sebehodnocení učitelů - jejich způsobilosti věnovat se průřezovým tématům. Také z tohoto pohledu byly výsledky jednotlivých škol dosti podobné. V každé škole převažují učitelé, kteří sami sebe považují za dostatečně

kompetenčně vybavené. Zároveň je ale i dost takových, kteří mají určité pochybnosti. Průřezová témata se dotýkají řady různých oblastí, z nichž ne všechny musí být člověku blízké. Je tedy třeba si potřebné informace doplnit.

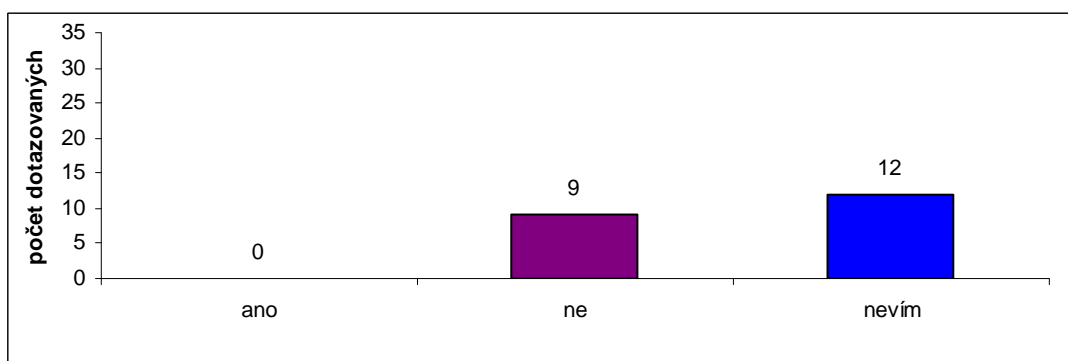
8.14 Otázka č. 16: Objevily se po zavedení ŠVP při výuce průřezových témat nějaké problémy?

ZŠ Třeboň

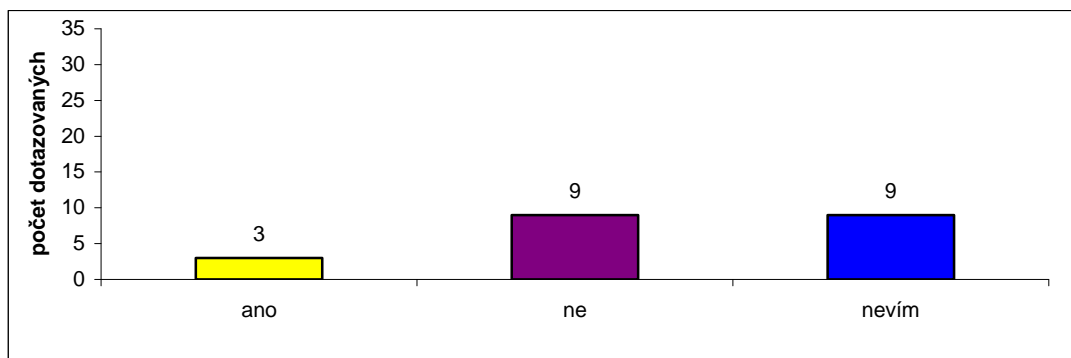
K podobnému rozrůznění jako v předchozí otázce došlo i nyní, v pohledu na to, zda se po zavedení ŠVP objevily v oblasti průřezových témat nějaké potíže. 12 učitelů je přesvědčeno, že ne, dalších 12 neví. 1 dotazovaný odpověděl „ano, jako důvod uvádí: „nutno pořádně vysvětlit, proč členit a jak s tématy nakládat“.

ZŠ Rožnov

Zda se po zavedení ŠVP do výuky objevily v oblasti průřezových témat nějaké potíže, 12 učitelů neví. Zbylých 9 je přesvědčeno, že nikoliv.

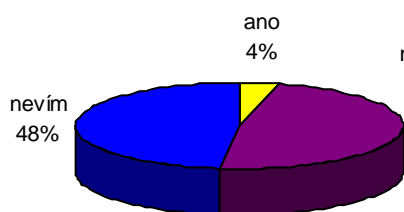
ZŠ Praha

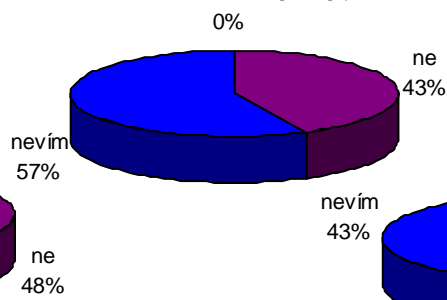
Každé zavedení nové věci s sebou obvykle přináší určité problémy. Přesto je 9 učitelů této školy přesvědčeno, že po zavedení ŠVP do výuky se problémy neobjevily. Stejný počet učitelů toto neumí posoudit. Tři dotazovaní však určité problémy vidí: „Problémy samozřejmě jsou, ale ne všichni si je uvědomují.“, „Jde o drobnosti - úplné pochopení podstaty PT.“, „Nově příchozí učitelé mívají problém s uchopením témat tak, jak jsou nastavena v ŠVP. Musejí se nejdříve „naladit“, na druhé straně dochází k úpravám ŠVP.“

Srovnání

Třeboň

Rožnov

Praha

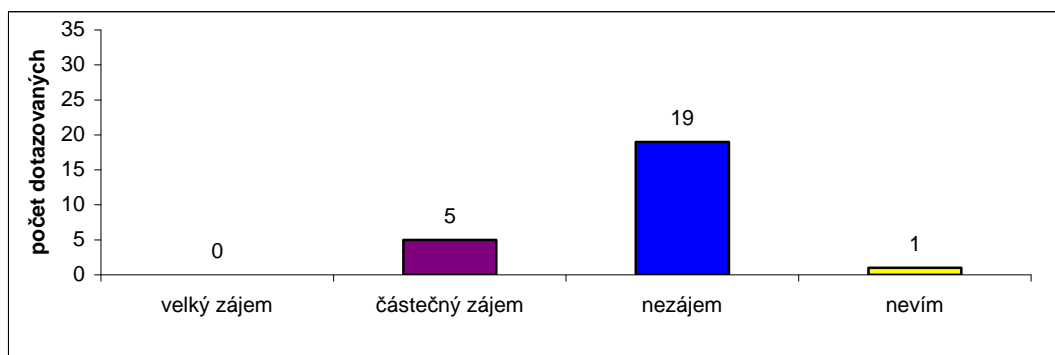

Podle mého názoru je celkem logické, že se v rámci tak rozsáhlých změn jako je celá školská reforma a tvorba jednotlivých školních vzdělávacích programů objevují určité nedostatky a chyby, které je třeba zvládnout. Někdo si tyto problémy uvědomuje více, někdo méně, někdo je považuje za závažnější, jiný jim nepřisuzuje váhu. Důležitý je také čas, hodnotit lze vždy až po nějaké době. V tomto případě má výhodu ZŠ Londýnská, Praha, zde ŠVP funguje již několik let, navíc tu prošli všemi přípravnými

fázemi. ZŠ Rožnov učí podle ŠVP druhým rokem a má již alespoň dílčí výsledky, v Třeboni jsou teprve na počátku. Přesto jsou učitelé ve svých názorech celkem jednotní - vždy zhruba polovina je přesvědčena o tom, že problémy nenastaly, druhá polovina toto nedokáže posoudit. Jen několik výjimek určité problémy vnímá.

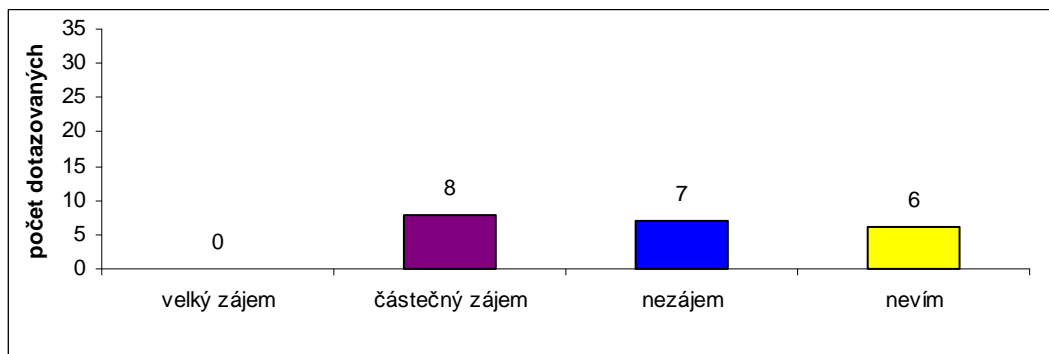
8.15 Otázka č. 17: Pozorujete zájem rodičů nebo samotných dětí o podobu ŠVP Vaší školy a jeho jednotlivých částí?

ZŠ Třeboň

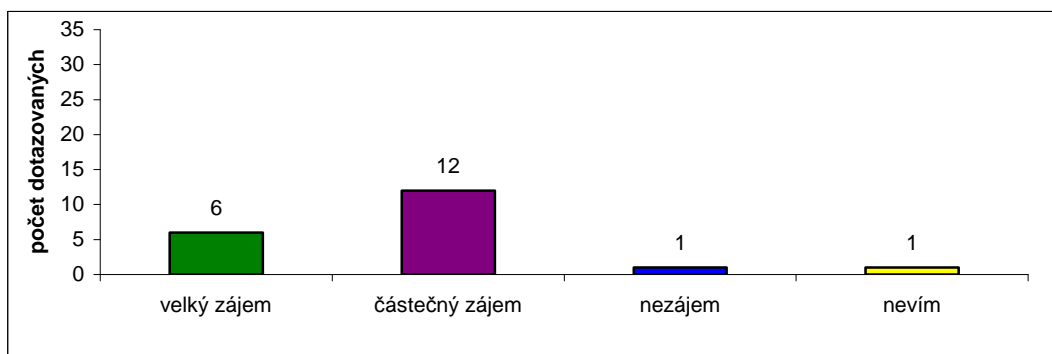
Zájem ze strany rodičů a samotných dětí o ŠVP hodnotí učitelé poměrně negativně. Podle 19 z nich projevují rodiče a děti nezájem, dalších 5 učitelů hovoří o částečném zájmu, 1 respondent neví.

ZŠ Rožnov

Ani v Rožnově nemluví učitelé o velkém zájmu rodičů a dětí o ŠVP. 8 učitelů hodnotí situaci jako částečný zájem, 7 jako naprostý nezájem. 6 dotazovaných se vyhnulo hodnocení a odpovědělo raději „nevím“.

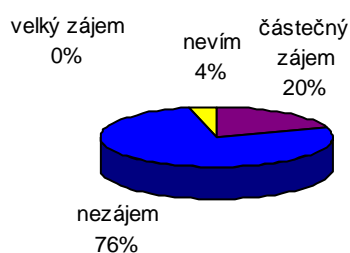
ZŠ Praha

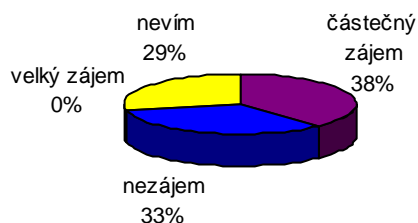
Praha oproti ostatním školám uvádí značný zájem ze strany rodičovské veřejnosti. 6 učitelů mluví dokonce o velkém zájmu, 12 učitelů o částečném zájmu. Zbylé dvě odpovědi získaly vždy po jednom hlasu. 1 respondent na tuto otázku neodpověděl - není prý kompetentní toto posuzovat.

Srovnání

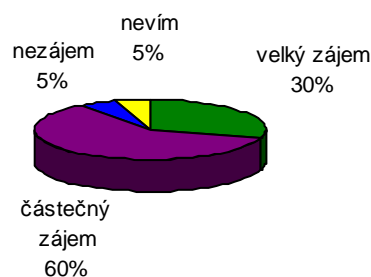
Třeboň

Rožnov

Praha

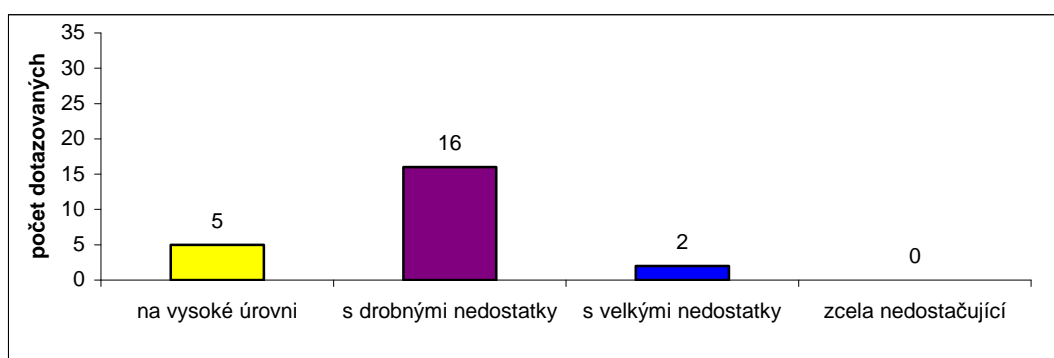

Když jsem tuto otázku do dotazníku psala, sama jsem nepředpokládala příliš velký zájem ze strany žáků a rodičů. Už jen proto, že informovanost o školské reformě ministerstvem byla minimální. Tento předpoklad se celkem potvrdil u ZŠ Třeboň i

Rožnov, kde učitelé uvádějí nezájem nebo částečný zájem. Pro některé učitelé je toto náročné posoudit, odpověděli raději „nevím“. Malý zájem potvrdili i koordinátoři ŠVP a vedení škol. Jiné mínění panuje na ZŠ Londýnská, Praha. Zde však velký rodičovský zájem vyplývá ze samotného charakteru školy, který jsem zmínila již dříve.

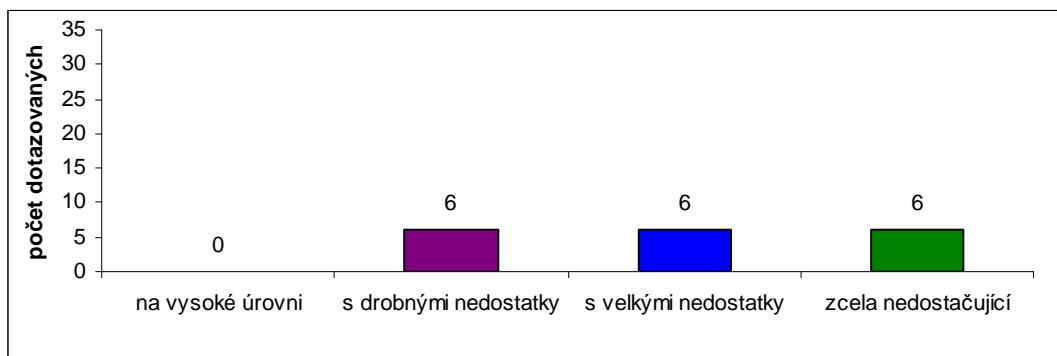
8.16 Otázka č. 18: Jak hodnotíte postup MŠMT ČR ve spolupráci s VÚP Praha při zavádění školské reformy - byly pokyny a informace pro školy dostačující či bylo podle Vašeho názoru něco zanedbáno? Postup byl:?

ZŠ Třeboň

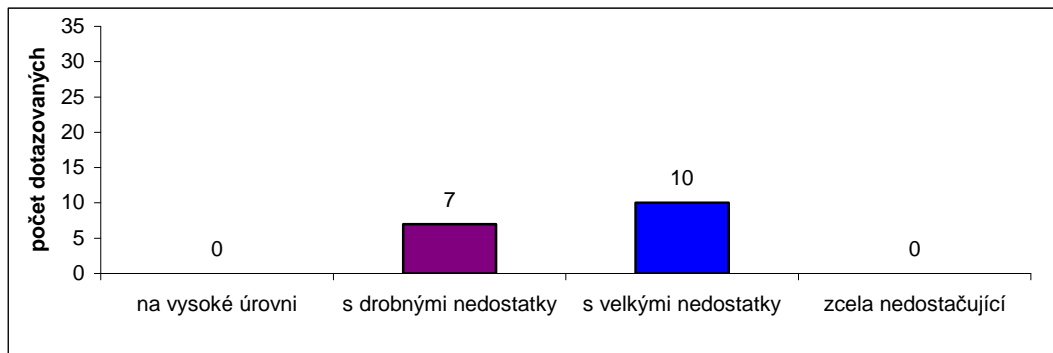
Postup MŠMT ČR byl jednou z nejdiskutovanějších otázek celé školské reformy. Z dotazníků učitelů třeboňské školy vyplývá naprostá spokojenost s prací ministerstva u pěti dotazovaných, ti hodnotí postup jako výborný. O něco málo skeptičtějších je 16 učitelů, kteří vidí drobné nedostatky. 2 respondenti považují tyto nedostatky za velké, další 2 uvádějí, že nejsou schopni toto posoudit. Jako problémy učitelé uvádějí: nedostatečná informovanost rodičů a široké veřejnosti, málo dokumentů vysvětlujících danou problematiku, provázanost a organizační nedostatky, nejasnosti, měnící se podmínky a okolnosti, nedostatečná motivace.

ZŠ Rožnov

V hodnocení postupu MŠMT ČR a jeho působení v souvislosti se školskou reformou jsou učitelé v Rožnově poměrně dost kritičtí. Nikdo z nich nevidí postup jako bezchybný a na vysoké úrovni. Dále se názory pěkně rozdělily. Odpověď „s drobnými nedostatky“ má 6 zastánců, odpověď „s velkými nedostatky“ také šest a pro „zcela nedostačující“ hlasovalo rovněž 6 učitelů (mezi nimi již dříve zmiňované vedení školy). Uváděné nedostatky: „nedostatky se objevily ve všech směrech - finance, informovanost, školení atd.“, „pozdní a nedostatečná informovanost veřejnosti o nutnosti zavádění RVP do praxe, chybí finanční zabezpečení reformy!!!“, „Sami tomu nevěří a neví, jak na to.“, „Nikdo tomu nerozuměl, na školení jezdily jen dvě učitelky, které to pak předávaly nám, samozřejmě s určitou skepsí.“, „reforma je unáhlená, nedotažená, chybí finance“, „Co jsme si sami nesehnali, to nebylo!“, „z počátku zmatky“, „Chyběla komunikace mezi ministerstvem a školami, chyběli webové stránky, pilotní školy nesdělily své zkušenosti příliš ochotně.“

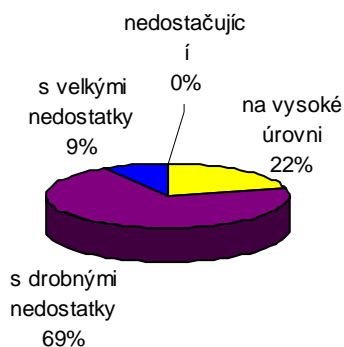
ZŠ Praha

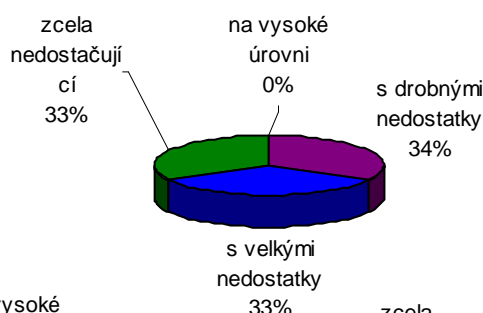
Pražská základní škola měla nejvíce příležitostí ověřit činnost MŠMT ČR a VUP Praha. Coby pilotní škola se účastnila všech přípravných i realizačních fází reformy školství. S postupem těchto institucí však učitelé příliš spokojeni nejsou. 7 učitelů zaškrtno odpověď „drobné nedostatky“, 10 učitelů pak už „nedostatky velké“. 4 učitelé se hodnocení nezúčastnili - 2 toto neumí posoudit, další uvádí: „Nevím, naše škola měla v tomto smyslu specifické postavení.“, „Jsme pilotní škola, která zaváděla změny dříve a pracovala s jinými zdroji.“ Jako největší nedostatky vypsal učitelé: žádná informační kampaň, časové nastavení - nutný předstih, propagace, metodická podpora, „utajená reforma“, zanedbáno bylo téměř vše, „Je jich víc, např. je mi známo, že mnoho škol stáhlo ŠVP z webu nebo ho dělali podle jakéhosi programu. To je absolutně špatně.“, „Přístup MŠMT i VUP Praha podporuje formální přístup - cílem je vytvoření psaného dokumentu.“, Mnohdy to vypadalo, že reforma vzniká a probíhá MŠMT ČR navzdory.“

Srovnání

Třeboň

Rožnov

Praha

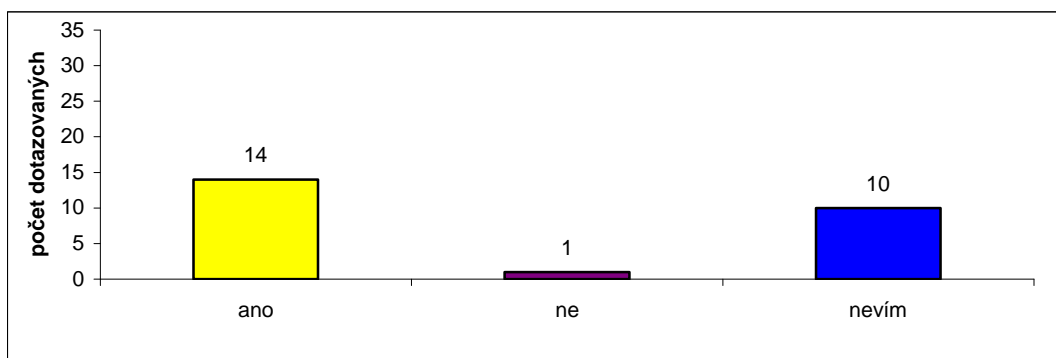

Při vyhodnocování prvních dotazníků ze ZŠ Třeboň, jsem byla docela překvapena výsledky z této otázky. Sama jsem přesvědčena o dlouhé řadě chyb a nedostatků, které se při zavádění reformy do škol objevily. V Třeboni však hodnotí většina učitelů postup ministerstva na vysoké úrovni nebo s drobnými nedostatky. Zbylé dvě školy však již byly mnohem kritičtější. Uváděné nedostatky jsou prakticky totožné:

nedostatečná informovanost pedagogické i nepedagogické veřejnosti, malá metodická podpora, minimální motivace pro učitele.

8.17 Otázka č. 19: Jste příznivcem školské reformy?

ZŠ Třeboň

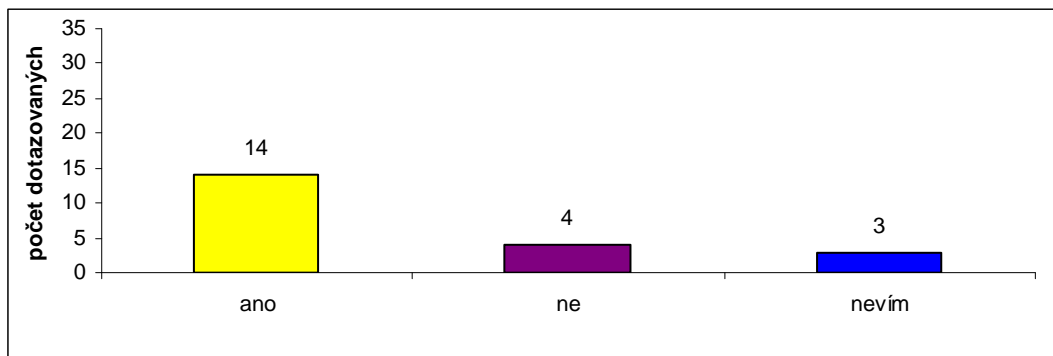

Závěrečná otázka dotazníku, která měla ale možná stát úplně na začátku. Všechny učitelů se velmi úzce dotkla nebo dotkne školská reforma, většina z nich se musela podílet na tvorbě ŠVP. Jaký je ale jejich názor na celou reformu? Zaškrtnuté odpovědi v dotaznících ukazují 14 učitelů, kteří reformu schvalují, 1 učitele, který je proti, 10 dotazovaných nemá jednoznačně vyhraněný postoj. Názory učitelů:

Reforma ano: „Reforma je třeba, je třeba zavést něco nového.“, „vývoj společnosti = vývoj školství“, „Reforma umožní lepší orientaci v životě.“, „Aby byl žák schopen obstat ve společnosti, musí především účinně a efektivně komunikovat, logicky myslet a být schopen řešit problémy.“, „Cílem jsou kompetence a dovednosti žáka, ne pouze vědomosti.“, „nové možnosti práce se žáky, jiné formy výuky, zlepšení spolupráce s ostatními učiteli“, „volnost, úprava učební látky, zaměřenost do budoucna - vzděláváme generaci 21. století“, „je nutná změna“, „Podle mého názoru mohla být jednodušší, hodně výborných věcí se dělalo ji dříve, v reformě byly pro tyto činnosti zavedeny pouze nové termíny, přínos vidím ve větší motivaci pro nové metody.“

Reforma ne: „někdy zbytečně složité, nové termíny a pojmy pro dříve užívané skutečnosti“, „Všechny školské reformy vedly jen k tomu, že se za pár let odnesly do archivu. Důležité je moderně učit!“

ZŠ Rožnov

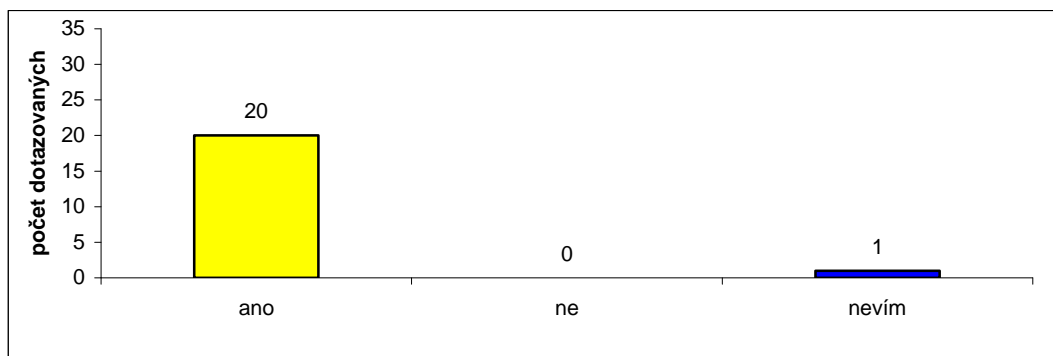
2/3 z učitelů školy jsou zastánci školské reformy, jimi zakroužkovaná odpověď byla „ano“. 3 respondenti zatím nemají utvořený názor, 4 jsou proti.

Reforma ano: „škola hrou“, „nové přístupy k obsahu učiva, rozvíjení logického myšlení žáků, tlumení memorování učiva, zavádění nové techniky do výuky - interaktivní tabule, interaktivní učebnice, zvýšení atraktivnosti výuky, větší volnost školy a učitelů při realizaci výuky“, „nové formy práce, možnost pracovat tvořivě, přizpůsobovat výuku podle svých představ i schopností“, „Změny ve společnosti musí nutně vyvolat změny ve školství. Dokud ale nebudou finance, nezmění se nic podstatného!“, „Na 1. stupni tak pracujeme již déle, klademe důraz na samostatnost a tvořivost dítěte, tím práce dostává smysl.“, „Je třeba učit v klidnější atmosféře, podstatné a zajímavé věci přitažlivou formou pro děti, a zapamatovatelné!“

Reforma ne: „Nyní na sebe navazuje ZŠ a SŠ, myslím, že školství bylo na dobré úrovni ve srovnání s jinými státy.“, „Řeší se umělé problémy a chybí prostředky na pomůcky a vybavení škol.“ „jistá nesourodost škol ve výuce, některé oblasti nedotažené, jak hodnotit, zda žák již zvládl kompetence...“

Nevím: „Až čas ukáže, zda byla reforma správná.“

ZŠ Praha

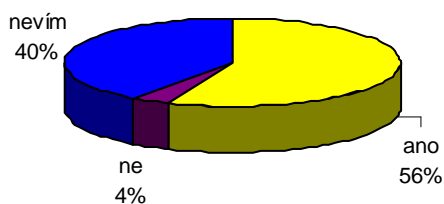

Kdyby nebylo jednoho dotazníku, ve kterém respondent váhá v otázce důležitosti školské reformy, byli by učitelé pražské základní školy naprosto jednotní. 20 z 21 učitelů je naprosto přesvědčených o nutnosti změny současného školství a jsou ochotni a připraveni se této změny účastnit.

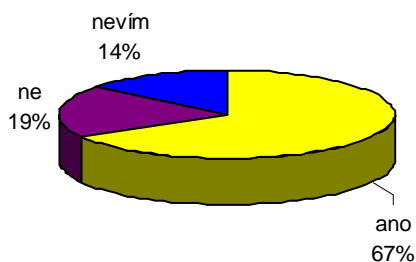
Reforma ano: „Reforma znamená otevření možností při vyučování, propojování do souvislostí apod.“, „integrace témat, předmětů, rozvoj konstruktivní práce na úkor transmisivního přístupu“, „Je to prostě potřeba, vývoj nezastavíme!“, „Školství se musí přizpůsobovat potřebám současného světa.“, „Změna je potřebná! Změnily se podmínky vzdělávání, nároky na žáky, rámcový obsah základního vzdělání, tudíž byla nutná také reforma. Otázkou je, nakolik se podařila.“, „Zdá se mi, že ačkoliv má školská reforma stále několik nedostatků, pomohla k zavedení kladných inovací, mezi které patří např. i průřezová témata.“, „Souhlasím s jejími cíli.“, „Jsem přesvědčena, že přínosem pro děti.“, „Škola, jak jsem ji zažil já, nebyla motivující, byla jednotvárná a nudná.“, „Nutí přemýšlet o práci i ty, kteří řadu let pracovali stereotypně. Přes obsahové a technické nedostatky směřuje k správnému cíli.“, „Přes nedostatky nastartovala potřebné změny - nutí ke změně, odbourává stereotypy.“, „Odpovídá mému chápání školy.“, „Je určitě přínosem, avšak chápu, že jako každá jiná změna potřebuje čas a vůli ze strany těch, kteří skutečně mají měnit, tj. učitelů (potažmo žáků a rodičů).“

Srovnání

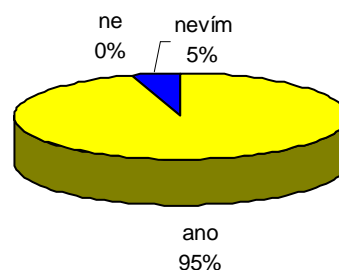
Třeboň

Rožnov

Praha

V závěru samotného dotazníku jsem položila otázku, ze které vlastně všechno ostatní vychází. To, zda jsme či nejsme příznivcem změn, resp. nové školské reformy, určuje náš postoj, naše další zaměření a činnost. Jen to čemu člověk skutečně věří, může mít dobrý výsledek. Jen tomu totiž věnujeme v dostatečné míře svůj čas a svou energii. To je alespoň můj názor. Výborné výsledky pražské školy, kde jsou příznivci reformy téměř všichni, ho jen potvrzují. I na ostatních školách patří nadpoloviční většina učitelů mezi přívržence reformy, což je velmi povzbudivé. Řada učitelů zatím váhá, věřím, že i oni se v průběhu času k reformě přikloní.

9. Interpretace výsledků

V této části bych chtěla porovnat výsledky získané na základě vyhodnocení dotazníků s předem stanovenými hypotézami.

H1 Předpokládám, že s pojmem průřezová témata se učitelé poprvé setkali až v souvislosti se zaváděním nové školské reformy.

Tento předpoklad se potvrdil pouze do určité míry. Učitelé, kteří slyšeli pojem průřezová témata poprvé až v souvislosti se zaváděním školské reformy, tvořili na každé škole asi 2/3 pedagogického sboru (ZŠ Třeboň 68%, ZŠ Rožnov 67% a ZŠ Praha 62%). Řada učitelů však znala tento termín již dříve, a to z odborného tisku, z internetu, ze školení a seminářů, mladí učitelé tento termín slyšeli v rámci svého studia na pedagogických fakultách vysokých škol.

H2 Předpokládám, že začlenění průřezových témat do výuky považují učitelé za důležité.

Můj předpoklad o důležitosti přikládané průřezovým tématům se stoprocentně potvrdil v ZŠ Londýnská, Praha. V této škole všichni učitelé shodně hodnotí zařazování PT do výuky jako velmi důležité, navíc je značná část učitelů přesvědčena, že témata přináší do vzdělávání něco úplně nového. Důležitá jim připadají všechna průřezová témata, jen málokdo z nich byl schopen přiřadit těmto tématům body důležitosti od 1 do 6. Obvykle nehodnotili vůbec, s tím, že jde o komplexní soubor a nelze posoudit důležitost nebo hodnotili jen čísla 1, 2, event. 3, 4. Také v ZŠ Třeboň pokládají PT za důležitá - až na jedinou výjimku opět stoprocentní shoda. Avšak 66% zdejších pedagogů je přesvědčeno, že průřezová témata vlastně nepřinášejí nic nového, o všech tématech se v rámci výuky již dříve hovořilo. Za důležitá považují všechna PT, ovšem míra přisouzené důležitosti jednotlivých témat se dosti lišila. Nejrezervovanější přístup k průřezovým tématům mají učitelé ZŠ Rožnov, kde se objevilo i několik negativních reakcí vůči zařazování průřezových témat ve zvýšeném rozsahu. Převládající počet učitelů je navíc přesvědčen, že průřezová témata nepřinesla vůbec nic nového. Větší

nejednotnost názorů tu zavládla i v názoru na stejnou či odlišnou důležitost jednotlivých průřezových témat, rovněž přisuzované míry důležitosti jsou značně odstupňované. Jakékoliv další téma (až na 1 výjimku) nechybí žádnému z učitelů těchto škol.

H3 Předpokládám, že nejčastěji volenou formou zapracování průřezových témat do výuky bude jejich integrace do jednotlivých předmětů.

Očekávání o integraci, jako nejčastějším způsobu začlenění průřezových témat do výuky, bylo oprávněné. 68% učitelů v Třeboni, 47% učitelů v Rožnově a 58 učitelů v Praze je přesvědčeno, že integrace do výuky je nejlepší formou pro zařazení PT. Další velmi častou formou je kombinace integrace do vyučování a mimopředmětové zpracování průřezových témat. Ostatní možnosti byly voleny jen okrajově.

H4 Předpokládám, že se na tvorbě ŠVP podíleli všichni učitelé pedagogického sboru.

Názory na to, kolik lidí se účastnilo tvorby ŠVP jsou značně subjektivní a individuální. Proto se mi moje hypotéza potvrdila jen z části. Nejlepší spolupráce byla dle odpovědí v ZŠ Třeboň, kde podle 80% učitelů pracovali na ŠVP úplně všichni. Také spolupráci a komunikaci v rámci kolektivu hodnotí převážně jako výbornou, případně s malými výhradami. V rožnovské ZŠ uvedli 2/3 učitelů, že se na tvorbě podílel celý sbor, 4 respondenti zaškrtili většinu a 3 už jen polovinu. Velmi kritičtí pak byli učitelé v hodnocení spolupráce a komunikace - velká část z nich ji hodnotí pouze jako dostačující. V Praze byli odpovědi rovnoměrně rozloženy mezi odpovědi „všichni“ a „většina“ (7:8), 2 dotazovaní zaškrtili odpověď „asi polovina“. V této škole se v posledních letech do značné míry obměnil pedagogický sbor, někteří učitelé tedy na otázky týkající se tvorby ŠVP neodpovídali.

H5 Předpokládám, že většina učitelů se na tvorbě ŠVP a zpracování průřezových témat podílela pouze proto, že šlo o pracovní povinnost.

Tuto hypotézu také nelze zcela potvrdit či vyvrátit. Větší část učitelů ZŠ Třeboň i ZŠ Rožnov se skutečně účastnila tvorby ŠVP z povinnosti. K mému milému

překvapení však přibližně 1/3 učitelů každé školy pracovala s radostí a přesvědčením. V ZŠ Londýnská byl výsledek ještě lepší - 24% učitelů se účastnilo z povinnosti, 36% s radostí a nadšením. Učitelé, kteří se zaškrtili odpověď „neúčastnil/la“ nebyli v době přípravy školních vzdělávacích programů ve školách zaměstnáni. U této otázky se objevil problém s formulací odpovědí - některým učitelům vadilo spojení „účastnil z povinnosti“, zaškrtovali pouze slovo „účastnil.“

H6 Předpokládám, že se učitelé cítí dostatečně připraveni věnovat se jednotlivým průřezovým tématům.

Ano, učitelé se cítí být profesně a informačně připraveni věnovat se jednotlivým průřezovým tématům, ovšem mnozí jen částečně. V Třeboni si plně věří 12 učitelů, stejný počet si věří částečně, 1 dotazovaný vůbec ne. V Rožnově se pak plně připraveno cítí být 7 učitelů, 11 jen částečně, 1 učitel vůbec ne, ostatní nevědí. V Praze jsou optimističtější - 13 dotazovaných si věří plně, 8 částečně. Ukázalo se tedy, že průřezová témata zahrnují širokou a různorodou oblast znalostí a dovedností, ve které i mnozí učitelé mají co dohánět. Je pochopitelné, že s novými nároky a požadavky se učitelé musejí vypořádat postupně.

H7 Předpokládám, že nejvíce příznivců školské reformy bude mezi učiteli ZŠ Londýnská, jelikož jde o jednu z pilotních škol.

Poslední stanovená hypotéza se na základě dotazníků potvrdila. Všichni učitelé v ZŠ Londýnská Praha jsou zastánci nové školské reformy. Ačkoliv mají řadu výhrad ke způsobu zavádění reformy, k postupu MŠMT ČR apod., jsou přesvědčeni, že reforma je krok správným směrem. Toto jejich přesvědčení jednoznačně vyplývá z odpovědí na poslední otázku v dotazníku, skrytě se však prolíná celými vyplněnými dotazníky. Také v ostatních školách převažují přívrženci reformy - v Třeboni 14 učitelů z 25, v Rožnově 14 učitelů z 21, avšak objevují se i negativní hlasy a hlavně velká míra váhavosti a nerozhodnosti.

ZÁVĚR

Průřezová témata jsou novinkou v našem vzdělávání. Přichází jako jedna z částí právě zaváděné školské reformy. A jako každá novinka a změna tak vyvolávají ve všech zúčastněných řadu protichůdných pocitů. Od očekávání, přes nedůvěru a nejistotu, až po jejich odmítání, jakožto něčeho, co již v našem školství existuje v rámci jednotlivých předmětů. Co tedy jsou průřezová témata, z jakého důvodu se zavádějí do výuky?

Na tyto otázky jsem se pokusila odpovědět v teoretické části své práce, kde jsem ve stručnosti popsala vývoj školské reformy, popsala jsem související pojmy a vymezila jednotlivá průřezová témata. Pokusila jsem se tak zasadit průřezová témata do souvislostí, pohlédnout na ně jako na dílčí část komplexní reformy výchovně vzdělávacího procesu. Určitou překážkou mi bylo zatím omezené množství materiálů, které se týkají přímo RVP ZV a ŠVP. Jako nečastější zdroj tak využívám portál Výzkumného ústavu Praha.

Praktická část pak měla ukázat individuální názory učitelů na několika školách. Uvědomuji si, že výzkumný vzorek 67 učitelů není nijak reprezentativní a výsledky tak nelze zobecnit a vztáhnout na širší okruh učitelů základních škol. Přesto je myslím zajímavé porovnat názory jednotlivých učitelů a také převládající mínění na vybraných školách. Pro srovnání jsem zvolila jednu pilotní školu, dále školu, kde ŠVP funguje 2. rokem a jednoho „nováčka“ v zavádění ŠVP.

Jako vždycky, když přichází něco nového, ozývají se hlasy pro i proti. Stejně i průřezová, potažmo celá školská reforma, má řadu příznivců a řadu odpůrců v pedagogické i nepedagogické veřejnosti. Je to logické, každý z nás je osobnost, máme své zážitky, své zkušenosti a z nich vyplývající přesvědčení a postoje. Proto i názory na průřezová témata se lišily. Na druhé straně je však třeba říci, že výsledky jednotlivých škol si byly dosti podobné, občas vybočovala ŽŠ Londýnská, Praha, která má s celou reformou jiné zkušenosti, a tak i přístup učitelů se tu občas trochu liší.

Celá reforma stojí zatím teprve na počátku. Přípravná fáze sice již skončila, ale fáze nejdůležitější, realizační, teprve začíná. Zda splní naděje do ní vkládané, je zatím těžké soudit. Její výsledky se ukáží až tehdy, když současní žáci obstojí ve všech zkouškách, které jim předloží rychle a dynamicky se vyvíjející společnost. Důležité ale je začít teď.

Začínají nejen žáci, ale také učitelé. Při tvorbě průřezových témat i celých ŠVP museli být aktivní, tvůrčí a nápadití. Museli komunikovat a spolupracovat se svými kolegy. Pro někoho přirozenost, pro někoho možná problém. Pro všechny však nutnost.

Průřezová témata přináší mnoho nových otázek a problémů, kterým je třeba čelit, které je třeba zvládnout tak, aby bylo možné dětem předat co nejkvalitnější, nejnovější a nejkomplexnější poznatky. Je to úkol pro nás, učitele. Úkol a výzva.

Z těchto důvodů jsem „Průřezová témata“ zvolila jako téma své diplomové práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BLATNÝ, L., JŮVA, V. *Kapitoly z dějin pedagogiky*. 1.vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 1996. ISBN 80-210-1295-1

KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X

KUČERA, Z., ŠTVERÁK, V. *Chrestomatie - z dějin pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 382-82-98 17/99

KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu*. 2. doplněné vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0

SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Metody sociologického a sociálně psychologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: VŠ ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, 1999. ISBN 80-7079-203-5

VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho metody*. 1 vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, 2006. ISBN 80-7194-847-0

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha, Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7

MAŇÁK, J. *Multikulturní výchova ve školství*. In GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E.. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno : Pedagogická fakulta MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

SPIPKOVÁ, V. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání v kontextu transformace českého školství*. Pedagogika, 2005, č.1, s. 20-25. ISSN 0031-3815

SKALKOVÁ, J. *Rámcové vzdělávací programy - dlouhodobý úkol*. Pedagogika, 2005, č.1, s. 4-19. ISSN 0031-3815

POL, M. *A zase ta reforma...* . Pedagogika, 2007, č. 1, s.1. ISSN 0031-1-3815

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ze dne 24. září 2004. Praha, MŠMT ČR 2004. [on-line] Dostupné na <<http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>> [cit. 25.12. 2007]

Standard základního vzdělávání čj. 20819/95-26, ze dne 22. 8. 1995 (zveřejněn ve věstníku MŠMT sešit 9/1995). Praha, MŠMT ČR 1995. [on-line]. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/standard-zakladniho-vzdelavani-cj-20819-95-26-ze-dne-22-8-1995-zverejnen-ve-vestniku-msmt-sesit-9-1995>> [cit. 12.12.2007]

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: MŠMT ČR, 2001. ISBN 80-211-0372-8

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní školy Třeboň, Na Sadech 375. Třeboň, ZŠ Třeboň, Na Sadech 375, 2007.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ L.Kuby 48, České Budějovice. České Budějovice, ZŠ L. Kuby 48, 2007.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ Praha2, Londýnská 34. Praha, ZŠ Londýnská 34, 2007.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. [on-line]
Dostupné na <http://www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf> [cit. 12.12.2007]

Kompletní pedagogická dokumentace vzdělávacího programu OBECNÁ ŠKOLA, čj. 12035/97 20, včetně všech změn a doplňků (2. část pro 6. – 9. ročník) - aktualizace k 1. září 2007. Praha, MŠMT ČR, 2007. [on-line]
Dostupné na <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavacihoprogramu-obecna-skola-cj-12035-97-20-vcetne-vsech-zmen-a-dopluku-2-cast-pro-6-9-rocnik-aktualizace-k-1-zari-2007>> [cit. 31.3.2008]

Vzdělávací program Národní škola, vzdělávací program pro 1-9 ročník, čj. 15724/97-20, MŠMT 17.3.1997. Praha, Asociace pedagogů základního školství ČR, 1997. [on-line]
Dostupné na <http://www.vuppraha.cz/soubory/Narodni_skola_1-9.pdf> [cit. 31.3.2008]

Vzdělávací program Základní škola, vzdělávací program pro 1.-9. ročník, čj. 16 847/96 - , MŠMT 30.4.1996 (s platností od 1. 9. 1996). Praha, MŠMT ČR, 1996. [on-line]
Dostupné na <<http://www.vuppraha.cz/clanek/85>> [cit. 31.3.2008]

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření školy za školní rok 2006/2007. Praha, ZŠ Praha 2, Londýnská 34, 2007. [on-line]
Dostupné na <<http://www.londynska.cz/plany/200709040826vyrocizprava20062007.doc>> [cit. 1.4.2007]

Ověřování ŠVP. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005-2008. [on-line]
Dostupné na <<http://www.vuppraha.cz/sekce/112>> [cit. 12.1.2008]

Seznam 10 pilotních škol. Zkušenosti pilotních škol s tvorbou ŠVP. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005-2008. [on-line]
Dostupné na <<http://www.vuppraha.cz/clanek/139> (172)> [cit. 12.1.2008]

Osobnostní a sociální výchova v ŠVP pilotních škol. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005-2008. [on-line]
Dostupné na <<http://www.vuppraha.cz/clanek/138> (172)> [cit. 12.1.2008]

Změna učebních plánů vzdělávacích programů základního vzdělávání od 1. září 2007 - aktualizovaná verze. Praha, Výzkumný ústav Pedagogický v Praze, 2007. [on-line]
Dostupné na <<http://www.vuppraha.cz/clanek/363>> [cit. 17.12.2007]

ANDRÝSEK, P. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* Praha, MŠMT ČR, 2006. [on-line]
Dostupné na <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-1>> [cit. 17.12.2007]

Informace k hodnocení průřezových témat ve školních vzdělávacích programech pro základní vzdělávání. Praha, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2008. [on-line]
Dostupné na
<http://www.vuppraha.cz/soubory/Informace_hodnoceni_PT_2008_podrobna.pdf>
[cit. 5.4.2008]

PŘÍLOHY

9. Chybí Vám mezi průřezovými tématy (uvedena v ot. č. 6) nějaké další?

ano ne nevím

V případě kladné odpovědi, prosím uveďte, které/á téma byste doplnili.

.....

10. Kolik učitelů ve Vaší škole se aktivně zapojilo při zpracovávání průřezových témat v rámci tvorby ŠVP?

všichni většina asi polovina menšina pouze několik

11. Vy sám/a jste se práce na zpracování průřezových témat účastnil/a:

neúčastnil/a účastnil/a z povinnosti účastnil/a s radostí a přesvědčením

12. Spolupráci a komunikaci při tvorbě průřezových témat a celého ŠVP v rámci kolektivu učitelů Vaší školy hodnotíte jako:

výborná s malými výhradami dostačující nedostačující zcela chybějící

13. Průřezová témata lze do ŠVP zpracovat různým způsobem. Který z těchto způsobů Vám připadá nejvhodnější, bez ohledu na způsob zpracování ve Vaší škole?

- a) integrace do výuky
- b) samostatný předmět
- c) mimopředmětové zpracování (projekty, exkurze)

14. Průřezová témata jsou důležitou součástí ŠVP. Kolik jim bylo při tvorbě ŠVP Vaší školy věnováno času a pozornosti - dle Vašeho názoru?

nadbytek odpovídající množství nedostatek

15. Cítíte se dostatečně profesně a informačně vybaven/a věnovat se jednotlivým okruhům průřezových témat?

ano částečně ne nevím

V případě záporné odpovědi prosím uveďte Vaše důvody.....

.....

16. Objevily se po zavedení ŠVP při výuce průřezových témat nějaké problémy?

ano ne nevím

V případě kladné odpovědi prosím stručně uveďte podstatné problémy:.....

.....

17. Pozorujete zájem rodičů nebo samotných dětí o podobu ŠVP Vaší školy a jeho jednotlivých částí?

velký zájem částečný zájem nezájem nevím

18. Jak hodnotíte postup MŠMT ČR ve spolupráci s VÚP Praha při zavádění školské reformy - byly pokyny a informace pro školy dostačující či bylo podle Vašeho názoru něco zanedbáno? Postup byl:

na vysoké úrovni s drobnými nedostatky s velkými nedostatky zcela nedostačující

V případě, že vidíte nedostatky, uveďte prosím jaké:.....

.....

19. Jste příznivcem školské reformy?

ano ne nevím

V případě kladné i záporné odpovědi napište prosím stručně proč:.....

.....

.....

Vzdělávací oblast		Občanská výchova - 8. ročník		Vzdělávací obor		Typ
Člověk a svět		Ov		Ov		povinný
Téma	Učivo	Očekávané výstupy	kompetence hlavní	kompetence další	průřezová témata	
Sexuální výchova	partnerské soužití antikoncepce a plánované rodičovství AIDS a jiné nemoci náhradní rodičovská péče manželské porady rozvodovost	Objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – manželství/ Objasní a vyloží význam antikoncepce pro soudobou společnost; některé druhy antikoncepce dokáže i prakticky aplikovat; popíše možnosti plánovaného rodičovství Objasní a zdůvodní problematiku vzniku náhradní rodičovské péče; na příkladech vysvětlí výhody a nevýhody pro partnery i pro jejich potenciální potomky Objasní a zdůvodní problematiku manželských poraden, na příkladech vysvětlí výhody a nevýhody pro partnery Uvede příklady vzniku rozvodovosti i způsoby zamezení	Kom 4,5a,6 Kom 4,6 Kom 4,5a,6 Kom 4,5a,6 Uče 2a Kom 4,5a,6 Uče 2a Kom 4,5a,6 Uče 2a	Prob 5 Prob 5 Prob 5 Prob 3 Prob 5 Uče 2a	OSV 1b, 2a,b,c,d,e,f,h,i, 3a,b,4d, 7b,d	
Člověk a citový život	chování, jednání a prožívání vstevnické vztahy náročné životní situace	Objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života Rozpozná projevy záporných charakterových vlastností u sebe i u druhých lidí, kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání Popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, zvládat náročné životní situace a působit zdravou sebevědomou	Obč 6,7,8, Pers 2b Obč 2,3,5 Kom 4,5a,6, Prac 8	Pers 2a Pers 2a Prob 1	VDO 2a,b,c,d,e	
Člověk a občanský život	práva a povinnosti občana ČR sociální příspěvky	Rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejích orgánů a institucí; uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu; dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují a uvědomuje si rizika jejich porušování; rozpozná protiprávní jednání; rozliší přestupky a trestný čin; uvede jejich příklady; uvede příklady činnosti orgánů právní ochrany občanů a spolupráce při postihování trestných činů	Obč 6, Kom 4,5a Obč 4a,6, Kom 5a Obč 1,4a,6	Uče 5b Uče 5b Prob 5	VDO 2a,b,c,d,e 3a,b,c 4a,b,c,d,e	
RU :	příprava k budoucímu povolání a perspektivnímu rodičovství jako součást občanského života	objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů Zvláda přípravu na budoucí povolání a perspektivní, hodnotný občanský život	Obč 1,4a,6 5a	Prob 5		

Příloha č. 3

Průřezová témata jako součást vzdělávacích oblastí a oborů v ŠVP Třeboň

Zdroj: Školní vzdělávací program po základní vzdělávání Základní školy Třeboň, Na Sadech 375, str. 221

Další naplňování klíčových kompetencí a průřezových témat

Vedle osnov rozvíjíme u našich žáků klíčové kompetence a průřezová témata také tzv. formou „skrytých osnov“. Rozumíme tím působení na naše v jímých, „mimoučebních“ aktivitách, kdy působíme na žáky trochu jinak.

Mezi tyto formy patří například:

Den českého jazyka

Den českého jazyka je povinný pro všechny ročníky I. i II. stupně s časovou dotací 1 den v roce.

Tento den je věnován rozšiřování znalostí o významných osobnostech, událostech a počinech v oblasti českých především kulturních dějin. Důležitou součástí Dne českého jazyka je kultivovaný, spisovný projev žáků. Dále je kladen důraz na samostatné získávání a předávání informací a týmovou práci. Neoddělitelnou součástí Dne českého jazyka je samostatná tvorba žáků.

Den českého jazyka může být realizován různými formami – divadelní představení, výuka zaměřená na vybranou osobnost či událost, příprava pracovních listů, veřejná prezentace tématu (vybráno jedno téma závazné pro celý 2. stupeň, zpracováno z různých úhlů – téma vybráno libovolně nebo vztahující se k určité události/jubileu).

Cíle kurzu

- Žák správně čte s porozuměním, vnímá text, rozumí mu a pracuje s ním.
- Žák používá kultivovaně a spisovně jazyk v mluvené i psané formě.
- Žák správně komunikuje ve skupině, spolupracuje.

Klíčové kompetence

- Hlavní: sociální, personální (učitel vede žáky k tomu, aby vyhledávali informace z různých zdrojů, spolupracovali ve skupině a poskytl pomoc), komunikativní (učitel vede žáky k tomu, aby čeli s porozuměním, mluvili spisovně a slušně, aby získané informace předávali druhým lidem).
- Vedlejší: k řešení problémů (učitel vede žáky k tomu, aby si prohlubovali znalosti a vyhledávali informace vhodné pro zadání téma), k učení (učitel vede žáky k tomu, aby vybrali efektivní způsoby a strategie předání informací a organizování a aby využívali poznatky z různých oblastí lidské činnosti).

Průřezová témata

- Osobnosti a sociální výchova, Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Den cizího jazyka

Základním znakem tohoto dne je maximální užívání cizího jazyka v běžné komunikaci. Během tohoto dne dostávají žáci především možnost co nejvíce si procvičit a zároveň zkonfirmovat svoje jazykové dovednosti v širším kolektivu. Úspěch z porozumění pak pozitivně podporuje sebevědomí při cizojazyčné komunikaci. Tento den je dále věnován rozšiřování znalostí o významných (především evropských) osobnostech, historických i současných událostech a dalších zájmovostech.

Den cizího jazyka může být realizován různými formami - cizojazyčná představení, výuka zaměřená na realie, příprava pracovních listů + prezentace tématu (vybráno jedno téma, zpracováno z různých úhlů - téma vybráno libovolně nebo vztahující se k určité události/jubileu).

Den cizího jazyka je povinný pro I. i II. stupeň s časovou dotací 1 dne ročně.

Cíle kurzu

- Žáci používají cizí jazyk jako běžný komunikační prostředek a orientují se v cizojazyčném prostředí.
- Zapojují se do cizojazyčné konverzace a poskytnou požadované informace.
- Chápou význam cizího jazyka pro vzájemné porozumění.
- Samostatně získávají informace z různých zdrojů.
- Poznávají kulturu a každodenní život Evropanů.

Klíčové kompetence

- Hlavní: pracovní (učitel vede žáky k tomu, aby samostatně získávali a předávali informace, aby pracovali se slovníky aj. publikacemi a aby získané dovednosti užívali pro další vlastní rozvoj).
- Vedlejší: k řešení problémů (učitel žákům předkládá problémy, které vyžadují různé přístupy k řešení), sociální a personální (učitel vede žáky k tomu, aby se cítili být Evropanem v Evropě a samostatně uvažovali).

Průřezová témata

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova (multikulturalita), Osobnosti a sociální výchova (osobnosti rozvoj)

Příloha č. 7

Průřezová témata jako součást vzdělávacích oblastí a oborů v ŠVP Rožnov

Zdroj: Školní vzdělávací program po základní vzdělávání Základní školy L. Kuby 48, České Budějovice, str. 96

Předmět: Český jazyk 9. ročník					
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata	Mezipředmětové vztahy	Dílčí složky KK
- odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení	- rozpozná fakta od názorů a hodnocení	Řeč, jazyk, projev mluvený psaný. Slovanské jazyky. Vývoj jazyka (neologismy). Útvary českého jazyka. Jazykověda. Jazyková kultura.	1a 1b 1c 1d 1e 1f 1g 1h 1ch 1i 1j	OV, RV – rozvoj základních dovedností dobré komunikace	1.1 1.2 1.3 1.4 2.1 2.2 2.3 3.1 3.2 3.3 3.4
- rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera hovoru	- umí rozlišit subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera hovoru	Pravopis: lexikální, tvaroslovný, skladební. Zvuková stránka jazyka: hlásky, souhlásky, spodoba znělosti, slova neslabičná. Přízvuk. Větná melodie.	2a 3a 3b 4b 5a 6a 6b 6e 6f 6g	Cj – rozdíly v gramatice, slovní zásobě	3.5 3.6 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5 4.6 5.1 5.3 6.1 6.2 6.3 6.4
- dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci	- užívá výstižné jazykové prostředky, vhodné pro danou komunikační situaci, vyjadřuje se přiměřeně kultivovaně	Slovní zásoba a význam slova: Slovo a sousloví. Rozvoj slovní zásoby. Jádro slovní zásoby. Odborné názvy.		D, Vv, Hv – umělecké směry 20. století	
- odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru	- rozliší spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru				

Příloha č. 8

Začlenění průřezových témat do školního vzdělávacího programu ZŠ Londýnská, Praha

Zdroj: Školní vzdělávací program po základní vzdělávání Základní školy Londýnská 34, Praha 2, str. 10

Osobnostní a sociální výchova

Rozvoj schopností poznávání - cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění, cvičení schopností zapamatování - 1. – 3. ročník, Český jazyk a literatura, Kultura ducha a těla

Sebepoznání a sebepojetí

- já jako zdroj informací o sobě, cvičení dovednosti řešení problémů – 1. – 3. ročník, Český jazyk a literatura
- moje tělo, zdravé a vyrovnané sebepojetí – 1. – 3. ročník, Kultura ducha a těla

Seberegulace a sebeorganizace

- cvičení sebekontroly – 4. a 5. ročník, Český jazyk a literatura
- regulace vlastního jednání i prožívání, cvičení sebekontroly, sebeovládání – 1. – 3. ročník, Kultura ducha a těla

Psychohygienu - uplatnění umění při relaxaci

- 6. a 7. ročník, Estetická výchova
- moje psychika – 1. – 3. ročník, Kultura ducha a těla

Kreativita

- cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity - 1. – 3. ročník, Český jazyk a literatura
- cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity, tvořivost v mezilidských vztazích – 6. a 7. ročník, Český jazyk a literatura

Poznávání lidí

- rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech – 1. – 3. ročník, Člověk a jeho svět
- vzájemné poznávání se ve třídě a ve skupině – 1. – 3. ročník, Kultura ducha a těla

Příloha č. 9

Integrace průřezových témat v rámci jednotlivých předmětů ŠVP ZŠ Londýnská, Praha

Zdroj: Školní vzdělávací program po základní vzdělávání Základní školy Londýnská 34, Praha 2, str. 21

Průřezová témata

Do obsahu vyučovacího předmětu Český jazyk a literatura jsou na 2. stupni integrovány následující tematické okruhy **průřezových témat**:

Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní rozvoj

Kreativita - cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity, tvořivost v mezilidských vztazích

Sociální rozvoj

Komunikace - komunikace v různých situacích, efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace, pravda, lež a předstírání v komunikaci

Kooperace a kompetice - rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci, rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci

Výchova demokratického občana

Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování - demokracie jako protiváha diktatury a anarchie

Mediální výchova

Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení - pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě, rozlišování zábavních prvků od informativních a společensky významných, hodnotící prvky ve sdělení, hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením, chápání podstaty mediálního sdělení, identifikování orientačních prvků v textu

Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality - různé typy sdělení, jejich rozlišování a jejich funkce, rozdíl mezi reklamou a zprávou, mezi faktickým a fiktivním obsahem, hlavní rysy reprezentativnosti, vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti, identifikace společensky významných hodnot v textu, identifikace zjednodušených mediovaných sdělení, opakované užívání prostředků

Příloha č. 10

Integrace průřezových témat do osnov jednotlivých předmětů ŠVP ZŠ Londýnská, Praha

Zdroj: Školní vzdělávací program po základní vzdělávání Základní školy Londýnská 34, Praha 2, str. 35

Český jazyk a literatura				
Oblast	Jazyk a jazyková komunikace	Obor	Český jazyk a literatura	Ročník 8 - 9
Očekávané výstupy Žák	Učivo	Ročník	Průřezové téma	Nezávazné poznámky
ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačním zdroji.	<ul style="list-style-type: none"> konfrontace informačních zdrojů, média - kniha, TV, rádio, internet, tisk 	8. - 9.	Mediální výchova, interpretace vztahu mediálního sdělení a reality - různé typy sdělení, rozdíl mezi reklamou a zprávou, faktický a fiktivní obsah, hlavní rysy reprezentativnosti, vztah med. sdělení a soc. zkušenosti, identifikace spol. významných hodnot v textu, mediovaná sdělení, opakované užívání prostředků	
rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru.	<ul style="list-style-type: none"> znaky subjektivního a objektivního sdělení 	8. - 9.	Osobnostní a sociální výchova, sociální rozvoj, komunikace - dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci	komunikační model (Jakobson) - zjednodušený
rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj.	<ul style="list-style-type: none"> typy manipulativních technik a způsoby rozpoznání manipulace, srovnání různých typů tiskovin, seriózní a bulvární tisk 	8. - 9.	Osobnostní a sociální výchova, sociální rozvoj, komunikace - dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci	seriózní a bulvární média
v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči.	<ul style="list-style-type: none"> útvary řečnického stylu, příprava mluveného projevu, projev, proslov 	8. - 9.		
zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu.	<ul style="list-style-type: none"> řízená diskuse, dialog, použití vhodných komunikačních prostředků vzhledem k záměru mluvčího a kom. situaci 	8. - 9.	Osobnostní a sociální výchova, sociální rozvoj, kooperace a kompetice - rozvoj ind. dovedností pro kooperaci	

